

KULTTUURIPERINTÖ SAIKASTAA

Sisäilmaongelmaisen rakennussuojelukohteen diskursiivinen muutoutuminen

Anu Svensk
Maisterintutkielma
Taiteiden ja kulttuurin
tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Joulukuu 2016

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Anu Svensk	
Työn nimi – Title Kulttuuriperintö sairastaa. Sisäilmaongelmaisen rakennussuojelukohteen diskursiivinen muotoutuminen.	
Oppiaine – Subject Taidehistoria	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Joulukuu 2016	Sivumäärä – Number of pages 87
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tutkielmani kiinnostuksenkohteena on julkisen keskustelun ilmiö, jossa rakennussuojelun konteksti yhdistyy rakennussuojelukohteessa, jossa on sisäilmaongelmia, terveyden ja hyvinvoinnin kontekstiin ja aiheuttaa eriävien arvojen yhteentörmäyksen. Tutkin ilmiötä analysoimalla diskurssianalyysin keinoin, miten sisäilmaongelmista kärsivään ja rakennussuojelun piirissä olevaan kulttuuriperintökohteeseen suhtaudutaan sekä millaisin diskurssein viestitään sekä sisäilmaongelmista että rakennussuojelusta. Julkisen keskustelun ilmiön tarkastelun lisäksi perehdyn kulttuuriperinnön käsitteeseen, rakennussuojelun kehitysvaiheisiin ja sisäilmaongelmien luonteeseen syvällisemmin.</p> <p>Tarkastelen rakennettua kulttuuriperintöä ja sisäilmaongelmia käyttämällä tapausesimerkkiä, joka on Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen kampusalueella sijaitseva liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus. Rakennus on arkkitehtitoimisto Alvar Aallon suunnittelema suojelukohde ja osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksessa tehtiin vuosien 2011–2012 aikana sisäilmakorjaus.</p> <p>Tutkin tapausesimerkkiäni <i>Keskisuomalaisen</i>, <i>Suur-Jyväskylän lehden</i>, <i>Jyväskylän ylioppilaslehden Jylkkärin</i>, <i>Jyväskylän yliopiston tiedotuslehden Tiedonjyvän</i> ja <i>Ylen</i> tekstien kautta. Tekstit sijoittuvat aikavälille 2007–2015. Löysin teksteistä viisi diskurssia, jotka ovat näkymättömien arvojen diskurssi, muutoksen diskurssi, sisäilmaongelmien kehän diskurssi, vierauden diskurssi ja luottamuspuolan diskurssi.</p>	
Asiasanat – Keywords sisäilmaongelmat, sisäilmakorjaukset, rakennussuojelu, kulttuuriperintö, rakennusperintö, arvot, diskurssianalyysi, liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus, Alvar Aalto	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. DISKURSSIANALYYSI METODINA	3
3. TUTKIJAN POSITIO	6
3.1 Sijoittuminen tutkimuskentälle	7
3.2 Tutkimusetiikka	8
4. KULTTUURIPERINNÖKSI TUNNISTAMISEN PROSESSI	10
4.1 Arvot kulttuuriperinnön kontekstissa	13
5. RAKENNUSSUOJELULAINSÄÄDÄNNÖN KEHITYSVAIHEITA	16
5.1 Rakennussuojelun varhaisvaiheita	17
5.2 Muutoksia vuosisadan puolivälissä	18
5.3 Lainsäädäntö uudistuu	21
5.4 Voimassa oleva lainsäädäntö	23
6. LIIKUNTATIEETEELLISEN TIEDEKUNNAN HISTORIAA	27
6.1 Opettajaseminaarista kasvatustieteelliseksi korkeakouluksi	27
6.2 Liikuntatieteet saavat oman rakennuksen	31
7. SISÄILMAONGELMIEN SYITÄ JA SEURAUKSIA	34
7.1 Sisäilmaongelmat liikuntatieteellisessä tiedekunnassa	40
8. DISKURSSEJA	42
8.1 Näkymättömiä arvoja	42
8.2 Kohti muutoksia	46
8.3 Sisäilmaongelmien kehä	52
8.4 Vierauden tuntemuksia	57
8.5 Luottamuspulaa	61
9. PÄÄTÄNTÖ	68

LÄHTEET

LIITTEET

1.

JOHDANTO

Sisäilmaongelmat ovat päätyneet yleiseksi keskustelunaiheeksi, sillä niitä esiintyy niin yksityisissä kodeissa kuin julkisissa rakennuksissa. Ongelmat syntyvät lukuisista osatekijöistä, aiheuttavat suuria kustannuksia ja koskettavat monien ihmisten elämiä töissä, koulussa ja kotona. Myös yliopistorakennukset ympäri maan ovat kärsineet sisäilmaongelmista¹. Jyväskylän yliopistolla ongelmia on esiintynyt useita vuosia Seminaarinmäen rakennuksista Mattilanniemeen asti². Mutta mitä tapahtuu, kun sisäilmaongelmien kouriin joutuu rakennussuojelun piirissä oleva kulttuuriperintökohde?

Tutkielmani kiinnostuksenkohteena on julkisen keskustelun ilmiö, jossa rakennussuojelun konteksti yhdistyy rakennussuojelukohteessa, jossa on sisäilmaongelmia, terveyden ja hyvinvoinnin kontekstiin ja aiheuttaa eriävien arvojen yhteentörmäyksen. Selvitän tutkielmassani, miten kulttuurihistoriallisten ja terveydellisten arvojen mieltäminen toistensa vastakohtiksi rakentuu diskursiivisesti eli kuinka tuotamme mielikuvan puheessa ja kirjoituksessa osaksi sosiaalista todellisuuttamme. Tutkin ilmiötä analysoimalla, miten sisäilmaongelmista kärsivään ja rakennussuojelun piirissä olevaan kulttuuriperintökohteeseen suhtaudutaan sekä millaisin diskurssein viestitään sekä sisäilmaongelmista että rakennussuojelusta, kun keskustelunaiheena ovat rakennukset, joissa molemmat ominaisuudet yhdistyvät. Julkisen keskustelun ilmiön tarkastelun lisäksi perehdyn tutkielmaani tukeviin aiheisiin eli kulttuuriperinnön käsitteeseen, rakennussuojelun kehitysvaiheisiin ja sisäilmaongelmien luonteeseen syvällisemmin.

Sisäilmaongelmat ovat yleisyytensä takia suosittu tutkimusaihe, mutta niitä käsittelevät tutkimukset keskittyvät yleensä sisäilmaongelmien terveysvaikutuksiin, syntymekanismeihin ja korjausratkaisuihin, joten sisäilmaongelmien kokemuksellinen puoli on jäänyt enemmän pimentoon. Merkittävä osa sisäilmaongelmia käsittelevistä tutkimuksista tehdään sosiaali- ja terveysalan ja rakennusalan puolella. Rakennussuojelun tutkiminen humanistisissa oppiaineissa on tavanomaista, mutta sisäilmaongelmat harvemmin nousevat kiinnostuksenkohteiksi. Valitsemani tutkimusaihe, joka yhdistää sisäilmaongelmien ja rakennussuojelun tutkimisen, on varsin erityinen ja omalaatuinen. Sisäilmaongelmia ja

¹ Ahonen, ”Sisäilmaongelmat yliopistokiinteistöjen jatkuvana riesana”, 2/12.

² Mänttari, ”Loputon remonttikierre piinaa Jyväskylän yliopistoa”, 24.9.2012.

rakennussuojelua ei myöskään usein käsitellä diskurssianalyysillä analysoituna. Olen kiinnostunut tutkimusaiheestani siksi, että rakennussuojeluun saatetaan suhtautua korjauksia rajoittavina tekijänä ja sisäilmaongelmat tuovat rakennussuojelukohteeseen lähes poikkeuksetta korjauksen tarpeen, jolloin näiden ominaisuuksien välille syntyy mielenkiintoinen dynamiikka.

Tutkielmassani tarkastelen rakennettua kulttuuriperintöä ja sisäilmaongelmia erityisesti yhden tapausesimerkin kautta. Tarkastelu kohdistuu Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen kampusalueella sijaitsevaan liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennukseen, joka valmistui vuonna 1971. Rakennus on arkkitehtitoimisto Alvar Aallon suunnittelema suojelukohde ja osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksessa tehtiin vuosien 2011–2012 aikana sisäilmakorjaus, jonka jälkeen rakennus otettiin käyttöön syyslukukauden 2012 alkaessa.³

Tutkin tapausesimerkkiäni liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennusta kulttuuriperintö- ja sisäilmaongelmakohteena viidestä uutislähteestä poimimieni tekstien kautta. Tutkimusaineistoni koostuu *Keskisuomalaisen*, *Suur-Jyväskylän lehden* ja *Jyväskylän ylioppilaslehden Jylkkärin* lehtiartikkeleista ja mielipidekirjoituksista, *Jyväskylän yliopiston tiedotuslehden Tiedonjyvän* tiedotteista ja *Yle-sivuston* uutisoinneista, jotka sijoittuvat aikavälille 2007–2015. Käyttämäni aineisto on kerätty mainittujen uutislähteiden näköislehdistä ja verkkojulkaisuista, joten olen sisällyttänyt aineistooni myös lukijoiden kommentteja. Tutkimusaineistoni on valittu sillä perusteella, että teksteissä käsitellään Jyväskylän yliopiston, erityisesti liikuntatieteellisen tiedekunnan, sisäilmaongelmia, väistötiloja ja sisäilmakorjauksia ja tarkastellaan sisäilmaongelmista kärsiviä rakennuksia myös rakennussuojelun ja kulttuuriperinnön näkökulmista. Tutkin aineistoani analysoimalla diskurssianalyysin keinoin, miten yksittäisissä teksteissä esiintyvät sävyt kumuloituvat tekstistä toiseen muodostaen merkityksellistämisen tapojen kokonaisuuden eli diskurssin.

Tutkielmani rakenne koostuu metodologisen viitekehyksen, tieteenfilosofisten lähtökohtien ja tutkijan positioni kuvailusta, kulttuuriperinnöksi tunnistamisen prosessin, liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksen historian ja rakennussuojelun kehitysvaiheiden

³ Koski 2012, 1. *JYM/SYK*.

esittelystä, sisäilmaongelmien tarkastelusta sekä yleisellä tasolla että liikuntatieteellisessä tiedekunnassa sekä aineistoni analysoimisesta ja siitä kerättyjen diskurssien erittelystä.

Valitsemani diskurssianalyysin metodi on luonteeltaan monitahoinen ja tutkimuskohtainen, joten pyrin määrittelemään tarkoin, mitä se tutkielmani kannalta tarkoittaa. Kulttuuriperinnöksi tunnistamisen prosessin ymmärtäminen auttaa käsittämään kulttuuriperinnön diskursiivista luonnetta ja hahmottamaan arvoperustaa, joka vaikuttaa aineistostani nousevien diskurssien syntyyn. Tarkastelen tapausesimerkiksi valitsemani rakennuksen historiaa ja rakennuksessa havaittuja sisäilmaongelmia, jotta kykenen selventämään, miksi liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus kuuluu rakennussuojelun piiriin ja miten sisäilmaongelmat ovat kehittyneet rakennuksessa. Rakennussuojelun kehitysvaiheiden tuntemus on tärkeää, että pystyy havainnoimaan rakennussuojelun lähtökohtia ja rakennetun kulttuuriperinnön käsitteen muodostumista, jotka myös vaikuttavat diskurssien syntymiseen. Lopuksi teen yhteenvedon havaitsemistani diskursseista, pohdin niiden vaikutuksia toisiinsa ja erittelen niiden merkityksiä.

2.

DISKURSSIANALYYSI METODINA

Tässä luvussa käsittelen tutkielmani metodologista viitekehystä ja tieteenfilosofisia lähtökohtia. Kuvailen käyttämäni metodologista lähestymistapaa esittelemällä sen pääpiirteitä ja keskeisiä ominaisuuksia. Kerron diskurssianalyysille perustan luoneesta sosiaalisesta konstruktivismista ja funktionaalisesta kielikäsitteestä, joiden tunteminen auttaa ymmärtämään diskurssianalyysiä. Avaan diskurssianalyysin kannalta olennaisia käsitteitä, kuten diskurssia ja kontekstia, jotka esiintyvät tutkielmassani. Selvitän omaa näkemystäni diskurssianalyysistä ja miten aion hyödyntää sitä. Pyrin antamaan seikkaperäisiä esimerkkejä, miten diskurssianalyysin tekeminen tapahtuu.

Tutkielmani metodologinen lähestymistapa on diskurssianalyysi. Se tunnetaan monitieteisenä tutkimusmetodina, jota hyödynnetään useilla tieteenaloilla humanistiset tieteet mukaan lukien⁴. Diskurssianalyysin menetelmä sulkee sisäänsä toisistaan poikkeavia menetelmällisiä orientaatioita ja näkökulmasidonnaisia sovelluksia, joten se on

⁴ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 7.

vakiintuneen tutkimusmenetelmän sijasta välttää teoreettinen viitekehys⁵. Siinä tutkitaan kielenkäyttöä ja muita merkitysvälitteisiä toimintoja, joita analysoimalla saadaan tulkintoja sosiaalisen todellisuuden rakentamisen tavoista⁶.

Diskurssianalyysi perustuu oletukseen, että kielenkäytöllä voidaan asioiden kuvantamisen lisäksi rakentaa sosiaalista todellisuutta muun muassa merkityksellistämisen, uusintamisen ja muuntamisen keinoin. Kielenkäyttömme perustuu sosiaalisesti hyväksytyihin merkityksellistämisen tapoihin, joiden rinnakkaiset ja jopa ristiriitaiset ilmentymismuodot luovat merkityksiä yhteyksillään ja eroillaan.⁷ Tavot merkityksellistää järjestyvät hierarkkisesti sosiaalisin ja yhteiskunnallisin perustein, mutta ne ovat dynaamisessa suhteessa toisiinsa, jolloin erilaiset tulkinnat tiedosta ja todellisuudesta nousevat pintaan⁸. Merkityksellistäminen on vastakkaisten virtauksien ristipaineessa, sillä yhtäältä merkityksiä pyritään vakiinnuttamaan, jotta pystyisimme jäsentämään todellisuutta järkeviksi kokonaisuuksiksi, ja toisaalta merkityksien rajat hämärtyvät, jolloin esille nousee merkityksien moninaisuus⁹.

Sosiaalinen konstruktionismi on diskurssianalyysin peruslähtökohta. Se on tieteenfilosofinen suuntaus, jonka keskiössä on näkemys kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta.¹⁰ Sosiaalisen konstruktionismin taustaoletuksena on funktionaalinen kielikäsitelmä. Kieltä pidetään sosiaalisena ilmiönä, jossa kielenkäyttötapamme rakentavat todellisuutta ja todellisuus muokkaa tapamme käyttää kieltä.¹¹ Sosiaaliseen konstruktionismiin sisältyy myös heijastamattomuuden idea, jonka mukaan kieli ei yksiselitteisesti heijasta todellisuutta, mutta ei myöskään ole siitä irroksissa, joten kielenkäyttö ja muu todellisuus kietoutuvat yhteen merkityksellistämisen prosessissa. Tieto todellisuudesta rakenteineen konstruoidaan sosiaalisen kanssakäymisen aikaansaannoksena, joten sosiaalinen konstruktionismi painottaa, että emme voi kohdata todellisuutta objektiivisesti, vaan näemme sen aina toisistaan poikkeavien merkityksellistämisen tapojen kautta.¹²

⁵ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 17.

⁶ Suoninen 1999, 19.

⁷ Jokinen ym. 1993, 17–19.

⁸ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 58.

⁹ Jokinen 1999, 39; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 7.

¹⁰ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12.

¹¹ Luukka 2000, 135, 140.

¹² Jokinen ym. 1993, 20–21.

Diskurssilla tarkoitetaan kielenkäyttöön liittyvien prosessien aikaansaamaa toistuvaa merkityksellistämisen tapojen kokonaisuutta, joka rakentaa sosiaalista todellisuutta ja muodostuu sosiaalisissa käytännöissä¹³. Rinnakkaisina termeinä tunnetaan muun muassa merkityssysteemi ja tulkintarepertuaari, mutta itse suosin tutkielmassani diskurssin käsitettä, koska ajattelen eri termit vain vaihtoehtoisina ilmaisumuotoina toisilleen¹⁴. Valitsin diskurssin muiden käsitteiden ohella, koska olen käyttänyt diskurssin käsitettä myös aikaisemmassa tutkielmassa ja miellän sen tunnetummaksi kuin muut vaihtoehdot. Diskurssianalyysi kohdistuu pääsääntöisesti puhuttuun ja kirjoitettuun aineistoon¹⁵. Tutkittavaan aineistoni kokonaisuutena viittaan yleisesti teksteinä tai kirjoituksina, koska aineisto koostuu niin mielipidekirjoituksista, uutisista kuin tiedotteista. Jätän aineiston ulkopuolelle kuvat kuvateksteineen, joten käyttämäni käsitteet sulkevat kaikki tekstilajit sisäänsä. Valittu aineisto soveltuu diskurssianalyysin kautta tutkittavaksi siksi, että diskurssianalyysissä suositaan luonnollista aineistoa, joka on syntynyt tutkijasta riippumatta¹⁶.

Kontekstilla tarkoitetaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat merkityksen syntymiseen ja jotka rajoittavat sen muodostumista. Diskurssien muodostumiseen vaikuttavat erilaiset sosiaaliset, ajalliset ja paikalliset kontekstisidonnaiset ominaisuudet, joilla voidaan viitata esimerkiksi asiayhteyteen, vuorovaikutustilanteeseen, toimintaympäristöön tai yhteiskunnalliseen tilaan. Konteksteille on ominaista monikerroksisuus ja yhtäaikaisuus.¹⁷ Tutkielman aineiston tuottamiseen liittyviä seikkoja voidaan myös kutsua kontekstiksi¹⁸. Olennainen kontekstuaalinen reunaehto oman tutkielmani kannalta on, että aineistoni koostuu erilaisissa julkaisuissa ilmestyneistä teksteistä, joiden kielenkäyttö, tekstilajit, lukijakunta ja tekstin tuottamistavat poikkeavat toisistaan. Kokonaiskonteksti tutkielmalleni on julkisen keskustelun ilmiö, jossa rakennetun kulttuuriperinnön suojelemisen kontekstin liittyminen sisäilmaongelmien kautta terveellisuuden ja turvallisuuden kontekstiin aiheuttaa eriävien arvojen yhteentörmäyksen.

¹³ Jokinen ym. 1993, 26–27; Suoninen 1999, 21.

¹⁴ Luukka 2000, 134.

¹⁵ Jokinen 1999, 38.

¹⁶ Juhila & Suoninen 1999, 236.

¹⁷ Jokinen ym. 1993, 29–32; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 29–31.

¹⁸ Jokinen ym. 1993, 34.

Diskurssianalyysin tekijä kerää tekstistään hienovaraisia sävyeroja ja pieniä vivahteita, joiden perusteella tulkitsee, kuinka todellisuuksia merkityksellistetään, mihin säännönmukaisuuksiin merkityksellistäminen perustuu ja mitä merkityksellistämisestä seuraa¹⁹. Tapoja merkityksellistää poimitaan yhteen nivoutuneista kielenkäytön tilanteisista mikrotasoista ja sosiokulttuurisia seikkoja yhdistävistä kontekstuaalisissa makrotasoista²⁰. Tutkielmani tavoitteena ei ole analysoida toimijan ajatusprosesseja ja toiminnan tarkoitusperiä, vaan pohtia mahdollisia tai toteutuvia merkityksellistämisen tapoja, jotka voivat kytkeytyä tilannekohtaisesti tai aiheuttaa pitkäaikaisempia kytköksiä²¹. Diskurssianalyysin tulokset syntyvät tutkijan ja aineiston välisessä kumuloituvia vihjeitä seuraavassa vuoropuhelussa, josta saadaan perusteltuja tuloksia²².

Aloitan analyysini rakentamisen lukemalla teksteistä kaikki läpi kertaalleen, sitten silmäilen niistä toistuvia tapoja ilmaista asioita ja samojen sanavalintojen, retoristen keinojen ja ilmaisutapojen kertautuessa riittävästi hahmotan niistä diskursseja. Oletukseni on, että sanat ovat arvoväritteisiä ja osallistuvia toimijoita, jotka kietoutuvat kontekstiinsa saaden aikaan erilaisia merkityksellistämisen tapoja. Kielenkäytön tavat välittävät kirjoittajan sekä tarkoituksellisia että tahattomia viestejä, joista diskurssit rakentuvat. Analyysi rakentuu myös sekä sanotun että sanomatta jättämisen varaan siinä määrin, että haluan tuoda esiin mitä asioita korostetaan ja mitä jätetään vähemmälle huomiolle. Teen analyysini niin, että analysoin tekstejä suhteessa toisiinsa sekä oman uutislähteen sisässä että kaikkia tekstejä eri julkaisijoilta kokonaisuutena. Toisin sanoen teen tutkimusta tarkkaillen, miten yksittäisissä teksteissä esiintyvät sävyt kumuloituvat tekstistä toiseen muodostaen merkityksellistämisen tapojen kokonaisuuden eli diskurssin.

3.

TUTKIJAN POSITIO

Pidän tärkeänä selventää omaa positiotani tutkijana, koska diskurssianalyysin tekeminen on myös kielellistä ja konstruoivaa toimintaa samaan tapaan kuin tutkielmani aineisto on omanlaistaan²³. Kerron ensin itsestäni diskurssianalyysin tekijänä ja sen jälkeen valaisen

¹⁹ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13; Suoninen 1993, 50.

²⁰ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 28, 32.

²¹ Jokinen ym. 1993, 37, 42–43.

²² Jokinen ym. 1993, 28; Juhila 1999, 184.

²³ Jokinen 1999, 41; Juhila 1999, 201.

tutkimuseettisiä näkökulmia liittyen niin tutkimusmetodini käyttöön kuin aiheeni arvolatautuneeseen sävyyn. Toivon, että oman tutkijan position ja tutkimuksen teon eettisten lähtökohtien sanallistaminen valottaa, minkälaiseen esikäsitelyyn nojaten poimin aineistostani merkitysvälitteisen toiminnan tuottamia diskursseja.

3.1

Sijoittuminen tutkimuskentälle

Diskurssianalyysissä tiedon tuottaminen syntyy tutkijan ja aineiston välisessä vuoropuhelussa, jossa tutkija käyttää omia tulkintaresurssejaan, joihin vaikuttavat niin hänen valitsemansa tutkimusmetodinsa kuin kulttuurinen toimijuus²⁴. Diskurssianalyysin tekijä ei ole tekstin lukijana vain viestin vastaanottaja, vaan osallistuva tiedon käsittelijä, joka tekee tulkintoja henkilökohtaisten kokemuksensa ja aikaisempien tietojensa pohjalta. Merkityksellistäminen tapahtuu kirjoittajan ja analyysin tekijän välisessä kanssakäymisessä, jossa kirjoittaja osallistuu viivästyneeseen dialogiin analysoijan kanssa.²⁵ Diskurssianalyysin tekijä ei pyri paljastamaan universaaleja faktoja, vaan myös hänen työskentelynsä on diskursseihin sidottua kielellistä toimintaa ja sosiaalisen todellisuuden rakentamista, jota ohjaa hänen esiyymmärryksensä. Tästä huolimatta tutkijan tuottama informaatio koostuu perustelluista kielenkäytön tulkinnoista ja yksityiskohtaisista päättelypolkujen esittämisistä.²⁶

Kuvailisin itseäni diskurssianalyysin tekijänä Kirsi Juhilan termien asianajajan ja tulkitsijan välimaastoon. Tulkitsijan positiossa aineisto nähdään monenlaisten tulkintamahdollisuuksien tarjoajana, josta tutkija vuorovaikutuksella aineistonsa kanssa tekee analyysia. Tulkitsevassa diskurssianalyysissä tavoitteena on tunnistaa aineistosta yleisiä diskursseja, jotka perustuvat sosiaalisesti hyväksytyihin merkityksellistämisen tapoihin, ja kuvailla näiden merkityksellistämisen tapojen muotoutuminen²⁷. Tulkitsijan analyysi ei paikannu ainoastaan aineiston tarjoamaan tietoon, vaan hänen subjektiiviset tulkintaresurssinsa johdattavat tulkintaa, vaikka diskurssianalyysi on vahvasti aineistolähtöinen metodologinen lähestymistapa.²⁸ Tutkielmani tekoa ohjaavia

²⁴ Juhila 1999, 212–213.

²⁵ Luukka 2000, 148–149.

²⁶ Juhila 1999, 201; Juhila & Suoninen 1999, 234.

²⁷ Pynnönen 2013, 27.

²⁸ Jokinen 1999, 39; Juhila 1999, 212–213.

tulkintaresursseja ovat aiemmat käsitykseni rakennetun kulttuuriperinnön suojelusta ja sisäilmaongelmien vaikutuksesta terveyteen ja hyvinvointiin, joista ensimmäisestä tietoni ovat huomattavasti laajemmat kuin jälkimmäisestä. Kulttuuriperintöä koskevat esikäsitykseni ennen tutkielmani teon alkua perustuivat koulutukseeni, tutkimustietoon ja työkokemukseeni. Sisäilmaongelmien tuntemukseni rajoittuivat aiheesta lukemiini uutisiin ja Jyväskylän yliopistorakennusten remontointien tiedotteisiin.

Tavoitteenani on määrittää aineistostani se diskurssien kirjo, joka omilla tulkintaresursseillani on havaittavissa, mutta toisaalta positiioni liittyy myös asianajajan näkökulma, koska diskurssien tunnistaminen voi auttaa sovittamaan yhteen kulttuuriperintö- ja sisäilmaongelmakeskustelujen mahdollisia ristiriitaisia diskursseja ja voi saada eri arvopohjia edustavat näkökulmat keskustelemaan keskenään. Asianajajan positiossa tutkijan tavoitteena on edistää jonkin päämäärän saavuttamista ja lähestyä aineistoaan se mielessään, miten sosiaalista todellisuutta voisi rakentaa toisin. Asianajajana toimiminen edellyttää arvotuksien tekemistä ja kriittistä suhtautumista. Positioni tulkitsijana saa piirteitä asianajajasta siksi, että tutkielmani liittyy vahvasti arvokysymyksiin ja täysin arvovapaa lähestymistapa on mahdoton.²⁹

3.2

Tutkimusetiikka

Tiedeyhteisön jäseniä sitovat erilaiset vapaudet ja velvoitteet, joita ohjaavat tieteen tekemisen eettiset normit. Tutkijan ammattietiikka perustuu luotettavan informaation tuottamiseen todellisuudesta. Tuotettu informaatio tarkoittaa todellisuuden ilmiöiden kuvailua, selittämistä ja tulkintaa, jotka perustellaan kriittisesti tieteellisiä menetelmiä käyttäen.³⁰ Ari Hirvonen kirjoittaa artikkelissaan *Eettisesti hyvä tutkimus*, että tieteeseen kuuluu vapauden velvollisuus, joka merkitsee irrottautumista poliittisista, ideologisista ja taloudellisista intresseistä. Tämän vastapainona on avoimuuden velvollisuus, joka edellyttää, että tutkija saattaa tutkimuksen kohteen nähtäväksi niin kuin se itsessään on. Tutkijalta vaaditaan työssään avoimuutta aineistolleen ja kykyä havaita myös esiyymmärryksestään poikkeavia asioita.³¹

²⁹ Juhila 1999, 207–208.

³⁰ Pietarinen 1999, 6.

³¹ Hirvonen 2006, 40, 44.

Tutkimuksen keskiössä ollessa erilaisten arvojärjestelmien kohtaaminen esiin nousevat kysymykset tutkijan objektiivisuudesta ja tutkimuksen arvovapaudesta, sillä arvolatautuneen tutkimusaiheen ollessa käsillä tutkimus koettelee tutkijan inhimillistä tarvetta ilmaista omaa arvomaailmaansa³². Huomio kiinnittyy myös siihen, että tutkimuseettiset kysymykset ovat yhteydessä myös muuhun etiikkaan, vaikka perinteisen tiedeajattelun näkökulmasta on irrelevanttia pohtia, kuinka tieteen ulkopuoleiset arvot vaikuttavat tutkimukseen, mutta käytännössä niillä on oma osansa³³.

Esiin nostetut vapaudet ja velvoitteet ovat mielestäni diskurssianalyysiä tekevän tutkijan huomioitava, koska eettisten näkökulmien lisäksi oman haasteensa diskurssianalyysiini tekoon tuo tutkimusmetodini vaikeasti hahmotettava muoto, käsitteiden määrittelyn monimutkaisuus ja analyysiprosessiin vaikuttavat esikäsitykset. Arvolatautuneen tutkimusaiheen analysointi diskurssianalyysin keinoin sen sijaan ei minusta välttämättä uhkaa tutkielman luotettavuutta, vaan mahdollistaa arvoväritteisten aiheiden käsittelyn uusin keinoin, koska diskurssianalyysin teko edellyttää tutkijan tulkintaresurssien avaamisen kautta omien arvojen ja uskomusten hahmottamista ja sanallistamista. Diskurssianalyysin vaikeuksiin usein lukeutuvat myös diskurssien ylikuormittaminen määrittelemällä eri merkityksellistämisen tavat kaiken kattaviksi, diskurssien ylivoimaisuus vaihtoehtoisia selityksiä huomiotta jättämällä ja diskurssien yksinkertaistaminen kontekstin orjaksi³⁴.

Omaan tutkielmaani sovellettuna näiden vapauksien ja velvoitteiden huomioiminen tarkoittaa aineiston ehdoilla etenevää tutkimusta, omien arvottavien esikäsityksien tiedostamista, liian yksinkertaistamisen välttämistä ja päätelmien esittämistä takertumatta ennako-oletuksiini kuitenkin luovia tulkintaresursseja hyödyntäen. Omien tulkintaresurssien ja esikäsityksien arvioiminen diskurssien luonnehtimisen ja johtopäätöksien tekemisen ohessa auttaa punnitsemaan niiden vaikutuksia analyysiprosessissa. Diskursseihin johtavien päättelypolkujen raportointia selventävät tekstien suorat lainaukset, käytettyjen sanojen ja kirjoitustyylien vertailu sekä aineiston kielenkäytön tarkka kuvailu, jotta lukija pystyy tunnistamaan vaivatta, mitkä kohdat teksteissä ovat johdattaneet tulkintaan.

³² Raatikainen 2006, 105.

³³ Gylling 2006, 356, 358.

³⁴ Pynnönen 2013, 34.

4.

KULTTUURIPERINNÖKSI TUNNISTAMISEN PROSESSI

Seuraavaksi määrittelen kulttuuriperinnöksi tunnistamisen prosessiin liittyviä käsitteitä ja sitten kuvailen, miten määrittelemäni käsitteet kiinnittyvät yhteen kulttuuriperinnöksi tunnistamisen prosessissa. Kulttuuriperinnöksi tunnistamisen prosessin ymmärtäminen auttaa käsittämään kulttuuriperinnön diskursiivista luonnetta ja hahmottamaan arvoperustaa, joka vaikuttaa aineistostani nousevien diskurssien syntyyn. Diskursiivisten ilmiöiden piiriin kulttuuriperinnöksi tunnistamisen prosessi kuuluu sen tähden, että kulttuurin ilmentymän valitseminen kulttuuriperinnöksi tapahtuu yhteisöllisesti sosiaalisten toimintojen kautta. Kulttuuriperinnöksi tunnistamisen prosessissa nykyiset arvojärjestelmät risteytyvät kulttuurin ilmentymien kanssa niin, että osa historian resursseista uusinnetaan tuottamaan kokemuksia kulttuuriperintönä³⁵.

Ennen muiden käsitteiden tarkastelemista määrittelen kulttuurin tietoiseksi yhteisölliseksi toiminnaksi lopputuloksineen, jossa aineellista tai aineetonta ainesta muovataan luonnollisesta tilasta arvojen ilmentymäksi ja tuleville sukupolville siirrettäväksi³⁶. Toisin sanoen kulttuuria ovat kaikki ihmisyyteen hallitsevat tiedot ja taidot³⁷. Kulttuuri moninaisine ilmiöineen ilmentää arvojärjestelmiämme on olemassa arvojemme toteuttamista varten. Siitä huolimatta, että jokaisella yksilöllä on olemassa oma arvojärjestelmänsä, niin se on osittain sidoksissa myös vallitsevaan kulttuuriin.³⁸ Arvot määritellään seikoiksi, joita ihminen pitää hyvänä ja tavoiteltavina³⁹. Ne liittyvät ihmisyyden perimmäisimpiin kysymyksiin ja muuttuvat mielipiteitä ja asenteita hitaammin⁴⁰. Arvot perustuvat inhimilliseen toimintaan, jota nimitetään arvostamiseksi. Se tarkoittaa suhtautumistapaa, jossa joku arvosubjekti arvostaa jotain kohdetta eli arvo-objektia. Arvosubjekti voi olla niin yksilö, ryhmä kuin koko kulttuuri. Arvo-objektista voidaan tunnistaa havaittavissa oleva arvon kantaja ja arvostuksen perustana olevat arvo-ominaisuudet. Arvot tulevat näkyviin ihmisten asenteissa ja valinnoissa.⁴¹

³⁵ Heinonen & Lahti 2001, 10.

³⁶ Ahlman 1976, 14–16.

³⁷ Vilkuna 2009, 13.

³⁸ Ahlman 1976, 18–19.

³⁹ MOT-sanakirjojen kielikoneen www-sivut 2013, MOT Gummerus Uusi suomen kielen sanakirja.

⁴⁰ Tuominen 2001, 182.

⁴¹ Niiniluoto 1994, 177–178.

Arvojen jaottelussa käytetään moninaisia järjestelmiä, joista tyypillinen filosofinen erottelu perustuu jakoon itsessään arvokkaisiin itseis- ja välitavoitteena toimiviin välinearvoihin⁴². Erik Ahlmanin näkemys teoksessa *Kulttuurin perustekijöitä* perustuu tähän asetelmaan, jossa hän toteaa välinearvojen olevan riippuvaisia itseisarvoista ja erottaa itseisarvoista yksinkertaiset ja kompleksiset perusarvot. Yksinkertaisiin arvoihin lukeutuvat hedonistiset, vitaaliset, esteettiset, tiedolliset ja uskonnolliset arvot, kun taas kompleksisiin sosiaaliset, mahti-, oikeus- ja eettiset arvot.⁴³ Ilkka Niiniluoto lisää kompleksisiin arvoihin teoksessaan *Järki, arvot ja välineet* ekologiset ja egologiset arvot⁴⁴.

Kulttuuriperinnöksi kutsutaan niin jokaisen ihmisen yksityistä kulttuuriperintöä kuin sosiaalisesti yhteisössä hyväksyttyä kulttuuriperintöä. Euroopan neuvoston kulttuuriperinnön yhteiskunnallista merkitystä koskevassa puitesopimuksessa vuodelta 2005 kulttuuriperintö määritellään sekä aineettomiksi että aineellisiksi menneisyydestä perintönä siirtyneiksi resursseiksi, jotka tunnustetaan muuttuvien arvojen, uskomusten, tietojen ja perinteidensä heijastumaksi ja ilmaisuksi omistajuudesta riippumatta, ja että kulttuuriperintöön lukeutuvat kaikki ominaisuudet ympäristössä, jotka ovat seurausta ihmisten ja paikkojen historiallisesta kanssakäymisestä. Perinneyhteisöksi samaisessa puitesopimuksessa nimitetään ihmisiä, jotka pitävät arvossa määritettyjä kulttuuriperinnön ominaisuuksia, joita he ylläpitävät ja välittävät tuleville sukupolville julkisella toiminnalla.⁴⁵

Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista käsittelevässä yleissopimuksessa kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan rakennusmuistomerkkejä, rakennusryhmiä ja paikkoja, jotka ovat historian, taiteen tai tieteen kannalta yleismaailmallisesti arvokkaita. Kulttuuriperinnön rinnakkaiskäsite luonnonperintö määritellään yleissopimuksessa elottomiksi ja elollisiksi luonnonmuodostelmiksi, alueiksi ja paikoiksi, jotka ovat tieteellisesti, esteettisesti tai luonnonsuojelun kannalta yleismaallisesti arvokkaita.⁴⁶ Kulttuuriperinnön määritelmä vaihtelee tilannekohtaisesti, joten koen sen käsitteenä epämääräistyneeksi. Siihen kuuluu muun muassa kirjastojen, arkistojen ja museoiden kokoelmien ohella aineellisia paikallaan

⁴² Haapala 1990, 8; Niiniluoto 1994, 186.

⁴³ Ahlman 1976, 73.

⁴⁴ Niiniluoto 1994, 188.

⁴⁵ Council of Europe www-sivut, Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, Faro 2005, Section 1, Article 2.

⁴⁶ Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2015, Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta, Pariisi 1972, 1. Kulttuuri- ja luonnonperinnön määritelmät, artikla 1–2.

säilytettyjä luonnonympäristöjä, muinaisjäännöksiä ja rakennettuja alueita sekä aineettomia perinneyhteisöjen arvoja ja uskomuksia ilmentäviä taitoja, tietoja ja tapoja⁴⁷.

Kulttuuri- ja luonnonperintö kuuluvat osaksi kulttuuriympäristöä. Sillä tarkoitetaan ympäristöä, joka ilmentää ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta, ja sitä ovat niin arjen ympäristöt kuin suojellut kohteet. Kulttuuriympäristö muodostuu muinaisjäännöksistä, maisemasta, perinnebiotoopeista ja rakennusperinnöstä. Muinaisjäännöksiksi kutsutaan arkeologista kulttuuriperintöä, joilla tarkoitetaan maisemassa, vesistöissä tai maaperässä säilyneitä ihmisen tekemiä rakenteita, muodostelmia tai esineitä. Maisema luokitellaan luonnonmaisemaksi tai kulttuurimaisemaksi sen mukaan, onko maisema ensisijaisesti luonnon vai ihmisen toiminnan tulosta. Perinnemaisemaksi sanotaan perinteisten elinkeinojen ja maankäyttötapojen muovaamaa aluetta ja perinnebiotoopeiksi nimitetään pääosin niitty- ja laiduntalouden luontotyyppisiä. Rakennusperintö, jota kutsutaan myös rakennetuksi kulttuuriympäristöksi, koostuu yhdyskuntarakenteista, rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen ja erilaisista rakenteista, kuten teistä, kanavista ja silloista. Käsite viittaa sekä varsinaiseen rakennettuun ympäristöön että maankäytön ja rakentamisen historiaan ja tapaan, jolla rakennusperintö on syntynyt.⁴⁸

Ennen kulttuurin ilmentymän päätymistä yhteisöllisesti hyväksytyksi kulttuuriperinnöksi ja otaksuttavaa siirtymistä lainvoimaisen suojelun piiriin on se tuotettava kulttuuriperinnöksi perinneyhteisössään. Kulttuuriperinnöksi tunnistamisen prosessi on osa päätösten ja seurausten jaksoa, jossa yksilöt, yhteisöt tai instituutiot valitsevat menneisyydestä heille merkityksellisen resurssin, jonka he tiedostavasti tuottavat kulttuuriperinnökseen ja kohdistavat siihen suojelua⁴⁹. Näin ollen kulttuuriperinnöksi tunnistaminen on muun muassa sosiaalisten, poliittisten ja ideologisten lähtökohtien muotoilemaa arvojärjestykseen asettamista, jossa yhteisöllisesti tärkeinä pidetyt arvot tunnistetaan kohteeseen kiinnittyneiksi, jolloin se merkityksellistetään säilyttämisen, suojelemisen ja vaalimisen arvoiseksi. Kulttuuriperinnölle on ominaista uudelleen määrittelemisen ja kunkin ajan tarpeiden ja arvojen mukaan muuttuminen.⁵⁰ Muun kulttuuriperinnön suojelemisen ohella myös rakennussuojelun kohdentuminen on muovautunut kohti uudenlaisia suuntautumisia,

⁴⁷ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 14–16; Vilkuna 2009, 15–16.

⁴⁸ Kulttuuriympäristö maakuntakaavoituksessa 2011, 7–9; Kulttuuriympäristöstrategia... 2014, 9; Ympäristöhallinnon www-sivut 2015, Kulttuuriympäristö.

⁴⁹ Tuomi-Nikula ym. 2013, 13.

⁵⁰ Heinonen & Lahti 2001, 8, 11; Tuomi-Nikula ym. 2013, 20.

jolloin kulttuuriperinnöksi tunnistamattomuuden takia uhanalaisena ollutta rakennusperintöä nousee keskustelun kohteeksi, ja aiemmin näkymättömäksi jääneet rakennukset ja rakennetut alueet saavat mahdollisuuden päästä suojeltavaksi⁵¹.

4.1

Arvot kulttuuriperinnön kontekstissa

Arvon käsite kulttuuriperintöä käsittelevässä kontekstissa on haastava määritellä, sillä sitä ei mitata esimerkiksi vain taloudellisin perustein, vaan kulttuurihistoriallisena arvona, jonka määrittävät kriteerit ovat monimutkaisessa sidossuhteessa toisiinsa⁵². Ne eivät ole yksiselitteisiä ja vaivatta operationalisoitavissa, vaan perustuvat syväluotaaviin arviointeihin, joissa vaaditaan kohteen tarkastelua eri näkökulmista. Arvottamisella tarkoitetaan painoarvojen antamista rakennusten piirteille erilaisten ominaisuuksien ja tunnusmerkkien avulla.⁵³ Rakennusperinnön arvottaminen vaatii arvoteoreettisen kannan ottamista. Arvonihilismissä arvojen, arvostusten tai normien pätevyys kyseenalaistetaan kokonaan⁵⁴. Arvo-objektivismissa arvot ovat yleispäteviä objektin sisäisiä ominaisuuksia, kun taas arvosubjektivismissa arvot ovat riippuvaisia subjektin omista arvostuksista⁵⁵. Arvorelativismissa arvoasetelman totuus määritellään suhteessa kontekstiinsa⁵⁶. Kulttuuriperintökohteisiin useimmiten sovelletun arvokonstruktivismin mukaan arvokkuus syntyy arvoja luovan toiminnan kautta, mutta riippuu myös objektin ominaisuuksista.⁵⁷

Rakennusperinnön arvoista tehdyn ensimmäisen systemaattisen analyysin laati Alois Riegl, joka jakoi ne muistoarvoihin, joihin kuuluivat ikäarvo, historiallinen arvo ja muistoarvo, sekä nykypäivän arvoihin, joita olivat käyttöarvo, taidollinen arvo, uutuusarvo ja suhteellinen taiteellinen arvo. Rieglin mukaan jokaisen tyylikauden ja kulttuurin tuotoksia oli arvioitava oman aikansa olosuhteiden puitteissa ymmärtääkseen niiden kulttuurihistoriallista merkitystä. Riegl myös eritteli tutkimuksissaan rakennusmuistomerkit sellaisiin, jotka olivat tarkoitettu muistomerkeiksi ja pystytetty muistutukseksi ihmistoiminnasta tuleville

⁵¹ Salastie 2011, 137.

⁵² Kostet 2009, 155.

⁵³ Kivilaakso 2010, 2, 8.

⁵⁴ Tieteen termipankin www-sivut 2015, Arvonihilismi.

⁵⁵ -"- 2016, Arvo-objektivismi; -"- 2015, Arvosubjektivismi.

⁵⁶ -"- 2015, Arvorelativismi.

⁵⁷ Tuominen 2001, 182–183.

sukupolville⁵⁸, ja sellaisiin, jotka olivat tarkoitettu käytännön tarpeisiin ja saavuttaneet muistomerkin aseman myöhemmin^{59,60}

Rakennusperinnön arvon määrittely on yhteydessä suojeluun liittyviin toimiin. Arvottamisen pääkategoriat ovat perinteisesti jaettu historiallisiin ja esteettisiin arvoihin, mutta vakiintuneiden arvottamismenetelmien sijasta rakennussuojelun muuttuvat tavoitteet ovat ohjanneet valintoja.⁶¹ Rakennusperinnön suojelua koskevia kysymyksiä selvittäneen rakennussuojelukomitean mukaan vain arvokkaaksi koettua suojellaan. Rakennukset ovat tarkoitettu käyttöön, joten komitea jaotteli rakennetun ympäristön arvot konkreettisiin ja abstrakteihin käyttöarvoihin. Konkreettiset käyttöarvot tarkoittivat suoranaisesti hyödyllisiä ominaisuuksia, jotka ovat mitattavissa ja palvelevat erilaisia toimintoja. Rakennuksilla on konkreettista käyttöarvoa niin kauan, kun ne vastaavat yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Konkreettinen käyttöarvo liittyy rakennetun ympäristön taloudelliseen arvoon. Abstraktit käyttöarvot syntyivät ihmisten visuaalisista, tiedollisista ja kulttuurisista tarpeista ja jakautuivat esteettiseen ja historialliseen osaan. Abstraktit käyttöarvot muodostavat rakennetun ympäristön kulttuuriarvojen kokonaisuuden. Rakennetun ympäristön esteettisistä ja historiallisista ominaisuuksista muodostuivat niiden keskinäisistä painotuksista riippuen abstraktin käyttöarvon eri tyyppisiä, kuten kulttuurihistoriallinen, rakennushistoriallinen, miljöö-, merkitys-, ainutlaatuisuus- ja tyypillisyyсарво.⁶²

Rakennussuojelu perustuu kohteiden kulttuurihistorialliseen merkitykseen, joka määritellään tutkimuksella ja arviointikriteerejä käyttäen. Rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo muodostuu esimerkiksi rakennushistoriallisista, historiallisista ja maisemallisista tekijöistä. Rakennushistoriallisesti arvokkaalla kohteella voi olla rakennustaiteellista tai rakennusteknistä arvoa. Se voi edustaa aikakaudelle, alueelle tai käyttäjäryhmälle luonteenomaista rakennustapaa. Historiallisesti arvokas kohde liittyy johonkin historialliseen tapahtumaan, vaiheisiin tai toimintaan. Maisemallisesti tärkeä kohde on osa merkittävää kulttuurimaisemaa. Ainutlaatuisten ja harvinaisten kohteiden lisäksi suojeltaviin kuuluvat eri rakennusryhmien tyypilliset esimerkit eli kohteet, jotka edustavat hyvin kyseistä ryhmää. Kulttuurihistoriallinen arvoa määriteltäessä korostuvat usein alkuperäisyys ja aitous, joita

⁵⁸ Rieglin käyttämä nimitys "gewollte Denkmal".

⁵⁹ -"- "ungewollte Denkmal".

⁶⁰ Jokilehto 1999, 215–216.

⁶¹ Putkonen 1993, 17–18.

⁶² KM 1974:80, 1, 9, 13.

arvioitaessa kiinnitetään huomioita rakennuksen arkkitehtuurin ohella rakennusmateriaaleihin, rakennustekniikkaan ja rakennustavan autenttisuuteen. Alkuperäisen käyttötavan vaaliminen on myös osa rakennussuojelua. Samoin historialliset kerrostumat ovat osa rakennusta ja sen käyttöhistoriaa. Kerrostumien merkitys on arvioitava erikseen, mutta usein niiden poistamiseen ei ole perusteita.⁶³

Arvottaminen tulee ajankohtaiseksi suojelutoimien lisäksi inventoinneissa, joilla tarkoitetaan järjestelmällistä tiedonhankintaa ja tallentamista rakennetun ympäristön nykytilasta, siihen johtaneista syistä ja muutoksien vaikutuksista. Inventointi jakautuu tiedon kokoamiseen arkistoaineistoista, täydentämiseen kenttätyöskentelyllä ja tulosten raportoimiseen. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti inventointeja käytetään kaavoituksen taustaselvityksinä.⁶⁴ Suomessa on harjoitettu järjestelmällistä rakennusperinnön inventointia 1960-luvulta lähtien, jolloin inventoinneissa käytettiin kansainvälistä arvottamismallia, jonka mukaan aineisto jaettiin rakennustaiteellisiin, historiallisiin ja miljöökohteisiin.⁶⁵ Muinaistieteellinen toimikunta ja seutukaavaliitot tuottivat parissa vuosikymmenessä koko maan kattavan inventointiaineiston. Maakuntamuseot ja paikallismuseoista suurimmat osallistuivat inventointeihin 1980-luvulta lähtien.⁶⁶

Vuonna 1979 laadittiin ensimmäinen valtakunnallinen yhteenveto seutukaavaliittojen inventoinneista, joissa arvottamismalli perustui kolmijakoon arkkitehtonisista, historiallisista ja ympäristöllisistä arvoista, joita täydennettiin kriteereillä, jotka olivat harvinaisuus, edustavuus, alkuperäisyys, yhtenäisyys, kerroksisuus, symbolikohde, avainkohde ja liittyminen ympäristöön⁶⁷. Samoihin aikoihin Museovirasto julkaisi rakennusten inventointioppaan, jossa suositeltiin alueellisten inventointien tekoa päämääränään Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo ja luettelointimenetelmien yhtenäistäminen⁶⁸. Museoviraston arvottamismallissa luettiin arvoiksi rakennushistoriallinen, historiallinen ja maisemallinen arvo, ja kriteerit olivat edustavuus, tyypillisuus, harvinaisuus, alkuperäisyys, yhtenäisyys, kerroksisuus, vaikutus ympäristöön, liittyminen ympäristöön ja historiallinen merkitys. Kriteereille ehdotettiin täydennystä vuonna 1986 lisäämällä joukkoon

⁶³ Valtion rakennusperinnön vaaliminen 1997, 19–21.

⁶⁴ Niukkanen 2012, 37.

⁶⁵ Putkonen 1993, 14, 18.

⁶⁶ Kärki 2010, 59.

⁶⁷ Putkonen 1993, 18.

⁶⁸ Kärki 2010, 59.

sopusointuisuuden, vaihtelevuuden, monipuolisuuden, intensiteetin ja opetus- ja tutkimusarvon. Arvottamismalleista nämä kaksi vakiintuivat yleisempään käyttöön, joita on hyödynnetty myöhemmissä inventoinneissa.⁶⁹

Monivaiheisten inventointien tuloksena muodostui kokonaiskuva maan rakennusperinnöstä ja rakennusperinnön käsite laajeni. Varhaisista yleispiirteitä korostavista ja arvorakennuksiin keskittyvästä luokittelusta siirryttiin hahmottamaan kunkin alueen omaa kulttuuriympäristöprofiilia osanaan yksittäiset rakennukset.⁷⁰ Mikään arvottamismalli ei kuitenkaan tarjoa keinoja yleispätevään kulttuuriperinnön erittelyyn, mutta niiden avulla pyritään arvioimaan rakennuksia ja ympäristöjä ohi subjektiivisten mieltymysten.⁷¹ Arvojen tunnistaminen tutkimuksen avulla antaa paremmat mahdollisuudet niiden hoitamiseen ja vaalimiseen. Tutkimuksen kasvaneen roolin lisäksi rakennussuojelualan sisäinen eriytyminen ja rakennussuojelun merkitys omana suunnittelunalanaan ovat vaikuttaneet siihen, että kohteiden yleisluontoisen luonnehdinnan sijaan keskitytään kohteiden arvoihin ja ominaisuuksiin syvällisemmin. Perinteisten visuaalisuuteen keskittyvien suojeluarvojen, kuten esteettisten arvojen ja rakennustaiteellisen eheyden, sijaan kiinnitetään huomioita säilyneisyyteen, kerroksellisuuteen ja eletyn elämän merkkeihin. Rakennussuojelu voidaan nähdä itsessään arvona.⁷²

5.

RAKENUSSUOJELULAINSÄÄDÄNNÖN KEHITYSVAIHEITA

Suomalaisen rakennussuojelun kehitysvaiheiden tunteminen lainsäädännöllisestä näkökulmasta auttaa ymmärtämään suojelun lähtökohtiin vaikuttavia arvoja ja asenteita. Rakennussuojelulainsäädännön monivaiheisesta historiasta voi havaita, minkälaisiin näkökulmiin nykyinen lainsäädäntö pohjautuu. Muutokset lainsäädännössä ovat tapahtuneet kokemuksen kautta, jolloin on huomattu vallitsevan lainsäädännön katvealueita ja ongelmakohtia. Rakennussuojelun lainsäädännön tuntemus auttaa käsittämään, miten rakennussuojelun käsitteet ovat laajentuneet ja tarkentuneet sekä näkökulmat siitä, mikä on rakennettua kulttuuriperintöämme, ovat muuttuneet.

⁶⁹ Putkonen 1993, 18.

⁷⁰ Kärki 2010, 59.

⁷¹ Putkonen 1993, 18.

⁷² Salastie 2011, 137–138.

Määrittelen rakennussuojelun toiminnoiksi, joiden tarkoituksena on vaalia rakennusperinnön olemassa olevia arvostuksia ja elvyttää uhanalaisia arvoja esimerkiksi hallinnon, lainsäädännön ja käytännön toimenpiteillä, jotka kohdistuvat rakennuskantaan. Rakennusperintö tarvitsee säilyäkseen näiden toimien soveltamista, kuten jatkuvaa hoitoa, luontevaa käyttöä ja mukautumista ajan tarpeisiin. Rakennussuojelutyöhön osallistuvia tahoja ovat muun muassa valtio, kunnat ja kulttuuriperinnön asiantuntijat, mutta rakennussuojelun onnistuminen edellyttää tietoisuuden lisäämistä rakennusten käyttäjien keskuudessa.⁷³ Rakennussuojelu voidaan nähdä kaikkien yhteisenä tehtävänä, sillä rakennussuojelu kytkeytyy laajaan yhteiskunnalliseen kontekstiin, kuten kulttuuripolitiikkaan, kansantalouteen ja asumis- ja sosiaalipolitiikkaan, ja palvelee useita yhteiskunnan toimintoja koskettaen näin kaikkia kansalaisia⁷⁴.

5.1

Rakennussuojelun varhaisvaiheita

Rakennussuojelulainsäädännön kehittymisen hahmottamiseksi on aiheellista tutustua muinaismuistoihin kohdistuvien lakien muutoksiin, koska ne ovat kehittyneet rinta rinnan. Varhain syntyneessä muinaismuistolainsäädännössä rajoitettiin omistajan käyttöoikeuksia kohteeseen ja vastaava lainsäädännöllinen järjestäminen omaksuttiin myöhemmin rakennussuojeluun.⁷⁵ Muinaismuistoina suojeltavien kohteiden määritelmää laajennettiin merkittävästi vasta 1800-luvulla ja jo silloin vaadittiin lain ulottamista kohteisiin, jotka eivät täyttäneet muinaismuistokohteille ominaisia piirteitä⁷⁶.

Suomen muinaismuistoyhdistys perustettiin vuonna 1870 tavoitteenaan muinaismuistojen inventoiminen.⁷⁷ Muinaismuistoyhdistyksen toimesta esiin nostettu muinaismuistojen suojeleminen oli käsittelyssä vuoden 1882 valtiopäivillä, jolloin esitys muinaismuistoasetuksesta hyväksyttiin ja ehdotusta asiaa hoitavasta toimikunnasta aloitettiin kokoamaan. Asetus muinaisaikaisten muistomerkkien rauhoittamisesta ja suojelemisesta astui voimaan vuonna

⁷³ Kivilaakso 2010, 3, 9.

⁷⁴ KM 1988:12, 14.

⁷⁵ Siitari-Vanne 1994, 5.

⁷⁶ Siitari-Vanne 1994, 6.

⁷⁷ Restauroinnista rakennussuojeluun... 1984, 1.

1883. Se käsitteli kiinteitä muinaisjäännoiksi, esinelöytöjä ja julkisten rakennusten, kuten kirkkojen ja linnojen, koristelua ja irtaimistoa pois lukien käyttörakennukset.⁷⁸

Muinaismuistoseituksen toimeenpanijaksi nimitettiin vuonna 1884 valtionarkeologin johdolla toimiva Arkeologinen toimisto, joka tunnettiin vuodesta 1908 lähtien Muinaistieteellisenä toimikuntana ja vuodesta 1972 Museovirastona⁷⁹. Rakennussuojeluun liittyvien tehtävien lisääntyessä Muinaistieteellisen toimikunnan historiallisesta osastosta irtaantui vuonna 1966 rakennushistoriallinen toimisto. Museovirastoksi muuttumisen yhteydessä toimistosta tuli rakennushistorian osasto, joka jaettiin vuonna 1975 rakennuskulttuuri- ja restaurointitoimistoiksi.⁸⁰ Museoviraston kulttuuriympäristön suojelusta vastaava osasto hoitaa nykyisin rakennusperintöön liittyviä asiantuntija- ja viranomaistehtäviä⁸¹.

5.2

Muutoksia vuosisadan puolivälissä

Kaikkia kaupunkeja koskenut ensimmäinen yleinen rakennusjärjestys vuodelta 1856 kumottiin vuonna 1931 asemakaavalalla (145/1931) ja seuraavan vuoden rakennussäännöllä (41/1932). Asemakaavalaki ja rakennussääntö mahdollistivat erityissäännöin kohdeltavan vanhan kaupunginosan muodostamisen. Vuonna 1958 vahvistettu rakennuslaki (370/1958) ja vuotta myöhemmin ilmestynyt rakennusasetus (266/1959) eivät enää sisältäneet käsitettä vanha kaupunki, mutta myönsivät suojelumääräyksien käytön kaavoituksessa historiallisten, taiteellisten, luonnonolojen tai muiden laissa mainittujen erityisominaisuuksien takia ja säätivät merkittävien rakennusten, näköalojen ja kaupunkikuvan säilyttämisestä mahdollisuuksien mukaan.⁸²

Rakennuslain kokonaisuudistus käynnistettiin jo seuraavalla vuosikymmenellä saaden rinnalleen monia osittaisuudistuksia, jotka pyrkivät huomioimaan rakenteiden ylläpitoa ja kaavoitettujen alueiden täydentämistä⁸³. Lainsäädännössä tavoiteltiin laajempaa rakennetun ympäristön ja rakennusten suojelua kuin mihin laki lopulta pystyi johtuen muun

⁷⁸ Härö 2010, 131–133; Kärki 2010, 47.

⁷⁹ Vilkuna 2009, 35.

⁸⁰ Kärki 2010, 52; Restauroinnista rakennussuojeluun... 1984, 10.

⁸¹ Museoviraston www-sivut 2012, Kulttuuriympäristön suojelu.

⁸² L 370/1958; A 266/1959; Kärki 1975, 41–42, 44.

⁸³ Hallberg 2000, 2–3.

muassa uupuvista olemassa olevan rakennuskannan korjausrakentamisen säännöistä ja löyhistä rakentajien ympäristölle aiheuttamien seuraamuksien velvoitteista.⁸⁴

Sotien jälkeinen uudelleenrakennus, teollistuminen ja taajamien kasvu alkoivat uhata kansanrakentamista ja maaseudun rakennuskantaa, jolloin huomattiin rakennussuojelua koskevan lainsäädännön puutteellisuus. Valtioneuvosto asetti vuonna 1947 toivomusaloitteen pohjalta valtionarkeologi C.A. Nordmanin johtaman komitean tutkimaan muinaismuistojen suojelemista koskevan lainsäädännön uusimista.⁸⁵ Mietinnön valmistuttua komitea totesi muinaismuistojen suojelun riittämättömäksi niin soveltamisalaltaan kuin tehokkuudeltaan, koska käytössä olevia rakennuksia ei voitu lailla suojella⁸⁶. Komitean mietintö julkaistiin vuonna 1954 sisältäen ehdotuksen rakennetun ympäristön ja kulttuuriperinnön suojelua ohjaavasta asetus- ja lakipaketista, joka koki pitkän esivaiheen useine muutoksineen ennen käsittelyyn pääsyä 1960-luvulla⁸⁷.

Muinaismuistolaki (295/1963) vuodelta 1963 rauhoittaa ilman erillispäätöstä kiinteät muinaisjäännökset, joita ovat muinaisaikaiset ihmisen toiminnasta, asutuksesta ja historiasta kertovat jäännökset. Kiinteisiin muinaisjäännöksiin, joihin kuuluvat muun muassa muinaisten rakennusten jäännökset, maa- ja kivimuodostelmat, hauta- ja palvontapaikat, kivi- ja kalliokoristelut, muistomerkit, kulkureitit ja jopa luonnonpaikat, joihin liittyy vanhoja tapoja tai uskomuksia, kajoaminen ilman lain nojalla annettua lupaa on kiellettyä. Muinaisjäännöksiä ympärille voidaan vahvistaa suoja-alue. Kiinteiden muinaisjäännösten suojelua valvoo Museovirasto.⁸⁸ Muinaismuistolakia on pyritty uudistamaan useaan otteeseen, mutta se on pysynyt ennallaan lukuun ottamatta muutossäädöksiä, joissa on esimerkiksi määrätty lääninhallinnon tehtävien siirtämisestä alueellisille ympäristökeskuksille (68/1995)⁸⁹.

Laki kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta (572/1964) tuli voimaan samannimisen asetuksen kanssa (278/1965) 1960-luvun puolella välissä. Lain mukaan rakennus, joka oli rakennushistoriallisesti, käyttönsä vuoksi tai historialliseen tapahtumaan

⁸⁴ Kärki 1975, 42, 45.

⁸⁵ Kärki 2010, 50–52; Restauroinnista rakennussuojeluun... 1984, 8.

⁸⁶ Siitari-Vanne 1994, 18–19.

⁸⁷ KM 1974, 59; Vilkuna 2009, 35.

⁸⁸ L 295/1963.

⁸⁹ Vilkuna 2009, 36.

liittyvänä kulttuurihistoriallisesti huomattava, voitiin suojella. Rakennuksella tarkoitettiin myös rakennuksen osaa, siltaa, kaivoa tai muuta vastaavaa rakennelmaa ja rakennukseen luettiin kuuluvaksi sen kiinteä sisustus. Rakennusryhmä voitiin saattaa suojeltavaksi, mikäli siihen osittain kuului yllä tarkoitettuja rakennuksia, joiden merkitys riippui rakennusryhmän säilymisestä. Suojelupäätöksen teki lääninhallitus rakennuksen omistajan, Muinaistieteellisen toimikunnan, rakennushallituksen, seutukaavaliiton, rakennuksen sijaintikunnan, kotiseutuyhdistyksen tai muun kulttuuriperinneyhtymän tekemästä esityksestä. Lääninhallituksen päätös oli alistettava valtioneuvoston vahvistettavaksi.⁹⁰

Suojelupäätökseen kuuluivat rakennuksen ja sen ympäristön säilyttämisen kannalta välttämättömät suojelumääräykset, jotka pyrittiin laatimaan yhteisymmärryksessä rakennuksen ja alueen omistajien kanssa. Suojelun vastaiset toimenpiteet saattoivat johtaa lääninhallituksen määräykseen saattaa rakennus ennalleen. Ennen päätöstään lääninhallituksen oli varattava suojeluasiaa koskevan rakennuksen ja alueiden omistajille tilaisuus tulla kuulluksi. Lääninhallitus sai muuttaa suojelumääräyksiä tai lakkauttaa suojelun olosuhteiden muuttuessa ja pystyi suojeluesityksen tullessa vireille kieltämään rakennukselle tehtävät kulttuurihistoriallista arvoa vaarantavat toimenpiteen kuuden kuukauden ajaksi. Rakennuksen omistajalla oli oikeus korvaukseen suojelun aiheuttamasta merkittävästä haitasta tai mahdollisuus avustukseen rakennuksen ja sen ympäristön kunnostamiseksi ja muuttamiseksi. Rakennusten suojelua valvoivat lääninhallitus ja Muinaistieteellinen toimikunta.⁹¹

Asetuksen valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta mukaan Muinaistieteellinen toimikunta laati valtion omistamista rakennuksista luettelon rakennushallituksen ja rakennuksen haltijoiden kanssa suojeluehdotukseksi. Valtioneuvosto vahvisti ehdotukset. Sillä oli myös valta lakkauttaa suojelu. Suojeltavaksi määrättyyn rakennukseen ei saanut ilman valtioneuvoston lupaa kohdistaa toimenpiteitä tai käyttää tarkoituksiin, jotka vähensivät olennaisesti sen kulttuurihistoriallista arvoa. Muinaistieteellinen toimikunta ja rakennushallitus valvoivat rakennusten suojelua. Suojelu lakkautui, jos suojeltavaksi määrätty rakennus luovutettiin valtion omistuksesta, mutta se voitiin saattaa suojeltavaksi muulla lailla.⁹²

⁹⁰ L 572/1964.

⁹¹ L 572/1964.

⁹² A 278/1965.

Kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelua koskeva laki osoittautui tehottomaksi valmisteluvaiheessa tapahtuneiden muutoksien takia, ja epäkohtia huomattiin korvauskysymyksissä, soveltamismenettelyissä ja käytännön järjestelyissä⁹³. Opetusministeriö asetti vuonna 1966 Matti Ahon johtaman rakennussuojelun tehostamistoimikunnan, jonka tehtäväksi tuli valmistella ehdotus rakennusten suojelua koskevien säännöksiä muuttamisesta puutteiden täydentämiseksi.⁹⁴ Valtioneuvoston asettama rakennussuojelukomitea vuodelta 1972 selvitteli uudelleen Mikko Mansikan johdolla rakennusperinnön suojelua koskevia hallinnollisia, taloudellisia ja lainsäädännöllisiä kysymyksiä, mutta periaatemietintö ei johtanut välittömiin uudistuksiin⁹⁵. Museoviraston rakennussuojelua painottava yhteistyö kuntien ja kaavoitus-, rakennus- asunto- ja opetusviranomaisten kanssa sen sijaan alkoi 1970-luvulla kasvaneiden henkilöstöressurssien myötä, ja samaan aikaan paikallismuseot aloittivat suojelutoimintaansa paikallisten viranomaisten kanssa⁹⁶.

5.3

Lainsäädäntö uudistuu

Rakennussuojelussa tapahtui niin sisällöllisiä kuin hallinnollisia muutoksia 1980-luvun puolivälistä lähtien, kun rakennussuojelua koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin, maakuntamuseoihin perustettiin rakennustutkijan virkoja ja korjaustoimenpiteisiin lisättiin rahoitusta⁹⁷. Rakennussuojelulaki (60/1985) korvasi lain kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta ja jakoi vastuun rakennetusta ympäristöstä rakennuslain sekä rakennussuojeluasetuksen (783/1988) kesken. Rakennussuojeluasetuksessa säädettiin rakennussuojeluneuvottelukunnasta rakennussuojelun neuvonantajana ja eräistä rakennussuojeluasian esittelyn käytännöistä⁹⁸.

Rakennussuojelulla suojeltiin kansallista kulttuuriperintöä säilyttämällä rakennukset, rakennusryhmät ja rakennetut alueet, joilla oli kulttuurihistoriallista merkitystä rakennuksen

⁹³ KM 1974:80, 59, 61.

⁹⁴ KM B 1967:18, 4–6.

⁹⁵ KM 1974:80, I–II; Kärki 1975, 47.

⁹⁶ Kärki 2010, 52.

⁹⁷ Nummelin 2011, 27.

⁹⁸ A 783/1988.

historiallisten, taiteellisten, ympäristöllisten, käyttöön liittyvien tai muiden laissa mainittujen ominaisuuksien takia. Suojeltavaksi voitiin saattaa myös rakennuksen osa, kiinteä sisustus, silta, kaivo tai muu vastaava rakennettu tai istutettu alue. Rakennussuojelu asema- ja rakennuskaava-alueilla sekä alueilla, joilla oli kaavoituksen laatimiseksi rakennuskielto, toteutettiin rakennussuojelulain sijasta rakennuslain nojalla. Suojelu toteutettiin rakennussuojelulailla, jos suojelu rakennuslailla ei ollut mahdollista, rakennuksen säilymistä ei voitu riittävästi turvata rakennuslailla, rakennuksella on huomattava valtakunnallinen merkitys taikka muista erityisistä syistä. Valtioneuvoston vahvistaman suojelupäätöksen teki lääninhallitus omasta aloitteestaan, omistajan, valtion viranomaisen, seutukaavaliiton, maakuntaliiton, sijaintikunnan tai rekisteröidyn yhdistyksen tekemästä esityksestä.⁹⁹

Suojelupäätökseen sisältyivät tarvittavat suojelumääräykset, jotka pyrittiin sopimaan omistajien ja haltijoiden kanssa. Lääninhallitus oli oikeutettu velvoittamaan asianomainen saattamaan rakennus ennalleen, jos siihen kohdistui suojelun vastaisia toimenpiteitä. Ennen päätöstään lääninhallituksen oli kuultava sijaintikuntaa ja Museovirastoa ja varattava sekä rakennuksen että kiinteistön omistajalle ja haltijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Lääninhallituksen tuli suojeluesityksen ollessa vireillä kieltää kulttuurihistoriallista arvoa vaarantavat toimenpiteet. Kielto astui voimaan päätöksestä annetun tiedoksiannon jälkeen ja oli voimassa, kunnes suojeluasia oli lainvoimaisesti ratkaistu, toisin sanoen kahden vuoden sisällä kiellon antamisesta. Rakennuksen omistajalle voitiin myöntää korvaus suojelun aiheuttamien käyttörajoitusten ja toimenpiteiden tuottamasta haitasta tai avustusta rakennuksen kunnossapitoon ja parantamiseen Museoviraston myöntämänä. Rakennussuojelulain noudattamista valvoivat lääninhallitus, Museovirasto ja kunnan rakennuslautakunta.¹⁰⁰

Rakennussuojelulain voimaantumisen myötä rakennuslakiin tehtiin uudistuksia, jotka sovittivat rakennussuojelulain ja rakennuslainsäädännön sujuvammin yhteen¹⁰¹. Lain rakennuslain muuttamisesta (61/1985) mukaan asema- ja rakennuskaavoissa oli edistettävä rakennetun ympäristön tarkoituksenmukaista hyväksikäyttämistä ja huolehdittava perinne-, kauneus- ja muiden arvojen suojelemisesta. Rakennetun ympäristön arvojen kannalta vanhentuneet tai arvokkaiden rakennusten purkamiseen

⁹⁹ L 60/1985.

¹⁰⁰ L 60/1985.

¹⁰¹ Kärki 2010, 54.

johtavat kaavat oli päivitettävä. Korvausvelvollisuus siirtyi valtion sijasta kunnalle.¹⁰² Rakennettu ympäristö oli muutoksista lähtien kaavoituksen keskeinen lähtökohta, joten aikaisempi suojelun perusteleminen muuttui velvoitteeksi perustella purkaminen¹⁰³. Uusi lainsäädäntö asetti kunnille enemmän vastuuta rakennussuojelussa, sillä painopiste siirtyi kaavoitukselliseen suojeluun ja päätöksenteko korvauksineen ja seuraamuksineen kuntien vastuulle¹⁰⁴.

Rakennussuojelulakia täydentävä asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta (480/1985) on ajalta, jolloin valtion kiinteistöhallinto poikkesi nykyisestä. Useat asetuksen tarkoittamista rakennuksista ovat siirtyneet pois valtion omistuksesta, mutta omistajanvaihdoksen yhteydessä Museovirasto laati suojelumääräykset voimassa olevan rakennussuojelulainsäädännön mukaan.¹⁰⁵ Museovirasto, rakennusta hallinnoiva virasto tai laitos, muu valtion viranomainen, seutukaavaliitto, maakuntaliitto, kunta tai paikallinen rekisteröity yhdistys teki suojeluesitykset. Suojeltavaa rakennusta ei saanut ilman Museoviraston lupaa muuttaa tai käyttää tavalla, joka aiheutti rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvon vähenemistä. Museovirasto piti luetteloita asetuksella suojelluista rakennuksista ja valvoi suojelua rakennushallituksen kanssa.¹⁰⁶ Asetus on kumottu vuonna 2010, mutta sillä tehty päätös valtion omistaman rakennuksen suojelusta on yhä voimassa, ellei suojelua pureta erillispäätöksellä¹⁰⁷.

5.4

Voimassa oleva lainsäädäntö

Voimassa olevien säädösten mukaan rakennukset voivat olla suojeltuja joko kaavoituksella maankäyttö- ja rakennuslailla (132/1999) tai erityislaeilla, joista voimassa olevat ovat laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010), kirkkolaki (1054/1993) ja laki ortodoksisesta kirkosta (985/2006). Aiemmin voimassa olleiden rakennussuojelulain ja asetuksen valtion omistamien rakennusten suojelusta nojalla tehdyt suojelupäätökset ovat voimassa.¹⁰⁸ Rakennussuojelun pohjana voidaan ajatella olevan Suomen perustuslaki (731/1999), jonka

¹⁰² L 61/1985.

¹⁰³ Aho ym. 1987, 16.

¹⁰⁴ Andersson 1988, 1–2; Klami 1987, 45.

¹⁰⁵ Sisätilojen suojelu 2003, 21.

¹⁰⁶ A 480/1985.

¹⁰⁷ Kulttuuriympäristö maakuntakaavoituksessa 2011, 13.

¹⁰⁸ Suojellut rakennukset Suomessa... 2010, 2.

mukaan vastuu luonnosta, sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille¹⁰⁹.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta tuli voimaan vuonna 2010 tavoitteenaan turvata rakennetun kulttuuriympäristön ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia rakennusperinnön ominaisluonnetta ja erityispiirteitä ja edistää sen kestävää hoitoa ja käyttöä. Rakennusperintölailla voidaan suojella rakennuksia, rakennelmia, rakennusryhmiä tai rakennettuja alueita, jotka ovat merkittäviä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, ympäristöarvojen, rakennuksen käytön tai rakennukseen liittyvien tapahtumien kannalta. Suojelu voi lisäksi koskea rakennuksen osaa, kiinteää sisustusta taikka muuta rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta. Rakennusperintölailla ei voida suojella laajoja aluekokonaisuuksia, joihin kuuluu muun muassa peltoja, metsiä ja maisemia¹¹⁰. Rakennusperinnön suojelemisesta asemakaava-alueilla ja alueilla, joilla on kaavoituksen laatimiseksi rakennuskielto, säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999). Lakia rakennusperinnön suojelemisesta sovelletaan, jos kohteella on valtakunnallista merkitystä, kohteen säilymistä ei voida turvata maankäyttö- ja rakennuslailla tai suojeleluun on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen takia.¹¹¹

Rakennus voidaan suojella, jos se on valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävä. Kohteen edellytyksiä suojelun piiriin kuuluvaksi arvioidaan tarkastelemalla sen harvinaisuutta, tyypillisyyttä, edustavuutta, alkuperäisyyttä, historiallista todistusvoimaisuutta ja historiallista kerroksellisuutta.¹¹² Rakennussuojeluasiala tulee elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa vireille sen omasta aloitteesta tai rakennuksen omistajan, valtion viranomaisen, sijaintikunnan, maakunnan liiton tai toimialueellaan kulttuuriperintöä vaalivan rekisteröidyn yhteisön esityksestä. Suojelupäätöksen vahvistaa ympäristöministeriö. Ennen päätöksen antamista ELY-keskuksen on pyydettävä lausunto rakennuksen sijaintikunnalta ja Museovirastolta ja varattava suojeluasiala koskevan rakennuksen, kyseisen kiinteistön ja viereisen kiinteistön omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluksi. Keskus voi kieltää rakennuksen kulttuurihistoriallista merkitystä vaarantavat toimenpiteet. Vaarantamiskielto voidaan antaa, kun rakennuksen suojelua koskeva asia on

¹⁰⁹ L 731/1999.

¹¹⁰ Kulttuuriympäristö maakuntakaavoituksessa 2011, 13.

¹¹¹ L 498/2010.

¹¹² Kivilaakso 2010, 6.

vasta vireillä. Kielto astuu voimaan päätöksestä annetun tiedoksiannon jälkeen ja on voimassa, kunnes suojeluasia on lainvoimaisesti ratkaistu. Suojelua koskeva asia on käsiteltävä kahden vuoden kuluessa vaarantamiskiellon antamisesta.¹¹³

Suojelupäätöksessä on ilmoitettava rakennuksen kulttuurihistoriallisen merkityksen säilyttämiseksi tarpeelliset määräykset, jotka pyritään laatimaan yhteisymmärryksessä rakennuksen omistajan ja haltijan kanssa. ELY-keskus voi velvoittaa omistajan ryhtymään toimiin rakennuksen kunnostamiseksi tai saattamiseksi ennalleen sakkojen saamisen tai työn kustantamisen uhalla, jos suojelun edellyttämä ylläpito on laiminlyöty. Rakennuksen omistajalla tai haltijalla on oikeus korvaukseen suojelun tai vaarantamiskiellon aiheuttamasta merkityksellisestä haitasta tai vahingosta, mutta korvattaviksi kustannuksiksi ei katsota maankäyttö- ja rakennuslain mukaista korjausvelvollisuutta tai tavanomaista kunnossapitoa. Rakennuksen omistajalle voidaan myöntää avustusta rakennuksen hoitoa ja kunnossapitoa varten, mutta avustusta voi saada myös rakennusperintölailla suojelematon kulttuurihistoriallisesti merkittävä rakennus. Rakennusperinnön säilyttämistä lain rakennusperinnön suojelemisesta nojalla valvovat ja edistävät ELY-keskukset ja Museovirasto.¹¹⁴

Rakennuslaki lukuisine muutoksineen korvattiin vuonna 1999 maankäyttö- ja rakennuslailla toteuttaen pitkään tavoitellun rakennuslainsäädännön kokonaisuudistuksen¹¹⁵. Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen tavalla, joka luo hyvän elinympäristön edellytykset, turvaa jokaisen osallistumismahdollisuuden valmisteluun ja edistää kestävä kehitystä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Alueiden käytön suunnittelussa pyritään muiden asioiden ohella terveelliseen, turvalliseen, viihtyisään, sosiaalisesti toimivaan ja eri väestöryhmien tarpeet tyydyttävään elin- ja toimintaympäristöön, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonarvojen säilyttämiseen sekä rakennetun ympäristön kauneuden ja kulttuuriarvojen vaalimiseen. Rakentamisen ohjauksen tavoitteena on muun muassa käyttäjiä palveleva, terveellinen, turvallinen, sosiaalisesti toimiva ja esteettisesti tasapainoinen elinympäristö ja elinkaariominaisuuksiltaan kestävä, taloudellinen, sosiaalisesti ja ekologisesti toimiva sekä

¹¹³ L 498/2010.

¹¹⁴ L 498/2010.

¹¹⁵ Hallberg 2000, 1.

kulttuuriarvoja luova ja säilyttävä rakentaminen sekä rakennetun ympäristön suunnitelmallinen hoito ja kunnossapito.¹¹⁶

Maankäyttö- ja rakennuslain mukainen suojeleminen pohjautuu maankäytön ja rakentamisen yleisiin tavoitteisiin, eri kaavatasojen sisältövaatimuksiin, kaikilla kaavatasoilla mahdollisiin suojelemääräyksiin ja rakennusten kunnossapitovelvollisuuteen. Rakennus on suojeltu maankäyttö- ja rakennuslailla, jos sitä koskee kaavassa oleva suojelumerkintä tai aluevaraukseen liitetty suojelemääräys.¹¹⁷ Kunnan alueiden käytön järjestäminen ja rakentamisen ohjaaminen perustuu kokonaiskuvaa osoittaviin yleiskaavoihin, osa-alueiden rakentamiseen keskittyviin asemakaavoihin ja kunnan rakennusjärjestykseen. Maakuntakaavalla ohjataan maakunnan tai sen osa-alueen käyttöä. Kaavaa laadittaessa on selvitettävä suunnitelman ja sen vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien kulttuuriset vaikutukset. Kunta huolehtii alueiden käytön suunnittelusta ja rakentamisen ohjauksesta ja valvonnasta alueellaan. Kuntien alueiden käyttöä ja rakennustoimea ohjaavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Alueiden käytön ja rakennustoimen yleisestä kehittämisestä ja ohjauksesta vastaa ympäristöministeriö. Valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista päättää valtioneuvosto.¹¹⁸

Rakentamisen yleisissä edellytyksissä määritellään, että rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostöissä, purkamisessa ja muita toimenpiteitä suorittaessa on huolehdittava historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaiden rakennusten tai kaupunkikuvan turmelemattomuudesta. Rakennuksen kunnossapidosta sen sijaan todetaan, että rakennuksen ympäristöineen on jatkuvasti täytettävä terveellisyyden, turvallisuuden ja käyttökelpoisuuden vaatimukset eikä rakennus saa aiheuttaa ympäristöhaittaa tai rumentaa ympäristöä. Sekä kaavoituksella että erityislailla suojellun rakennuksen käytössä ja kunnossapidamisessä on huomioitava rakennussuojelun tarkoitus. Jos kunnossapitovelvollisuutta laiminlyödään, voi kunnan rakennusvalvontaviranomainen määrätä tarvittavia toimenpiteitä. Rakennuksen purkaminen edellyttää purkamislupaa, jos rakennusta voidaan pitää historiallisesti merkittävänä tai rakennustaiteellisesti arvokkaana tai tällaisen kokonaisuuden osana.¹¹⁹

¹¹⁶ L 132/1999.

¹¹⁷ Suojellut rakennukset Suomessa... 2010, 3–4.

¹¹⁸ L 132/1999.

¹¹⁹ L 132/1999.

6.

LIIKUNTATIEETEELLISEN TIEDEKUNNAN HISTORIAA

Jyväskylän yliopistoalueen Seminaarinmäki, jossa liikuntatieteellinen tiedekunta sijaitsee, on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö¹²⁰. Seminaarinmäen kampusalue rakennuksineen, mukaan lukien liikuntatieteiden rakennus, on monella tapaa tunnettu ja merkittävä esimerkiksi kulttuuri- ja sivistyshistoriallisesti sekä rakennustaiteellisesti ja rakennusteknisesti. Liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennukseen liittyy suomalaisen arkkitehtuurin ja muotoilun merkkihenkilöitä, liikuntatieteellisen tutkimuksen ja koulutuksen keskeisiä vaiheita, ja se sijaitsee alueella, joka kuuluu oppilaitos- ja korkeakoulurakentamisemme jatkumoon. Seuraavaksi esittelen Seminaarinmäen rakentumisen vaiheita, liikuntatieteiden rakennusta osana kampusaluetta sekä tiedekunnan rakennuksen valmistumista Seminaarinmäelle. Kampusalueen ja rakennuksen historian tunteminen auttaa käsittämään, miksi liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus kuuluu rakennussuojelun piiriin ja mikä tekee siitä merkittävän.

6.1

Opettajaseminaarista kasvatustieteelliseksi korkeakouluksi

Suomen ensimmäinen kansakoulunopettajia valmistava seminaari perustettiin Jyväskylään 17.3.1863 annetulla väliaikaisasetuksella, joka vakinaistettiin kolmen vuoden kuluttua¹²¹. Seminaari pohjautui senaatin käskystä koululaitoksen uudistamiseen perehtyneen Uno Cygnaeuksen ehdotukseen, jossa räätälöitiin suunnitelma kansakoululaitoksen kehittämisestä ja opettajaseminaarin perustamisesta¹²². Cygnaeus ensin nimitettiin seminaarin ensimmäiseksi johtajaksi ja sitten hänelle myönnettiin kansakoulujen ylitarkastajan virka¹²³. Kaupunki tarjoutui maksamaan seminaarin vuokratilat kahdelta ensimmäiseltä vuodelta, ja se toimi varhaisvuotensa väliaikaistiloissa keskikaupungilla, joita varten kaupunki hankki omistukseensa porvaristaloja ja teetti asuntoihin tarvittavat

¹²⁰ Valtakunnallisesti merkittävien... www-sivut 2009, Jyväskylän yliopiston alue.

¹²¹ Kangas 2009a, 15–16.

¹²² Forsberg 2008, 13.

¹²³ Valtonen 2009, 27.

muutokset. Käytössä oli enimmillään 124 vuokrahuonetta ennen seminaarirakennusten valmistumista.¹²⁴

Seminaarin paikaksi esitettiin vuonna 1874 silloisen seminaarijohtajan K.G. Leinbergin toimesta harjua. Senaatti otti seminaarin rakennusasian käsittelyyn ja asetti rakennushanketta valmistelevan valiokunnan tarkastamaan alueen. Valtio lunasti seminaarin alueeksi Harjupellon, metsäaluetta harjulta ja kaistaleen Jyväsjärven rannasta sekä osan Syrjälän tilaa, yhteensä yli 12 hehtaaria¹²⁵. Rakennusten piirustustyöstä vastasi Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehti Constantin Kiseleff. Seminaarirakennukset valmistuivat vuosien 1879–1883 aikana kaupungin lounaisreunalla kulkevan harjualueen kaakkoisrinteeseen. Alueelle nousi viisi punatiilistä rakennusta, kivinen paja, kuusi puutaloa ja kahdeksan ulkorakennusta. Niukalla koristeaiheistolla elävöitettyjen punatiilirakennusten rappaamaton ulkoasu noudattaa 1800-luvun julkisen rakentamisen linjaa.¹²⁶

Seminaarirakennuksista nykypäivään säilyneet rakennukset ovat Educa (D), Fennicum (F), Seminarium (S), Oppio (O), Historica (H), Paja (I) sekä Puutarhurintalo (J). Seminaarinmäen rakentaminen jatkui vuosien varrella Ryhtilän (R) ja Villa Ranan (V) muodossa. Vuonna 1895 valmistuneen Ryhtilän puisen voimistelusalin suunnitteli Ernst Theodor Granstedt. Sitä laajennettiin myöhemmin A.W. Stenforsin suunnitelmien pohjalta. Kansallisromanttinen piirustus- ja käsityörakennus Villa Rana valmistui vuonna 1905 seminaarilehtori Yrjö Blomstedtin piirtämänä.¹²⁷

1920-luvun lopussa korkeakoulupoliittinen tilanne muuttui suotuisaksi ylioppilaspohjaisen kansakoulunopettajakoulutuksen lisäämiselle ja korkeakoululaitoksen laajentamiselle ylioppilaiden määrän kasvun myötä. Uusia opiskelijoita ei otettu sisään seminaariin enää vuoden 1932 jälkeen ja eduskunnalle annettiin syyskuussa vuonna 1933 lakiesitys Jyväskylän kasvatusopillisesta korkeakoulusta, jonka myötä kansakouluopettajaseminaari lakkautettiin asteittain.¹²⁸ Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun toiminta alkoi 1.9.1934 jatkaen seminaarin työtä. Oppilaitoksessa valmistettiin ylioppilaspohjaisesti kansankoulunopettajia lisänään opettajien jatkokoulutus ja kasvatus- ja opetusalan

¹²⁴ Pirinen 2009a, 255–256.

¹²⁵ Halila 1963, 138.

¹²⁶ Pirinen 2009a, 256–259.

¹²⁷ Forsberg 2008, 13–14, Seminaarinmäeltä Ylistönrinteelle 2002, 9, 13.

¹²⁸ Kangas 2009b, 121; Valtonen 2009, 109.

tutkimus. Korkeakoulu sai käyttöönsä seminaarin käyttämiä rakennuksia, joista tärkeimmät olivat punatiiliset rakennukset sekä rapattu piirustus- ja käsityösali.¹²⁹ Korkeakoulusta muodostui akateeminen oppilaitos professuureineen, mutta varsinaisen tiedekorkeakoulun aseman se saavutti vasta vuonna 1944 säädetyin kasvatustieteiden kandidaatin ja tohtorin tutkintoja koskevan asetuksen myötä¹³⁰.

Kasvatusopillisen korkeakoulun toimitilojen korjaus ja uusien rakentaminen olivat sotien jälkeen välttämätöntä oppilasmäärien kasvun aiheuttaman tilanpuutteen takia. Korkeakoulu teki vuonna 1949 opetusministeriölle aloitteen tilojen laajentamisesta ja korjaamisesta. Kansakoulunopettajien valmistuslaitosten rakentamiseen perehtynyt rakennussuunnitelmakomitea piti Jyväskylässä parhaana menettelynä seminaariaikaisten tilojen saneerausta, mutta korkeakoulun komiteaedustaja rehtori Aarni Penttilä näki uusien tilojen rakentamisen välttämättömänä. Valtioneuvosto asetti vuonna 1950 Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun rakennuslautakunnan, joka alkoi valmistella Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun arkkitehtuurikilpailua saman vuoden syksyllä.¹³¹

Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun piirustuskilpailu käynnistyi loppuvuodesta 1950 kutsukilpailuna osallistujinaan Alvar Aalto, Aulis Blomstedt ja poisjättäytyneen Erik Bryggmanin korvannut Aarne Ervi¹³². Kilpailutyön sisäänjättöpäivä oli 19.5.1951. Kilpailutehtävänä oli tehdä kokonaissuunnitelma korkeakoulun alueesta, suunnitella joukko uudisrakennuksia mukaan lukien päärakennus, harjoituskoulu ja ruokala- ja asuntolarakennus ja ehdottaa käyttö- tai purkuvaihtoehtoja seminaariaikaisille rakennuksille. Kilpailun voitti 6.6.1951 tuomariston yksimielisellä päätöksellä Alvar Aallon avustajineen suunnittelema amerikkalaiseen kampusperiaatteeseen pohjautuva URBS-niminen ehdotus, jossa rakennukset olivat sijoitettu lähellekkin, seminaariaikaista rakennuskantaa säilytetty paljon ja lisärakentamiselle oli tilaa.¹³³ Palkintolautakunta kiinnitti huomiota sekä Aallon suunnitelman asemakaavallisiin ansioihin että urheilutaloon, harjoituskouluun ja päärakennukseen sille johtavine liikenneväylineen¹³⁴.

¹²⁹ Lukkarinen 1994, 9.

¹³⁰ Kangas 2009b, 121–122.

¹³¹ Pirinen 2009a, 270.

¹³² Forsberg 2008, 14; Lukkarinen 1994, 10.

¹³³ Lukkarinen 1994, 10–11, 21.

¹³⁴ Pirinen 2009a, 270.

Alvar Aallon kasvatustieteelliselle korkeakoululle tekemässä kaarimuotoisessa suunnitelmassa pitkät horisontaalit linjat ja vaakasuuntainen massoittelu uusissa rakennuksissa toimivat vastaparina seminaariaikaisten rakennusten kuutiomaisuudelle¹³⁵. Lounaaseen avautuva peltoalue muutettiin kampusalueen keskuspuistoksi ja urheilukentäksi. Puistoalueiden suunnittelusta vastasi puutarha-arkkitehti Onni Savonlahti yhteistyössä Alvar Aallon kanssa. Aallonpuiston luoteisreunalla sijaitsevat urheilurakennukset, koillisessa harjoituskoulu ja päärakennus sekä kaakkoislaidalla ruokala- ja asuntolarakennus.¹³⁶ Kampusalue liittyy keskustan ruutukaavaverkkoon Seminaarinkadulta johtavan liikenneväylän kautta, jonka päätteenä on päärakennuksen etuaukio. Rakennusten materiaaliksi valittiin munkkilimityksellä muurattu punatiili, jota hyödynnettiin niin julkisivuissa kuin sisätiloissa. Tiileen yhdistettiin visuaalisena korosteena vaaleaa graniitti-, rappaus- tai betonipintaa sekä lasia. Aallon suunnittelema rakennuskokonaisuus vihittiin käyttöön 30.5.1959 lukuun ottamatta ylioppilastaloa ja liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennusta.¹³⁷

Aallon arkkitehtitoimiston ja rakennushallituksen välille allekirjoitettiin arkkitehtisopimus vuonna 1951. Ensimmäisessä rakennusvaiheessa vuosina 1952–1954 toteutettiin harjoituskoulu (X) voimistelusalineen (U1), lämpökeskus ja ruokala-asuntolarakennus (P). Jälkimmäisessä rakennusvaiheessa vuodesta 1954 lähtien tehtiin päärakennus ja sen kirjastosiipi (C), opiskelijoiden voimistelusalali (U2) ja henkilökunnan asuinrakennus (G). Uimahalli (UH) lisättiin kokonaisuuteen erillisenä toimeksiantona myöhemmin.¹³⁸ Uimahallin karsiutuessa alkuperäisestä rakentamisohjelmasta otti rakennuttamisvastuun ylioppilaskunta. Voimistelusalalien väliin sijoitettu rakennus otettiin käyttöön 1955 ja sitä laajennettiin useaan otteeseen.¹³⁹ Ylioppilaskunta rakennutti vuosina 1963–1964 alueen kaakkoispuolelle Aallon suunnitteleman ylioppilastalon, jota laajennettiin Ilmari Lahdelman ja Rainer Mahlamäen suunnitelmalla vuonna 2003¹⁴⁰. Arkkitehtitoimisto Lahdelma ja Mahlamäki laati myös harjoituskoulun korvanneen Jyväskylän yliopiston normaalikoulun ala-asteen, joka valmistui 2000-luvun alussa¹⁴¹.

¹³⁵ Lukkarinen 1994, 21.

¹³⁶ Pirinen 2009a, 275.

¹³⁷ Lukkarinen 1994, 18, 21, 31–32.

¹³⁸ Forsberg 2008, 14–15; Lukkarinen 1994 15, 17.

¹³⁹ Pirinen 2009a, 276.

¹⁴⁰ Forsberg 2008, 15–16.

¹⁴¹ Seminaarinmäältä Ylistörinteelle 2002, 14.

6.2

Liikuntatieteet saavat oman rakennuksen

Arkkitehtitoimisto Alvar Aallon kanssa jatkettiin 1960-luvun ajan neuvotteluja liikuntatieteiden rakennuksen ja kirjasto-hallintorakennuksen suunnittelusta, joista vain toinen toteutui¹⁴². Aallon Seminaarinmäelle suunnittelemissa rakennuksista viimeinen oli liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus (L), joka sulki kampusrakennusten kaaren ja avaran maiseman¹⁴³. Liikuntakasvatuskorkeakoulun rakentamista oli kaavailtu Jyväskylään jo vuonna 1961, jolloin Jyväskylän yliopistoyhdistys tilasi Aallolta alustavan suunnitelman liikuntakasvatuskomitean hyödynnettäväksi¹⁴⁴. Aallon tehtäväksi tuli suunnitella kaksi tilavaatimuksiltaan poikkeavaa luonnosta, joista laajempi muodostui suunnittelun perustaksi¹⁴⁵.

Viimeistellyn version piirustuksista Aalto laati alkuvuodesta 1965, mutta rakentamisen aikana tilaratkaisut muuttuivat huomattavasti luonnokseen verrattuna¹⁴⁶. Rakennusohjelman suunnitelmat saivat viimeisen muotonsa vuosina 1967–1969¹⁴⁷. Rakennustyöt käynnistyivät marraskuussa vuonna 1968, ja harjannostajaisia juhlittiin tammikuussa vuonna 1970. Rakennusvaiheista ensimmäisessä toteutettiin liikuntasalit, luentotiloja, työ- ja seminaarihuoneita sekä tutkimustiloja. Rakennuksen eteen tehtiin parkkipaikka helpottamaan alueelle parkkeeraamista.¹⁴⁸ Vuonna 1971 Seminaarinmäen lounaislaidalle Keskussairaalantien varteen valmistunut liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus sulki näkymän keskuspuistosta Mattilanpellolle. Rakennus oli vastikään perustetun yliopiston ensimmäinen tutkimuslaitos, joka sai omaa käyttöönsä varten suunnitellut tilat¹⁴⁹. L-rakennus sai muista kampusalueen rakennuksista poiketen 1960-luvulla vaaleaksi muutetun uimahallin julkisivun mukaisesti saman sävyisen ulkoasun. Rakennuksessa on sileäksi rapattu valkoinen fasadi, nauhaikkunarivistöt ja pylväiden kannattama katos sisäänkäyntinä.¹⁵⁰

¹⁴² Pirinen 2009b, 506.

¹⁴³ Forsberg 2008, 15.

¹⁴⁴ Voutilainen 1982, 222.

¹⁴⁵ Hipeli 2009, 163.

¹⁴⁶ Schildt 1994, 74.

¹⁴⁷ Koski 2012, 4. *JYM/SYK*.

¹⁴⁸ Hipeli 2009, 163–164.

¹⁴⁹ Koski 2012, 4. *JYM/SYK*.

¹⁵⁰ Pirinen 2009a, 278.

Rakennus yhdistää moniulotteisesti toisiinsa liittyviä viuhkamaisia osioita. Kookkaat liikuntasalit, joiden yhteydessä on laboratorioita ja observointitiloja, työntyvät esiin 125-metrinen rakennuksen eteläisestä julkisivusta. Ensimmäisessä kerroksessa on avara pääaula, josta nousee tilavilla tasanteilla rytmitetty avoportaikko ylempiin kerroksiin. Toiseen kerrokseen on sijoitettu kahvila-ruokala, työ- ja seminaarihuoneita ja kirjasto keskuspuistoon suuntautuneena. Kolmannessa kerroksessa sen sijaan on luentosaleja ja työhuoneita. Eteläsiivessä alkuperäisesti oli vuonna 1996 pois muuttaneen Ylioppilaiden terveydenhoitosäitiön tilat, kun taas länsisiivessä oli vierashuoneita ja kaksi asuntoa.¹⁵¹ Rakennusmateriaali on betoni lukuun ottamatta pääsisäänkäynnin graniittisokkelia. Suurin osa sisäseinistä on maalattu valkoisiksi. Katto on malliltaan tasakatto, ja koristeena ovat kupariyksityiskohdat. Liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennukselle on suoritettu vuosien varrella useita korjauksia ja laajennuksia, joista vuosina 1975–1994 vastasi arkkitehtitoimisto Alvar Aalto & Co ja Keski-Suomen piirirakennustoimisto ja vuosina 1995–1998 arkkitehtitoimisto Käpy ja Simo Paavilainen.¹⁵²

Paavilaiset suunnittelivat liikuntatieteiden rakennukseen kattavan peruskorjauksen, jonka aikana sisätiloissa kunnostettiin pintoja ja kalusteita ja ajanmukaistettiin muun muassa lämpö-, vesi- ja ilmastointitekniikkaa. Ulkopuolella uusittiin vesikaton pintakermit ja räystäspellitykset, lisättiin katto- ja muita ikkunoita ja uusittiin ulko-ovia ja ikkunoita vanhoihin aukkoihin. Rakennuksen ilmanvaihtoa parannettiin uusimalla ilmanvaihtokoneet ja lisäämällä pohjoisosiin erillinen tuloilmanottorakennelma, mutta ilmanvaihdon kohentaminen jäi taloudellisista syistä vaillinaiseksi. Peruskorjaus valmistui vuonna 1998. Peruskorjauksen jälkeen rakennukseen on tehty lukuisia huolto- ja kunnostustoimia, esimerkiksi julkisivurappauksia ja julkisivumaalauksia korjattiin omana hankkeenaan vuonna 1999 ja vesijohdot uusittiin neljässä vaiheessa 2000-luvulla.¹⁵³ Liikuntarakennuksesta on tehty rakennushistoriaselvityksiä, joista ensimmäisen teki Joackim Hansson vuonna 1995 ennen peruskorjausta ja päivitetyn version laati Jaakko Holma vuonna 2010 ennen sisäilmakorjaukseen ryhtymistä¹⁵⁴.

¹⁵¹ Koski 2012, 6. *JYM/SYK*; Pirinen 2009a, 278.

¹⁵² Hipeli 2009, 165.

¹⁵³ Jyväskylän yliopisto, Liikunta. Sisäilmakorjausten... 2009, 13, 15. *JYM/SYK*.

¹⁵⁴ Holma 2010, 2. *JYM/SYK*.

Liikuntatieteellisen tiedekunnassa työskentelee noin sata laitoksen omaa työntekijää. Opiskelijoita liikuntatieteellisellä tiedekunnalla on lähes 1500. Rakennuksessa vierailee päivittäin satoja opiskelijoita ja paljon henkilökuntaa muista tiedekunnista.¹⁵⁵ Rakennus sulautuu lähialueiden rakennuskantaan, koska vastapuolen tietä Seminaarinkadun ja Keskussairaalan tien kulmassa on julkisivultaan vaalea ja 1960-luvun alussa valmistunut Keski-Suomen museo, joka on myös Alvar Aallon käsialaa. Sen alapuolella sijaitsee vuosikymmen myöhemmin rakennettu keraamisen pinnan peittämä Alvar Aalto -museo, josta on muodostunut keskeinen Aallon tutkimuskeskus.¹⁵⁶

Liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/1985) nojalla valtioneuvoston päätöksellä (14/561/92). Rakennuksen suojeluluokka on S1: ”rakennus suojellaan kokonaan”. Rakennuksen suojelua valvoo suojeluviranomainen Museovirasto ja Alvar Aalto -säätön rakennusperintöosasto.¹⁵⁷ Seminaarinmäen kampusalueen vuonna 1974 vahvistettuun kaavaan laaditaan kaavamuutosta, jossa tarkistetaan vanhentunutta kaava- ja suojelutilannetta kulttuurihistoriallisten ja rakennustaiteellisten arvojen säilyttämiseksi¹⁵⁸. Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus pyysi Museoviraston lausunnon Seminaarinmäen alueen ja rakennusten suojelemisesta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) nojalla siltä osin kuin ne on aiemmin suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetulla asetuksella (480/1985), koska suojelukohteet ovat siirtyneet vuonna 2010 Suomen valtion omistamalta Senaatti-kiinteistöiltä Suomen Yliopistokiinteistöjen omistukseen. Museovirasto on ehdottanut suojelun laajentamista koko Jyväskylän yliopiston toiminnallisesti ja arkkitehtonisesti yhtenäiseen Seminaarinmäen kampuskokonaisuuteen.¹⁵⁹

Seminaarimäki nykyisessä muodossaan jakautuu kolmen aikakauden rakennuskokonaisuuksiin, jotka edustavat toisistaan poikkeavia vaiheita kampusalueen kehityksessä. Kampusalueen rajaavat koillisessa keskustan ruutukaava, kaakossa ja etelässä Seminaarinkatu ja Keskussairaalan tie, idässä Hippoksen urheiluhalli ja

¹⁵⁵ Jyväskylän yliopisto, Liikunta. Sisäilmakorjausten... 2009, 13. *JYM/SYK*.

¹⁵⁶ Mosso 1967, 150; Schildt 1994, 125.

¹⁵⁷ Koski 2012, 12. *JYM/SYK*; VN päätös NRO 14/561/92.

¹⁵⁸ Jyväskylän kaupungin www-sivut 2013, Seminaarinmäen kampusalue...; Jyväskylän kaupungin www-sivut 2013, Seminaarinmäen kampusalueen asemakaavan muutos...

¹⁵⁹ KESELY/223/07.01/2012; MUV lausunto DNRO 055/600/2012.

pohjoisessa puistoalue¹⁶⁰. Seminaarinmäen rakennuskantaan kuuluvat pääosin Constantin Kiseleffin suunnittelemat kansakouluopettajaseminaarin tilat, Alvar Aallon rakennukset kasvatusopillista korkeakoulua varten sekä Arto Sipisen yliopistolle tekemät laajennukset, joihin Seminaarinmäellä lukeutuvat taideaineiden rakennukset Athenaeum (A) ja Musica (M) sekä kirjasto (B) ja hallintorakennus (T).¹⁶¹

7.

SISÄILMAONGELMIEN SYITÄ JA SEURAUKSIA

Tässä luvussa tarkastelen sisäilmaongelmia yleisellä tasolla sekä liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksessa. Määrittelen sisäilman terveellisyyteen vaikuttavia tekijöitä, sisäilman epäpuhtauksien aiheuttamia oireita ja sisäilmaongelman ratkaisuprosessin vaiheita. Kerron lisäksi sisäilmaryhmistä osana ongelman ratkaisua. Käsittelen teknisten ja terveyteen liittyvien seikkojen lisäksi sisäilmaongelmia sosiaalisia ja psyykkisiä ulottuvuuksia koskettavana ilmiönä, koska sisäilmaongelmat liittyvät muun muassa vuorovaikutukseen ja henkiseen hyvinvointiin. Esittelen sisäilman laatua käsitteleviä säännöksiä, ohjeistuksia ja luokituksia. Kuvailen myös liikuntatieteellisen tiedekunnan tilannetta ennen sisäilmaongelman toteamista, tehdyistä sisäilmatutkimuksista saatuja tuloksia sekä sisäilmaongelman korjausta.

Rakennusten sisätilat ovat tärkein elinympäristömme, sillä ihminen oleskelee suurimman osan ajastaan sisätiloissa. Sisäilman laadulla ja rakennuskannan kunnolla on suuri kansanterveydellinen ja kansantaloudellinen merkitys. Sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan noin 750 000 suomalaista altistuu päivittäin huonolle sisäilmalle asuin-, työskentely- ja opiskeluympäristöissä.¹⁶² Sisäilman ongelmien on arvioitu aiheuttavan vuosittain jopa puolentoista miljardin euron menoerän¹⁶³. Sisäilmaongelmien lähtökohtana pidetään useimmiten 1970-luvun alun energiakriisiä, jonka seurauksena vanhoja rakennuksia tiivistettiin ja uusien rakennusten lämmöneristystä parannettiin. Toimissa ei huomioitu rakennusten ilmanvaihtoa, painesuhteita ympäristöön nähden ja korvausilman tuomista, minkä seurauksena ilman epäpuhtauksien pitoisuudet kasvoivat. Sisäilmaongelmat eivät ole

¹⁶⁰ Forsberg 2008, 18.

¹⁶¹ Forsberg 2008, 13–16; Seminaarinmäeltä Ylistönrinteelle 2002, 5.

¹⁶² Hyvinvointi on toimintakykyä ja osallisuutta... 2014, 21.

¹⁶³ Lahtinen, Lappalainen & Reijula 2006, 6.

vain suomalainen ilmiö, vaan niitä esiintyy muuallakin maailmassa, mutta niiden luonne vaihtelee kunkin maan ilmaston ja kehityspiirteiden mukaan.¹⁶⁴

Sisäilmalla tarkoitetaan hengitysilmaa rakenteiden rajaamalla alueilla, joissa ei ole tuotannollisesta toiminnasta tai muusta vastaavasta johtuvia päästöjä, kuten kouluissa, toimistoissa ja asunnoissa. Sisäilma on osa sisäympäristöä tai sisäilmastoa, jotka laajempina käsitteinä pitävät sisällään hengitysilman lisäksi lämpötilan, ilmanvaihdon, melun, valaistuksen, tilajärjestelyn ja muita viihtyvyyteen vaikuttavia seikkoja. Työterveyslaitos on kehittänyt sisäympäristön arvioimiseen A+ B + C -mallin, jonka mukaan sisäympäristö on laadukas, kun A. sisäympäristötekijät ovat kunnossa, B. tilojen käyttäjät ovat sisäympäristöön tyytyväisiä, eivätkä koe tiloihin liittyviä terveyshaittoja ja C. työpaikalla on hyvät toimintatavat rakennuksen ylläpidossa, huollossa ja sisäympäristöongelmien selvittämisessä. Sisäilma muodostuu lukuisista erilaisista tekijöistä, joiden kaikkien terveysvaikutuksia ei tunneta, joten kaikkia mahdollisia epäpuhtauksia ja niiden tavoitearvoja ei voida nimetä.¹⁶⁵ Sisäilmatekijöille annetut tavoitetasot eivät ole terveysperustaisia raja-arvoja toisin kuin haitalliseksi tunnetut pitoisuudet, jotka tarkoittavat hengitysilman epäpuhtauksien pienimpiä pitoisuuksia, jotka voivat aiheuttaa haittaa tai vaaraa työntekijän turvallisuudelle ja terveydelle 8-tuntisen työpäivän aikana viitenä päivänä viikossa¹⁶⁶.

Sisäilman terveellisyyteen vaikuttavia tekijöitä voidaan jakaa fysikaalisiin, biologisiin ja kemiallisiin tekijöihin sekä säteilyyn. Fysikaalisia tekijöitä ovat lämpötila, ilmanvaihto, vetoisuus, kosteus, hiukkaset, kuidut ja ionit, biologisiin tekijöihin lukeutuvat mikrobit, punkit, hilse ja siitepöly, kemiallisiin tekijöihin kuuluvat orgaaniset yhdisteet, epäorgaaniset kaasut ja polyaromaattiset hiilivedyt sekä säteilyä ovat radioaktiivinen radon ja elektromagneettinen säteily.¹⁶⁷ Sisäilman epäpuhtaudet eli altisteet voivat aiheuttaa infektioherkkyyttä, keuhkosairauksia, nenän ja silmien ärsytystä ja allergiaa, ihottumaa ja muita iho-oireita, lihas- ja nivelsärkyjä ja keskushermoston oireita. Oireet huonontavat elämänlaatua, vaikuttavat työkykyyn, aiheuttavat poissaoloja, lisäävät terveydenhuoltopalveluiden tarvetta ja kasvattavat lääkekuluja.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Seuri & Palomäki 2000, 17–18.

¹⁶⁵ Laadukas sisäympäristö, 2; Seuri & Palomäki 2000, 15–16.

¹⁶⁶ Lahtinen ym. 2006, 14; Seuri & Palomäki 2000, 25.

¹⁶⁷ Pönkä 2006, 73.

¹⁶⁸ Haahtela & Reijula 1997, 13, 16.

Sisäilmaongelmien ratkaisemisessa on tärkeää moniammatillinen yhteistyö, ongelman määrittely, säännöllinen tiedottaminen ja asetettujen tavoitteiden seuraaminen¹⁶⁹. Sisäilmaongelman ratkaisu aloitetaan taustatietojen kokoamisella tutustumalla aiempiin kyselyihin, haastatteluihin ja raportteihin sekä tehtyihin korjauksiin ja edeltäviin sisäilmaongelmiin ja ottamalla eri rakennusosista rakennetyyppikuvaukset. Sitten tehdään alustavat tutkimukset ja arviokäynti, joilla kerätään tietoja esimerkiksi aistinvaraisella havainnoinnilla, mittauksilla ja näytteillä ja keskitytään riskirakenteisiin, korjausratkaisuihin ja ilmanvaihtojärjestelmiin. Saatujen tietojen pohjalta muodostetaan alustava kuva sisäilmaongelman esiintymisestä, aiheuttajasta ja merkittävydestä sekä laaditaan tutkimussuunnitelma. Sen jälkeen tehdään tarvittaessa materiaali-, rakennus- ja ilmanvaihtoteknisiä selvityksiä ja tarkempia sisäilman laadun tutkimuksia.¹⁷⁰

Kaikkien tietojen perusteella muodostetaan kokonaiskuva ongelmasta, sen taustoista ja syistä eli onko se työympäristön tekninen, tilan käyttäjien toimintaan, ohjauksen puutokseen liittyvä tai jokin muunlainen ongelma. Selvityksien lopuksi määritetään ongelman vaikutus terveyteen sekä tilan käyttäjien altistuminen. Sitten korjaukselle asetetaan tavoitteita, jotka liittyvät korjausprosessin toteuttamiseen, sisäilman laatuun ja käyttäjien hyvinvointiin. Seurannassa arvioidaan saavutetut tavoitteet kyselyillä, haastatteluilla, seurantamittauksilla, katselmoinneilla ja korjausprosessin valvonnalla sekä päätetään jatkotoimenpiteistä.¹⁷¹

Sisäilmaongelmien arvioinnin keskiössä ovat tilojen käyttäjien kokemukset ympäristöstään, sillä mitattu ja koettu sisäympäristö eivät vastaa täydellisesti toisiaan. Tilan käyttäjien arvio sisäympäristöstä on ympäristön objektiivisten ominaisuuksien ja niiden subjektiivisen tulkinnan yhdistelmä.¹⁷² Vaikeat sisäilmaongelmat voivat kuormittaa sekä fyysisesti että psyykkisesti, ja joissakin tapauksissa voidaan puhua jopa kriisistä, jossa yksilön tai yhteisön normaalit toiminnot vaarantuvat ja voimavarat kuluvat ongelman käsittelyyn¹⁷³. Sisäilmaongelmiin liittyvät terveysriskit voivat herättää tilan käyttäjissä pelkoja, huolia, ahdistuneisuutta ja vihamielisyyttäkin. Kokemus riskistä on yksilöllistä, ja jotkut riskit ovat

¹⁶⁹ Lahtinen ym. 2006, 21.

¹⁷⁰ Salonen ym. 2015, 36–37, 42.

¹⁷¹ Salonen ym. 2015, 80–81, 87, 102; Lahtinen ym. 2006, 38, 43.

¹⁷² Lappalainen ym. 2009, 39.

¹⁷³ Lahtinen ym. 2006, 56; Seuri & Palomäki 2000, 125.

helpompia hyväksyä kuin toiset. Riskin kokeminen liittyy myös tiedotukseen ja tiedonlähteen luotettavuuteen. Pelottavimpina koetaan riskit, jotka ovat tuntemattomia, joihin liittyy epävarmuustekijöitä, joihin ei voi itse vaikuttaa ja joiden vaikutukset voivat olla vakavia.¹⁷⁴ Sisäilmaongelmia onkin kutsuttu lääketieteelliseksi, psykososiaaliseksi ja teknistaloudelliseksi vyyhdiksi¹⁷⁵. Rakennuksen teknisen korjaamisen ja korjaustyöhön liittyvien käytännönjärjestelyjen hoitamisen lisäksi on toisin sanoen huolehdittava tilaa käyttävien terveydentilasta, pelkokokemusten käsittelystä ja vuorovaikutteisesta tiedottamisesta.

Sisäilmaongelmat ovat monitahoisia. Niiden ratkaiseminen vaatii yhteistyötä, johon osallistuvat kiinteistön omistaja, kiinteistöhuolto, tilojen käyttäjät, työnantaja, työsuojelu, työterveyshuolto ja ulkopuolisia asiantuntijoita, kuten terveyden ja viestinnän ammattilaisia. Suositeltava toimintamalli ongelman käsittelyyn ja ratkaisuun on sisäilmaryhmä, joka vastaa sisäilmaongelman ratkaisuprosessista ja laatii viestintäsuunnitelman riskiviestinnän hallinnoimiseksi. Riskiviestinnällä tarkoitetaan viestintää tilanteissa, joihin liittyy terveyttä ja hyvinvointia koskevia riskejä.¹⁷⁶ Sisäilmaryhmät voivat toimia joko ennaltaehkäisevästi tai kohdekohtaisesti. Useita kiinteistöjä hallinnoivilla toimijoilla, kuten kunnilla, on usein pysyviä ennaltaehkäisyä harjoittavia sisäilmaryhmiä ja tarpeen mukaan perustettavia kohdekohtaisia ryhmiä. Sisäilmaryhmiä on perustettu kuntiin vuodesta 1995 lähtien.¹⁷⁷

Sisäilman laatuun vaikutetaan rakentamista ja terveydenhoitoa koskevilla laeilla ja asetuksilla, joista tutkimuskohteeni kannalta tärkeimpiä ovat terveydensuojelulaki, maankäyttö- ja rakennuslaki ja työturvallisuuslaki, joista maankäyttö- ja rakennuslain käsittelemiseen keskityin rakennussuojelulainsäädäntöä koskevassa luvussa. Terveydensuojelulain mukaan asunnon ja muun sisätilan sisäilman puhtauden, lämpötilan, kosteuden, melun, ilmanvaihdon, valon, säteilyn ja muiden vastaavien olosuhteiden tulee olla sellaiset, ettei niistä aiheudu sisätilassa oleskelevalle terveyshaittaa. Jos asunnossa tai muussa oleskelutilassa esiintyy muun muassa hajua, pölyä, säteilyä, kosteutta, mikrobeja, tilassa on liian lämmin tai kylmä siinä määrin, että siitä voi aiheutua terveyshaittaa, on

¹⁷⁴ Salonen ym. 2015, 25; Seuri & Palomäki 2000, 116–117.

¹⁷⁵ Haahtela & Reijula 1997, 74.

¹⁷⁶ Salonen ym. 2015, 5; Lahtinen ym. 2010, 22, 57.

¹⁷⁷ Kosteusvauriot työpaikoilla... 2009, 60; Salonen ym. 2015, 19.

toimenpiteisiin haitan ja siihen johtaneiden tekijöiden selvittämiseksi, poistamiseksi tai rajoittamiseksi ryhdyttävä viipymättä.¹⁷⁸

Työturvallisuuslain työtä ja työolosuhteita koskevien tarkempien säännöksiä mukaan työpaikan rakenteiden, materiaalien, varusteiden ja laitteiden tulee olla turvallisia ja terveellisiä työntekijöille, minkä lisäksi niiden tulee olla käsiteltävissä, kunnostettavissa ja puhdistettavissa turvallisesti. Työpaikalla tulee olla riittävästi kelvollista hengitysilmaa, ja ilmanvaihdon tulee olla riittävän tehokas ja tarkoituksenmukainen. Työpaikalla, jossa esiintyy ilman epäpuhtauksia, on ne riittävässä määrin koottava ja poistettava ilmanvaihdon avulla. Työpaikan turvallisuuden ja terveellisyyden edellyttämästä järjestyksestä ja siisteydestä on huolehdittava. Työntekijän altistuminen turvallisuudelle tai terveydelle haittaa tai vaaraa aiheuttavat fysikaalisille, kemiallisille ja biologisille tekijöille on rajoitettava niin vähäiseksi, ettei näistä tekijöistä aiheudu haittaa tai vaaraa työntekijälle.¹⁷⁹

Suomen rakentamismääräyskokoelma sisältää maankäyttö- ja rakennuslakia täydentäviä säännöksiä ja ohjeita. Asetuksena annetut ja Suomen rakentamismääräyskokoelmaan kootut rakentamista koskevat säännökset ovat velvoittavia. Ministeriön antamat ohjeet eivät sitä vastoin ole velvoittavia.¹⁸⁰ Rakennusmääräyskokoelman osa D2 sisältää lähinnä uusien rakennusten sisäilmastoa, ilmanvaihtoa ja ilmanvaihtojärjestelmän toimintakunnon varmistamista ja käyttöönottoa koskevia määräyksiä ja ohjeita¹⁸¹. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu *Asumisterveysohje* sen sijaan käsittelee asuntojen ja muiden oleskelutilojen fysikaalisia, kemiallisia ja mikrobiologisia tekijöitä. Ohjeessa on esitetty kemiallisten ja mikrobiologisten epäpuhtauksien määrää tai fysikaalisia oloja kuvaavia lukuja, mittausmenetelmiä sekä tulosten tulkintaa.¹⁸² Sisäympäristötekijöitä ja niihin vaikuttavia ominaisuuksia käsitteleviä suosituksia on julkaissut muiden ohella Työterveyslaitos, Sisäilmayhdistys ja Kansanterveyslaitos. Sisäympäristön mittaustuloksia voidaan verrata Työterveyslaitoksen sisäilmaongelmien tunnistamiseen annettuihin ohjearvoihin.¹⁸³

¹⁷⁸ L 763/1994.

¹⁷⁹ L 738/2002.

¹⁸⁰ Edilexin www-sivut 2016, Rakentamismääräykset.

¹⁸¹ Rakennusten sisäilmasto ja ilmanvaihto... 2012, 2.

¹⁸² Asumisterveysohje... 2003, 3–4.

¹⁸³ Laadukas sisäympäristö, 3.

Sisäilmastoluokitus 2008 on tarkoitettu käytettäväksi rakennus- ja taloteknisen suunnittelun, urakoinnin ja rakennustarviketeollisuuden apuvälineenä, kun tavoitteena on rakentaa terveellisempiä ja viihtyisämpiä rakennuksia. Luokitus sopii uudisrakentamisen lisäksi soveltuvin osin myös korjausrakentamiseen. Se sisältää sisäilmaston tavoitearvoja, suunnittelu- ja toteutusohjeita ja vaatimuksia rakennustuotteille. Lämpöolosuhteille, ilman laadulle, ääniolosuhteille ja valaistukselle on luokituksessa annettu tavoitearvoja (S). Rakennustöille ja ilmanvaihtolaitteille on annettu puhtausluokitukset (P). Rakennusmateriaaleille on annettu päästöluokitus (M) ja ilmanvaihtotuotteille puhtausluokitus (M).¹⁸⁴

Sisäilmastoluokitus on tarkoitettu käytettäväksi asetettaessa sisäilmastotavoitteita, jotka koskevat tavanomaisia työ- ja asuintiloja. Tavoitteiden asettaminen edesauttaa eri toimijoiden yhteistyötä ja vähentää terveyttä ja viihtyisyyttä vaarantavia ongelmia. Sisäilmastoluokitus on kolmitasoinen siten, että laatuluokka S1 tarkoittaa yksilöllistä, S2 hyvää ja S3 tyydyttävää sisäilmastoa. Korkeimmassa luokassa sisäilman laatu on erittäin hyvä eikä tilassa ole hajuja. Sisäilmaan yhteydessä olevissa tiloissa tai rakenteissa ei ole ilman laatua heikentäviä vaurioita tai epäpuhtauslähteitä. Lämpöolot ovat viihtyisät, ja tilan käyttäjä pystyy yksilöllisesti hallitsemaan niitä. Keskimmaisessä luokassa sisäilman laatu on hyvä eikä tiloissa ole häiritseviä hajuja. Sisäilmaan yhteydessä olevissa tiloissa tai rakenteissa ei ole ilman laatua heikentäviä vaurioita tai epäpuhtauslähteitä. Lämpöolot ovat hyvät, ja vetoa ei yleensä esiinny, mutta ylläampeminen on mahdollista kesällä. Alimmassa luokassa sisäilman laatu ja lämpöolot täyttävät rakentamismääräysten vähimmäisvaatimukset.¹⁸⁵

Rakennusmateriaalien päästöluokitus on suunniteltu tavanomaisissa asuin- ja työhuoneissa esiintyvien materiaalien luokittelua varten. Päästöluokituksella arvioidaan rakennus- ja sisustusmateriaaleista huoneilmaan vapautuvia kemikaalisia päästöjä. Rakennusmateriaalien päästöluokitus on myös kolmitasoinen luokitus, jossa luokka M1 on paras ja luokka M3 eniten epäpuhtauspäästöjä synnyttävä. M1-luokka kertoo, että tuote on testattu puolueettomassa laboratoriossa ja se on vakioiduissa testiolosuhteissa täyttänyt

¹⁸⁴ Sisäilmastoluokitus 2008, 1, 3.

¹⁸⁵ Sisäilmastoluokitus 2008, 4.

neljän viikon iässä M1-luokan vaatimukset¹⁸⁶. Sisäilmastoluokkien S1 ja S2 tilojen rakennusmateriaaleina tulee käyttää pääasiassa luokan M1 materiaaleja.¹⁸⁷

7.1

Sisäilmaongelmat liikuntatieteellisessä tiedekunnassa

Liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksen käyttäjät olivat ilmoittaneet yksittäistapauksina sisäilmaongelmiin viittaavista oireista vuonna 1998 valmistuneesta peruskorjauksesta lähtien. Peruskorjauksen jälkeen tehtiin selvityksiä sisäilmasta ja korjaustöitä niin rakenteiden kuin ilmanvaihdon osalta. Sisäilmaongelmiin viittaavien oireiden määrä lisääntyi vuoden 2008 aikana, joten saman vuoden syksynä rakennuksen henkilökunnalle teetettiin Jyväskylän yliopiston tilapalveluiden tilaamana sisäilmastokysely¹⁸⁸, jonka vastausten perusteella rakennuksessa todettiin sisäilmaongelmia.¹⁸⁹ Suomen terveystalo Oy:n tekemän sisäilmastokyselyn johtopäätöksien mukaan rakennuksessa korostui huono, kuiva ja tunkkainen ilma ja epämiellyttävä haju. Oirekuvassa esiintyi keskushermosto- ja limakalvo-oireita, jotka viittasivat kosteusvaurio-ongelmaan.¹⁹⁰

Senaatti-kiinteistöjen toimesta rakennuksessa aloitettiin laajat sisäilmatutkimukset vuoden 2009 aikana. Sisäilmaongelmaa selvittämään perustettiin sisäilmatutkimusryhmä ja sisäilmatyöryhmä ja sisäilmatutkimuksiin liittyvää tiedonkulkua varten laadittiin viestintäsuunnitelma. Senaatti-kiinteistöjen osalta sisäilmatutkimushanke päättyi sisäilmakorjausten hankesuunnitelmaan, jossa esitettiin kiinteistön seuraavalle omistajalle, Suomen yliopistokiinteistöt Oy:lle, ehdotuksia korjaustoimenpiteistä.¹⁹¹ Ramboll Finland Oy teki yhteistyössä Työterveyslaitoksen kanssa rakennuksesta laajan selvityksen, jonka tuloksien mukaan sisäilmaongelmat eivät keskittyneet rakennuksen tiettyihin osiin tai tiloihin, vaan oirehtivia henkilöitä ja ongelmatiloja havaittiin lähes kaikkialla rakennuksessa. Selvityksessä eriteltiin havaintoja, joiden tulkittiin vaikuttaneen sisäilman laatuun heikentävästi:

¹⁸⁶ Rakennustiedon www-sivut, M1-vaatimukset ja luokiteltujen tuotteiden käyttö.

¹⁸⁷ Sisäilmastoluokitus 2008, 10, 17.

¹⁸⁸ Työterveyslaitoksen sisäilmastokysely osoitteessa <http://www.ttl.fi/fi/palvelut/turvallisempi-tyoymparisto/sisailma/Documents/Sisailmastokysely.pdf>.

¹⁸⁹ Jyväskylän yliopisto, Liikunta. Sisäilmakorjausten... 2009, 2, 14. *JYM/SYK*.

¹⁹⁰ Holma 2012, 2. *JYM/SYK*.

¹⁹¹ Jyväskylän yliopisto, Liikunta. Sisäilmakorjausten... 2009, 2, 14. *JYM/SYK*.

- Rakennuksen alapuolella olevassa huoltokanaalissa oli mikrobitoimintaa ja epäpuhtauksia. Huoltokanaalia rajoittavat rakenteet eivät olleet tiiviitä.
- Maanvastaisissa alapohjarakenteissa esiintyi paikoin kohonneita kosteusputoitusia. Lattiapinnat olivat liian tiiviitä.
- Ikkunoiden ja ulkoseinien eristetyissä esiintyi mikrobitoimintaa, joka johtui ulkoseinän tuulettamattomuudesta, huonokuntoisista ikkunoista ja räystääs- ja ikkunapellitusten rakenteista.
- Liikuntasauomoista pääsi vuotoilmaa sisätiloihin.
- Märkätilojen lattiakallisteet olivat puutteelliset, vedeneristeet vuotivat ja vuotovesiä pääsi muihin rakenteisiin.
- Käytöstä poistetut viemärit ja muiden rakenteiden ilmavuodot toivat rakenteissa olleita epäpuhtauksia huoneilmaan.
- Ilmanvaihdon toiminnassa oli puutteita.
- Kolmannen kerroksen äänieristettyjen välipohjien mineraalivillaeristyksistä esiintyi mikrobitoimintaa peruskorjausvaiheessa tapahtuneen vesivahingon seurauksena.
- Kattoviemäröinti oli toteutettu eristämättömillä valurautaviemäreillä, joissa oli esiintynyt ajoittain selviä vaurioitumisen aiheuttamia vuotoja ja kondenssin aiheuttamaa kosteutta.¹⁹²

Insinööritoimisto Chydenius Oy laati selvityksen rakennuksen tulo- ja poistoilmakoneiden vaikutusalueista. Selvitykseen sisältyi myös toimenpide-ehdotuksia ilmanvaihdon ja rakenteiden korjaamiseksi, joihin kuuluivat muun muassa huoltokanaalin rakenteiden tiivistäminen, maanvastaisten alapohjien kastuneiden pinnoitteiden vaihtaminen, ikkunoiden uusiminen ja ikkuna- ja räystäspellitusten korjaaminen, rakennuksen vaippaosissa esiintyvien ilmavuotokohtien tiivistäminen, märkätilojen rakenteiden uusiminen ja ilmanvaihdon tehostaminen, uuden tuloilmakanavan rakentaminen vesikatolle tai tuloilmakanalin tiivistäminen, kattoviemäröintien uusiminen, suodattimien ohivirtauksen estäminen, toimistohuoneiden ilmanvaihdon parantaminen ja ilmanvaihtokanaviston nuohous.¹⁹³

¹⁹² Holma 2012, 2–3. *JYM/SYK*; Jyväskylän yliopisto, Liikunta. Sisäilmakorjausten... 2009, 2, 14, 18. *JYM/SYK*.

¹⁹³ Jyväskylän yliopisto, Liikunta. Sisäilmakorjausten... 2009, 19–22. *JYM/SYK*.

Arkkitehtitoimisto LPV Jyväskylä Oy vastasi arkkitehtisuunnittelun osalta vuosien 2011–2012 aikana toteutetusta mittavasta korjaushankkeesta, jonka tarkoituksena oli sisäilmaa heikentävien tekijöiden poistaminen. Kaikkialla rakennuksessa uusittiin vaurioituneita rakenteita ja korjattiin ongelmallisiksi oletettuja rakenteita. Ilmanvaihtojärjestelmä tehtiin uudelleen ja sitä varten lisättiin ilmanvaihtokonehuoneita ja kanavareittejä rakennusrungon sisä- ja ulkopuolelle. Rakennuksen pitkän toimistosiiven massaa kasvatettiin rakentamalla jatkoksi kolme kerrosta korkea konehuone. Konvektorijärjestelmä uusittiin nykyaikaiseksi ja tehtiin toiminnaltaan helpommaksi. Sisätiloissa tapahtui rakennuksen käyttöön liittyviä pienempiä muutoksia. Alakatot tehtiin uudelleen alkuperäisen mallin mukaisesti ja lattiapintoja uusittiin useissa tiloissa. Julkisivujen muutokset olivat vähäisiä. Rakennus otettiin käyttöön syyslukukauden 2012 alkaessa.¹⁹⁴

8. DISKURSSEJA

Seuraavaksi sovellan valitsemaani diskurssianalyysin metodia tutkimusaineistooni, joka koostuu *Keskisuomalaisen*, *Suur-Jyväskylän lehden*, *Jylkkärin*, *Tiedonjyvän* ja *Ylen* uutisartikkeleista, mielipidekirjoituksista, tiedotteista ja lukijoiden kommentteista, jotka sijoittuvat aikavälille 2007–2015. Tutkimusaineistoni on valittu sillä perusteella, että teksteissä käsitellään Jyväskylän yliopiston, erityisesti liikuntatieteellisen tiedekunnan, sisäilmaongelmia, väistötiloja ja sisäilmakorjauksia ja tarkastellaan sisäilmaongelmista kärsiviä rakennuksia myös rakennussuojelun ja kulttuuriperinnön näkökulmista. Selvitän, millaisilla diskursseilla viestitään sisäilmaongelmista ja rakennussuojelusta ja millä tavoin suhtaudutaan sisäilmaongelmista kärsivään ja rakennussuojelun piirissä olevaan kulttuuriperintökohteeseen. Käyttämäni tutkimusaineisto, johon on tässä luvussa viitattu, on lueteltu liitteissä.

8.1

Näkymättömiä arvoja

Näkymättömien arvojen diskurssissa käsitellään rakennussuojelun perusteita, tavoitteita ja arvopohjaa, joista annetaan yksinkertaistettu kuva. Arvot, joihin rakennetun

¹⁹⁴ Koski 2012, 1, 8–9, 24. *JYM/SYK*.

kulttuuriperinnön suojeleminen perustuu, ja tavoitteet, joihin rakennussuojelulla pyritään, jäävät teksteissä pelkistetyiksi. Diskurssi rakentuu pääsääntöisesti arkkitehti Alvar Aallon varaan, koska Aalto mielletään artikkeleissa keskeiseksi tekijäksi, johon liikuntatieteellisen tiedekunnan ja muiden yliopistoalueella sijaitsevien Aallon suunnitteleminen rakennusten suojeleminen pohjautuu. Aalto merkityksellistetään diskurssissa synonyymiksi rakennussuojelun syille ja Aallolla perustellaan mitä erilaisimpia mielipiteitä liittyen sisäilmakorjauksien tuomiin muutoksiin.

Suojelumääräyksien noudattaminen rinnastuu teksteissä Alvar Aallon kunnioittamiseen, sillä niissä puhutaan rakennussuojelun vaatimusten huomioimisen sijasta erityisesti arkkitehdin suunnitelmien varjelemisesta. Liikuntatieteellisestä tiedekunnasta kerrotaan *Keskisuomalaisessa* ennen sisäilmakorjauksen valmistumista, että rakennus on Alvar Aallon luomus, mikä piti ottaa alusta asti huomioon¹⁹⁵, ja sisäilmakorjauksen jälkeen, että rakennuksessa on säilytetty Aallon sille antama arkkitehtoninen ilme¹⁹⁶. Aalto nostetaan aineistossa sisäilmakorjauksien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioitavista tekijöistä keskeiseksi ja arkkitehdin työn arvostamisella perustellaan useita ratkaisuja.

Liikuntatieteellisen tiedekunnan sisäilmakorjauksen luonnosvaiheessa ennen remontin alkamista Aaltoa käytetään perusteluna yksien vaihtoehtojen edistämiseen tai syyllisenä toisten estämiseen. Vastakohtapari näkyy esimerkiksi artikkeleissa ”Toimipisteet vähenevät”, jossa liikuntatieteellisen tiedekunnan kirjaston lakkauttamista vastustetaan sanoin ”Alvar Aalto lähti aikanaan siitä, että kirjasto on koko talon sydän”¹⁹⁷, ja ”Liikuntarakennus remonttiin luultavasti ensi syksynä”, jossa yliopistoliikunnan esittämien parannusehdotusten toteutumista ei tiedetä, sillä ”ongelmana on se, ettei Alvar Aallon rakennukseen aina saa ronskisti puuttua”¹⁹⁸. Aallon arkkitehtuuria kunnioittava työnjälki ansaitsi liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennukselle myös maininnan vuoden esimerkillisenä rakennuskohteena, koska tiloja on kunnostettu raadin puheenjohtaja Pentti Poutun mukaan valokuvan tarkasti Aallon työn mukaan¹⁹⁹, joten kunniamaininnan perusteluissakin korostui muiden seikkojen sijaan Alvar Aallon kunnioittaminen.

¹⁹⁵ Rauhala, ”Remontoitu Liikunta käyttöön elokuussa”, 15.6.2012.

¹⁹⁶ Toivakka, ”Aallon perintö remontissa”, 3.12.2013.

¹⁹⁷ Hartio, ”Toimipisteet vähenevät”, 18.1.2010.

¹⁹⁸ Mattila, ”Liikuntarakennus remonttiin luultavasti ensi syksynä”, 9.11.2009.

¹⁹⁹ Tolvanen, ”Liikuntarakennus on vuoden esimerkillinen rakennuskohde”, 4.10.2012.

Alvar Aallon lisäksi diskurssissa hyödynnetään muutamaan otteeseen kulttuurihistoriallista arvoa perusteena omien motiivien edistämiseen, mutta sen merkitys vaikuttaa jäävän termin käyttäjille vieraaksi. Termiä käytetään vain huomion herättämiseen pyrkivänä retorisenä keinona ja muiden perusteiden täyteenä. Kulttuurihistorialliseen arvoon vetoaa esimerkiksi liikuntatieteellisen kirjaston lakkauttamista vastustavassa mielipidekirjoituksessa ”Liikunnan kirjasto on säilytettävä” tiedekunnan opiskelijoiden yhdistyksen puheenjohtaja²⁰⁰, mutta kulttuurihistoriallisen arvon käsitettä ei kirjoituksessa avata tai liitetä kirjaston säilyttämisen teemaan sujuvasti, mikä antaa vaikutelman käsitteen käytöstä vain sanahelinänä. Korjattavien rakennusten ikää ei teksteissä erityisesti painoteta rakennussuojelun kontekstissa, mutta korjattavien rakennusten mainitaan olevan eri-ikäisiä²⁰¹ ja rakennusten ikääntyminen kerrotaan syyksi remonttisuomaan²⁰².

Liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksen kohdalla iän mainitseminen voi johtua siitä, että rakennusta ei mielletä kovin vanhaksi. Iän jättäminen kirjoituksissa vähemmälle huomioille, vaikka rakennusten korkeaa ikää usein pidetään keskeisenä suojelun perusteena, mahdollistaa rakennussuojelusta annetun mielikuvan laajentumisen muunkinlaisiin arvoihin pohjautuvana toimintana kuin vain iäkkäiden rakennusten varjeluna. Kiinteistöjen ikää tosin sovelletaan puolustuskeinoksi Alvar Aallon hyväksi artikkelin ”Ramppien lisäksi toivotaan unisex-veisoja” kommentointiosioissa, jossa kommentoija kirjoittaa tilojen esteettömyystasoa arvostelevalle oppilaskunnan varapuheenjohtajalle vastineeksi ”hoh, aina tämä sama Aalto-heitto, kannattaa ehkä ottaa huomioon, milloin rakennukset on rakennettu”²⁰³.

Diskurssissa rakennussuojelun tavoitteet yksinkertaistetaan tarkoittamaan muuttumattomuutta, jossa rakennukset pyritään pitämään menneisyyteen jämähtäneessä staattisessa tilassa, jota uhkaavat muutoksien tuoma kerroksellisuus ja merkit nykyaikaisuudesta. Sisäilmakorjauksien aiheuttamissa väistämättömissä muutoksissa on diskurssin mukaan tärkeää, että liikuntatieteellisen remontin tekoa ei valmiissa tuotoksessa voi huomata²⁰⁴ ja että Aallon kädenjälkeä on varottu muuttamasta pienempiä yksityiskohtia

²⁰⁰ Paukku, ”Liikunnan kirjasto on säilytettävä”, 20.1.2010.

²⁰¹ Yle, ”Yliopistorakennukset kosteuskorjausten kourissa”, 21.11.2011/8.4.2012.

²⁰² Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”, 1.3.2010.

²⁰³ Kommentti nimimerkillä ”Kalevi2”, 31.10.2013, kirjoitukseen Nykänen, P., ”Ramppien lisäksi toivotaan unisex-veisoja”, 31.10.2013.

²⁰⁴ Toivakka, ”Aallon perintö remontissa”, 3.12.2013.

myöten²⁰⁵. Kirjoituksessa ”Liikunnan remonttiin upposi 13 miljoonaa euroa” kerrotaan, että liikuntatieteellisen tiedekunnan pintamateriaaleja jouduttiin teettämään, jotta entinen ilme saatiin säilymään²⁰⁶. Se herättää kysymyksen, kumpi arvoista palvelee paremmin rakennussuojelun ideaa, alkuperäisen jäljittely vai ajan kerrokset?

Olenmaisista muutoksista liikuntatieteellisen tiedekunnan sisäilmaongelmien ratkaisemiseksi kerrotaan anteeksipyytelevään sävyyn ja niihin suhtaudutaan välttämättömänä pahana, sillä muun muassa riittävän ilmanvaihdon takaamiseksi ”suojeltuun rakennukseen on pakko kajota”²⁰⁷. Oletettaviin hämmästelyihin siitä, miksi korjauksiin käytetyt suuret rahamäärät eivät näy ulkoisina muutoksina, suhtaudutaan puolustellen sanomalla, että ”kaikki on tehty saman näköiseksi kuin alun perin”²⁰⁸. Muuttumattomuuteen korjauksia ohjaavana normina suhtaudutaan eri yhteyksissä toisistaan poikkeavin tavoin, sillä liikuntatieteellisen korjausta *Keskisuomalaiselle* kommentoinut rakennuttajakonsultti Juhani Koponen sanoo korjauksen olevan työlästä ja aikaa vievää, koska mitään ei saisi muuttaa²⁰⁹, mutta valmista remonttia haastatellut tilan käyttäjät keuhuvat sanoin ”ompas vähän muuttunut noin ensisilmäykseltä”²¹⁰ ja ”lopputulos on niin kaunis, ettei remontointia huomaa lainkaan”²¹¹.

Alvar Aallon kautta arvioidaan myös rakennuksille tehtyjen muutoksien tarpeellisuutta ja säilyttävän korjaustavan toteutumista. Näkemykset niiden onnistumisesta vaihtelevat teksteissä laidasta toiseen. Muun muassa Aalto-säätiön Tuula Pöyhjän kerrotaan suhtautuvan liikuntatieteellisen tiedekunnan korjaukseen kaksijakoisesti, sillä hän kyseenalaistaa laajamittaisen saneerauksen tarpeellisuuden, mutta antaa tunnustusta siitä, että arkkitehtuurin säilyttämiseen käytettiin vaivaa²¹². Sitä vastoin erään tekstin kommenttikentässä liikuntatieteellisen remonttiin suhtaudutaan kriittisesti toteamalla, että ”Aallon kädenjäljen säilyttämisestä voi olla montaa eri mieltä”²¹³.

²⁰⁵ Syvänen, ”Liikunnan remonttiin upposi 13 miljoonaa euroa”, 7.9.2012/18.2.2015.

²⁰⁶ ””

²⁰⁷ *Yle*, ”Yliopiston liikuntarakennuksen remontti alkaa vihdoinkin”, 2.3.2011/7.4.2012.

²⁰⁸ Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

²⁰⁹ Saari, ”Purkutyöt alkavat kohta toden teolla”, 3.3.2011.

²¹⁰ Syvänen, ”Liikunnan remonttiin upposi 13 miljoonaa euroa”, 7.9.2012/18.2.2015.

²¹¹ Toivakka, ”Aallon perintö remontissa”, 3.12.2013.

²¹² Nykänen, S-T., ”Aallon Akropolisessa”, 18.4.2013.

²¹³ Kommentti kirjoitukseen Syvänen, ”Liikunnan remonttiin upposi 13 miljoonaa euroa”, 7.9.2012/18.2.2015.

Vastääniä muuttumattomuudelle kuuluu esimerkiksi *Keskisuomalaisessa* julkaistussa mielipidekirjoituksessa, jossa Suomen yliopistokiinteistöjen toimitusjohtaja Mauno Sievänen rinnastaa arvokorjauksien ajankäytön ja yliopiston kehittämisen. Toimitusjohtaja vetoaa korkeakoulujen kehittämislakiin, jossa hänen mukaansa kiteytyy valtion tahto muutoksen mahdollistamiseen. Sievänen sanoo ”kunnioittakaamme siis tätä kulttuuriperintöä” viitaten muutokseen keskeisenä arvona.²¹⁴ Uudistuksiin kannustavia ääniä löytyy myös tekstien kommenttiosioissa, joissa eräs kommentoija arvelee, että ”rakennusten arvokkuus ei varmasti kärsisi, vaikka Aallon kätten jälkeä jälkikäteen paranneltaisiin, mikäli -- ne halutaan pitää edelleen käytössä”²¹⁵. Muutoksen näkeminen arvostettavana ominaisuutena pohjustaa uudistuksia tukevaa puhetapaa, josta kerron seuraavaksi esittelemässäni muutoksen diskurssissa, jossa sisäilmakorjauksen tuomiin käännteisiin asennoidutaan myönteisesti.

8.2

Kohti muutoksia

Muutoksen diskurssi näkee sisäilman aiheuttamien ongelmien läpi ja keskittyy sisäilmakorjauksien tuomien muutoksien positiiviseen puoleen. Sisäilmaongelmien korjaukset nähdään pelkkien haasteiden ja vaikeuksien sijasta uudistusten mahdollistajana, joten remontit toimivat diskurssissa muutoksen käynnistäjinä. Diskurssia vahvistetaan kertomalla, miten tilat parantuvat korjauksissa ja palvelevat käyttäjiään paremmin. Muutoksen diskurssi toimii vastapainona näkymättömien arvojen diskurssille, joka kannustaa muuttumattomuuteen. Kulttuuriperinnön arvoja käsittelevässä diskurssissa tuodaan esiin, että korjauksissa tehdyt muutokset eivät saa näkyä ulospäin, mutta tämä diskurssi vuorostaan korostaa ”muutoksia, jotka näkyvät päällekin päin”²¹⁶. Diskurssille antavat äänen ja sen kielellä puhuvat erityisesti yliopiston henkilökunnasta keskeisissä asemassa olevat, kuten kiinteistöpäällikkö, hallintojohtaja, yliopistonhoitaja ja yliopiston rehtori, jotka ovat antaneet artikkeleissa kommenttinsa korjauksista.

Diskurssi saa voimaa sisäilmakorjauksien aikana tehtyjen muutoksien yksityiskohtaisesta esittelystä ja vertailusta aikaisempiin olosuhteisiin. Esimerkiksi sekä *Keskisuomalainen* että

²¹⁴ Sievänen, ”Arvotalosta rappioraunioksi”, 26.3.2015.

²¹⁵ Kommentti nimimerkillä ”Hannu H.”, 10.11.2009, kirjoitukseen Mattila, ”Aallon kirous”, 9.11.2009.

²¹⁶ Hartio, ”Liikunta heräsi jälleen henkiin”, 7.9.2012.

Yle uutisoivat useaan otteeseen, että liikuntatieteellisen tiedekunnan sisäilmakorjauksen yhteydessä rakennuksen vaurioiden ja riskirakenteiden korjaamisen ja ilmanvaihdon parantamisen lisäksi on tehty käyttötarkoituksen muutoksia, tiloja on nykyaikaistettu ja tilankäyttöä on tehostettu²¹⁷. *Suur-Jyväskylän lehti* täydentää muutoksien listaa kertomalla, että ilmastointilaitteet ovat modernisoitu, jäähdytysjärjestelmä on asennettu, pukuhuone- ja peseytymistiloja on lisätty ja squash-halli on muutettu kuntosaliksi²¹⁸. Parannuksien ja uudistuksien luettelossa korostuu, että ne muutokset, jotka ovat näkyviä ja huomattavia, ovat tehty istumaan ajanmukaisiin standardeihin ja erilaisten käyttäjien vaatimuksiin sopivammaksi, sillä uusimisen kohteina myös ovat niin tilojen teknologia kuin esteetön liikkuminen²¹⁹. ”Enemmän”²²⁰ ja ”paremmin”²²¹ ovat diskurssin keskeisiä sanavalintoja.

Tiedonjyvän tiedotteessa ”Kampuksilla muuttorumba” kiinteistöpäällikkö Suvi Jokio kuvailee muutto- ja remonttitoimenpiteitä yliopiston suunnaksi kohti parempia tiloja ja terveellisten, turvallisten ja toimivien tilojen tavoitteluna. Korjauksista käytetään nimitystä ”uudistustyö”, joka voidaan nähdä myös tiloihin kohdistuvien asenteiden ja arvojen korjausprosessina ja suhtautumisen muutoksena, jossa yliopiston vuokraamia kiinteistöjä ei tarkastella ainoastaan kapasiteetin tehokkuuden kautta, vaan myös muista näkökulmista. Muutoksia tapahtuu Jokion mukaan esimerkiksi ergonomiassa, esteettömyydessä ja estetiikassa, joiden voidaan ajatella tarkoittavan huomion kiinnittämistä tilojen käyttäjien vuorovaikutussuhteisiin ja subjektiivisiin kokemuksiin.²²² Hallintojohtaja Kirsi Moisander jakaa samat näkemykset tilojen uudistamisesta ja kertoo, että lähtökohtana ovat terveelliset ja turvalliset tilat, joiden lisäksi ”ergonomiaan ja muuhun” tullaan kohdistamaan lisää huomioita. Epämääräinen ilmaisu konkreettisista parannusehdotuksista voi viitata siihen, että yliopistolla ei ole vielä osattu määrittää tai sisäistää vuonna 2010 laaditusta peruskorjausohjelmasta²²³ huolimatta, millaisia tiloille on tarvetta ja mitkä ovat korjauksien keskeiset arvot, mutta merkittäviksi seikoiksi Moisander nimeää työhyvinvoinnin ja työssä viihtymisen.²²⁴

²¹⁷ esim. Rauhala, ”Remontoitu Liikunta käyttöön elokuussa”, 15.6.2012; *Yle*, ”Yliopiston liikuntarakennuksen remontti alkaa vihdoin, 2.3.2011/7.4.2012.

²¹⁸ Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

²¹⁹ Saari, ”Purkutyöt alkavat kohta toden teolla”, 3.3.2011.

²²⁰ esim. *Yle*, ”Remontit pyörittävät yliopistolaisia”, 16.8.2011/7.4.2012.

²²¹ esim. Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

²²² *Tiedonjyvä*, ”Kampuksilla muuttorumba”, 3/2011.

²²³ *Yle*, ”Yliopisto kartoittaa kiinteistöjen remonttitarpeen”, 31.8.2010.

²²⁴ *Yle*, ”Remontit pyörittävät yliopistolaisia”, 16.8.2011/7.4.2012.

Sisäilmakorjaukset nähdään teksteissä tulevaisuuteen panostamisena niin rakennuksen kestävyuden, korkeatasoisen opetuksen kuin taloudellisten näkökulmien osalta. Liikuntatieteellisen tiedekunnan remonttia kuvaillaan kauaskantoiseksi investoinniksi²²⁵, korjatun rakennuksen arvioidaan palvelevan useita tulevia sukupolvia²²⁶ ja kovista korjauskustannuksista huolimatta sisäilmaremontit pidetään tarpeellisina toteuttaa, koska jatkuvat sairauslomat kävisivät myös kalliiksi²²⁷. Kirjoituksessa ”Jättiremontit kampuksella” Moisander kommentoi korjauksia toteamalla, että terveelliset ja toimivat tilat ovat yliopiston korkeatasoisen opetuksen ja tutkimuksen edellytys²²⁸, joten tilojen tasokkuus ja laadukkuus rinnastetaan opetus- ja tutkimustyön laatuun.

Otsikolla ”Yliopisto kartoittaa kiinteistöjen remonttitarpeen” *Yle* esittelee vuonna 2010 tehtyä Jyväskylän yliopiston kiinteistöjen korjausohjelmaa, jossa pohditaan osasta rakennuksista luopumista. Vuokrasopimusten irtisanomista perustellaan rakennusten tarpeettomuudella ja uudentlaisilla ympäristöillä oppimiselle ja tutkimukselle, joten näkymät ovat tilojen vähenemisestä huolimatta käyttäjille myönteiset.²²⁹ Eri tekstit välittävät kuitenkin ristiriitaisia viestejä rakennuksista luopumisen syistä. Samaisen korjausohjelman mainitsee *Keskisuomalaisessa* entinen kiinteistöpäällikkö Esko Korhonen, jonka mukaan sisäilmakorjaukset ovat tavallisista peruskorjauksista poikkeavia ohjelman hidasteita²³⁰. Sisäilmakorjauksien kohteena olevat rakennukset nähdään tästä näkökulmasta tarkasteltuna esteenä yliopistoalueen halutulle kehitykselle. ”Sisäilmakorjauksista aiheutuvista kustannuksista vastaa omistaja”, kertoo *Suur-Jyväskylän lehdelle* Kirsi Moisander, jonka mukaan yliopistolle vuokravaikutteisia ovat rakennusten tason parantaminen ja uusien vaatimusten täyttäminen, mutta kustannukset saadaan kuriin tilatehokkuutta ja yhteiskäyttöisyyttä lisäämällä²³¹. Rakennuksista osan päivittäminen nykyisten vaatimusten mukaisiksi todennäköisesti vaatii, että turhista tiloista luovutaan kustannuksien kattamiseksi. *Jylkkäri* toisaalta uutisoi, että yliopisto luopuu kiinteistöistä säästääkseen tilakustannuksissa²³², joten tilankäytön tehostaminen ja tilojen parantaminen ei ole ainoa peruste luopua sisäilmaongelmaisista rakennuksista.

²²⁵ Syvänen, ”Liikunnan remontiin upposi 13 miljoonaa euroa”, 7.9.2012/18.2.2015.

²²⁶ *Tiedonjyvä*, ”Liikunnan laaja peruskorjaus valmistui”, 3/2012.

²²⁷ *Yle*, ”Remontit pyörittävät yliopistolaisia”, 16.8.2011/7.4.2012.

²²⁸ Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

²²⁹ *Yle*, ”Yliopisto kartoittaa kiinteistöjen remonttitarpeen”, 31.8.2010.

²³⁰ Hartio, ”Ovet säppiin kahdeksi vuodeksi”, 11.6.2010.

²³¹ Kalmari, ”Lähes puolet evakossa”, 23.11.2011.

²³² Tiainen, ”Opiskelijan viikonloppu lyhenee”, 9.10.2014.

Jylkkärin artikkelissa ”Opiskelijan viikonloppu lyhenee” kerrotaan, että yliopiston täytyy luopua osasta tilojaan remonttikustannuksien aiheuttamien vuokrannousujen takia. Käytävissä olevien luentopaikkojen vähenemisen lieveilmiönä nähdään todennäköinen luentojen lisääntyminen epäsuosittuina aikoina, mutta asian käänköpuolena on hajanaisista väistötiloista eroon haluaminen, joka voidaan nähdä tavoitteena helpottaa opiskelijoiden ja henkilökunnan siirtymistä paikasta toiseen, liikkumiseen käytettävän ajan vapautumisena muuhun käyttöön ja parempien yhteyksien luomista tilojen käyttäjien välille.²³³ Opetuksen, tutkimuksen ja henkilökunnan keskittäminen Seminaarinmäelle, Mattilanniemeen ja Ylistönrinteelle on mainittu yliopiston tavoitteeksi jo kaksi vuotta aiemmin julkaistussa *Jylkkärin* kirjoituksessa²³⁴, joten tilojen karsimista ei suoriteta ainoastaan säästösyistä, vaan tiiviimmät ja toimivammat yksiköt ovat muutoinkin yliopiston edun mukaisia. Vaatimukset tehokkaammasta tilankäytöstä todennäköisesti vaativat toteutuakseen, että tiloista tehdään vaivattomia muokata erilaisiin käyttötärpeisiin ja niiden monikäyttöisyyttä lisätään, minkä voidaan olettaa edistävän käyttäjien viihtyvyyttä ja tekevän mahdolliseksi saman tilan käyttämisen erilaisille yksiköille.

Liikunnan kampuskirjaston lakkauttamista ja aineiston siirtämistä pääkirjastoon käsitellään artikkelissa ”Toimipisteet vähenevät”, jossa kerrotaan liikuntatieteellisen tiedekunnan henkilökunnan ja opiskelijoiden vastustavan sulkemisaikeita. Asiasta haastateltu ylikirjastonhoitaja Pirjo Vatanen toteaa, että kirjaston aineisto joudutaan joka tapauksessa siirtämään pääkirjastolle sisäilmaremontin ajaksi. Kirjastopisteen sulkemista yliopistokirjaston henkilökunta peilaa muutoksen tuomien mahdollisuuksien kautta, ja he kokevat muun muassa, että kirjastopalvelut paranevat, sillä pääkirjastolla on saavutettavissa enemmän aineistoja, kattavammat aukioloajat ja laajemmat palvelut.²³⁵ *Jylkkärin* tekstissä ”Liikunta vetosi kirjastonsa puolesta” silloinen rehtori Aino Sallinen tiedottaa, että haluaa tilasta monipuolisen ja vuorovaikutteisen oppimisympäristön kansainvälisten huippuyliopistojen malliin ja ettei tilan luonnetta tulla remontinkaan jälkeen muuttamaan²³⁶. Sallisen kommentti voidaan nähdä viestiksi erityisesti opiskelijoille ja tulkita

²³³ Tiainen, ”Opiskelijan viikonloppu lyhenee”, 9.10.2014.

²³⁴ Ylikulju, ”Misse he ovat nyt?”, 15.5.2012.

²³⁵ Hartio, ”Toimipisteet vähenevät”, 18.1.2010.

²³⁶ Honkonen, ”Liikunta vetosi kirjastonsa puolesta”, 27.1.2010.

kirjaston lakkauttamisen vaikutuksiin liittyvien pelkojen tynnyttelynä ja yhtäältä lupauksena, että muutoksilla opiskelu liikuntatieteellisessä tiedekunnassa saadaan uudelle tasolle.

Sisäilmaongelmat ovat käynnistäneet rakennusten korjaamisen lisäksi keskustelun uudisrakentamistarpeesta sekä vanhoista rakennuksista luopumisesta. Uusien toimitilojen rakennuttaminen yliopiston käyttöön vaatii päätöksentekoa ja panostamista, mutta se saattaa osoittautua sisäilmaongelmaisissa rakennuksissa pysymistä edukkaammaksi ja siten myös tavoitellummaksi vaihtoehdoksi, sillä sisäilmaongelmat vaikuttavat jatkuvan useista korjauksista huolimatta. Sisäilmaongelmien kerrotaan aiheuttavan yliopistolle lisäkuluja nousevien tilavuokrien, lukuisien muuttojen ja väistötilojen kustantamisten muodossa, ja "sairauslomillakin on hintansa"²³⁷. Uudisrakentamisen etuihin kuuluu mahdollisuus ottaa huomioon seikkoja, jotka ovat vaikeasti toteutettavissa käytössä olevissa tiloissa. *Jylkkärin* esteettömyyttä käsittelevässä artikkelissa tuodaankin esiin se, että yliopiston uudisrakennuksissa olisi huomioitava esteettömyys ja saavutettavuus jo suunnitteluvaiheessa²³⁸. Esteettömyyden käsitteen voidaan ajatella sisältävän myös sisäilman laadun, sillä liikkumisvaikeuksien ja kielimuurien tapaan sisäilmaongelmilla voi olla sosiaalisten, psyykkisten ja terveydellisten ulottuvuuksiensa takia syrjäyttävä ja eristävä vaikutus, jota uusilla rakennuksilla voitaisiin ehkäistä.

Vain harvoissa kirjoituksissa tuodaan esiin suoria vaatimuksia uusien yliopistorakennusten rakentamisesta, mutta vanhojen rakennusten purkamisvaihtoehto sitä vastoin puhututtaa ainakin Mattilanniemen MaB- ja MaC-rakennusten osalta. Kun Mattilanniemen rakennusten purkamisesta kirjoitetaan, niin purkamisprosessista käytetään voimakkaita muutoksia vaativia sanankäänteitä, kuten "tuhoaminen", jonka sisäilmaongelmien vuoksi sairastunut tutkija kertoo mielestään olevan "täysin oikean mittakaavan toimenpide"²³⁹. Puhetapa kuvastaa rakennuksia kohtaan muodostuneita kielteisiä tuntemuksia, jotka ovat vakiinnuttaneet mielikuvan sisäilmaongelmaisista taloista arkkivihollisina, joiden lopullinen päihittäminen vaatii niiden katoamista kaupunkikuvasta. MaB- ja MaC-rakennukset kytkeytyvät musertaviin mielikuviin myös mielipidekirjoituksessa "Sairastuin yliopiston rakennuksissa", jossa kirjoittaja haluaa, että "punatiilitalot hävitetään" ja tilalle suunnitellaan

²³⁷ Kivinen, "Elämä muuttui pysyvästi", 24.5.2014; *Yle*, "Remontit pyörittävät yliopistolaisia", 16.8.2011/7.4.2012.

²³⁸ Nykänen, P., "Ramppien lisäksi toivotaan unisex-vestoja", 31.10.2013.

²³⁹ Kalmari, "Ei enää asiaa yliopistolle", 23.11.2011.

uusia rakennuksia. Mattilanniemen rakennuksia hän nimittää ”sairauskokemusten monumenteiksi” ja sisäilmasairasteluun menehtyneen ”hautamuistomeriksi”.²⁴⁰

Mattilanniemen rakennusten mahdollista suojelemista tai purkamista käsitellään useissa mielipidekirjoituksissa, joissa siirrytään tunnepohjaisina pidetyistä suojelunäkökulmista kohti järkiperäistä terveyden korostamista tarttumalla muutoksien ja uuden luomisen mahdollisuuksiin. Kirjoituksessa ”Suojella vai eikö suojella, siinä pulma” kirjoittaja toteaa, että yliopistolaisilla on jo useita kokemuksia epäonnistuneista korjauksista ja ettei tyhjillään olevien sisäilmaongelmaisten rakennusten suojeleminen hyödytä ketään. Kirjoittaja ilmoittaa tukensa purkamiselle sanomalla ”olisiko ihmisten suojeleminen sittenkin tärkeämpää kuin rakennusten?”.²⁴¹ MaB- ja MaC-talojen kohtaloa pohditaan myös tekstissä ”Homeista eroon ilman kompromisseja”, jossa kirjoittajat painottavat, että rakennusten perusteelliseen korjaamiseen tai purkamiseen ei saisi missään tapauksessa sekoittaa ”kulttuurihistoriallista tunteilua”. Kirjoittajat perustelevat näkemystään sillä, että kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämistä ei voida asettaa vaihtoehdoksi terveydensuojelulle, joten heidän mielestään päätös yliopistorakennusten kohtalosta pitäisi olla itsestään selvä.²⁴²

Artikkelin retoriikka rakentaa mielikuvaa, että kulttuurihistorian säilyttäminen ei arvona ulotu läheskään samaan kategoriaan terveydensuojelun kanssa, koska kulttuurihistorian arvostamista ei nykypäivän arvojen ja asenteiden valossa pidetä järkiperäisenä ratkaisuna. Kulttuurihistorialliset ja terveydelliset arvot kohtaavat ainoastaan vastakkainasettelussa, jossa vaihtoehdoista on valittava jompikumpi, eikä niiden yhteensovittamista pidetä mahdollisena. ”Yliopiston tarpeet unohtuvat suojelukeskustelussa” -otsikolla julkaistussa mielipidekirjoituksessa kirjoittaja sen sijaan palauttaa fokuksen suojele- ja purkukeskustelusta mielestään olennaisimpiin huomioihin eli yliopiston tilojen käyttötarpeeseen. Samalla kirjoittaja tähdentää puolien valitsemisen sijasta suojele- ja tilatarpeiden sovittamista yhteen kompromisseilla. Mielipidekirjoitus ohjaa keskustelun takaisin muutoksen diskurssin ytimeen toteamuksella, että ”yliopiston tulee elää ja muuttua ajassa”.²⁴³

²⁴⁰ Laurinen, ”Sairastuin yliopiston rakennuksissa”, 24.4.2012.

²⁴¹ Latvanen, ”Suojella vai eikö suojella, siinä pulma”, 20.8.2012.

²⁴² Hackin, Laurinaho & Vainio, ”Homeista eroon ilman kompromisseja”, 15.5.2012.

²⁴³ Lintula, ”Yliopiston tarpeet unohtuvat suojelukeskustelussa”, 8.5.2012.

8.3

Sisäilmaongelmien kehä

Sisäilmaongelmien kehän diskurssissa sisäilmaongelmat koetaan yhtenäiseksi toistuvien tapahtumien jatkumoksi, jossa sisäilmaongelmat ovat tulleet jäädäkseen. Kehässä käydään läpi sisäilmaongelmien ratkaisemiseen kuluva pitkä aika ja sisäilmakorjauksiin kuuluvia hitaasti eteneviä vaiheita. Diskurssi rakentuu pitkällä aikavälillä eri pisteistä, joissa ensin sisäilmaongelmista kärsitään pitkään, sitten korjauksien valmistelu vie aikaa, sen jälkeen korjauksien käynnistymisestä ja jatkumisesta uutisoidaan vähän väliä ja lopuksi sisäilmaongelmien huomataan jatkuvan korjauksista huolimatta. Sisäilmaongelmien kehän eri pisteet voivat olla käynnissä yliopistoalueella samaan aikaan, sillä korjauksen tarpeessa olevat rakennukset käyvät eri aikoina läpi sisäilmakorjauksen vaiheita ja sisäilmakorjauksia toistuvasti tarvitsevat rakennukset ovat jälleen palanneet kiertämään kehää. Diskurssia ei voi kokonaisuudessaan tunnistaa yksittäisistä teksteistä, mutta sen voi huomata, kun tarkastelee kaikkia aineistoni tekstejä yhteydessä toisiinsa.

Diskurssin kehä alkaa pitkään jatkuneista sisäilmaongelmista. Aiheen uutisoinneissa korostuvat sisäilmaongelmien alkaminen jo vuosia sitten ja huonon sisäilman aiheuttamat oireet. Osan henkilökunnasta todetaan vuonna 2007 julkaistussa *Keskisuomalaisen* artikkelissa altistuneen sisäilmaongelmille yliopiston rakennuksissa jo vuosikausia²⁴⁴ ja useita vuosia kärsimystä aiheuttaneista sisäilmaongelmista mainitaan myös *Tiedonjyvän* verkkolehdeissä vuonna 2010²⁴⁵. Diskurssia voimistaa sisäilmaongelmien pitkäaikaisuuden lisäksi niiden levittäytyminen useisiin rakennuksiin. Ongelmien laajuutta kuvaa *Keskisuomalaisen* selvitys, jonka mukaan 27:ssä yliopiston kiinteistössä on ollut sisäilmaongelmia²⁴⁶ ja väistötiloissa on ollut tuhansia henkilöitä²⁴⁷. Teksteistä löytyviä nimityksiä, jotka liittyvät sisäilmaongelmiin, ovat muun muassa ”pitkä altistuminen”²⁴⁸, ”tutut oireet”²⁴⁹, ”kampuksen pitkä piina”²⁵⁰ ja ”pitkään jatkunut ikävä kehitys”²⁵¹, jotka kertovat

²⁴⁴ Kärki, ”Pitkä altistuminen herkisti monet”, 12.11.2007.

²⁴⁵ *Tiedonjyvä*, ”Muuttoja kampuksilla”, 7/2010.

²⁴⁶ Kivinen, ”Elämä muuttui pysyvästi”, 24.5.2014.

²⁴⁷ Kivinen, ”Kampuksen pitkä piina”, 24.5.2014.

²⁴⁸ Kärki, ”Pitkä altistuminen herkisti monet”, 12.11.2007.

²⁴⁹ Valkonen, ”Tutut oireet palasivat”, 28.9.2012.

²⁵⁰ Kivinen, ”Kampuksen pitkä piina”, 24.5.2014.

²⁵¹ Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

suhtautumisesta sisäilmaongelmien kestoon ja turhautumisesta pitkään jatkuneeseen tilanteeseen.

Sisäilmaongelmien kehän diskurssin käynnistyminen liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksessa näkyy muun muassa *Keskisuomalaisen* ja *Suur-Jyväskylän lehdessä* uutisissa, jotka kertovat myös liikuntatieteellisessä pitkään jatkuneista sisäilmaongelmista. Esimerkiksi ennen liikuntatieteellisen tiedekunnan sisäilmakorjauksen alkamista *Keskisuomalainen* uutisoi, että osa henkilökunnasta oirehti huonosta sisäilmasta jo muutamia vuosia siten ja oireista kärsi useita kymmeniä ihmisiä, joista osalle on suositeltu väistötiloja²⁵². Sisäilmakorjauksen valmistuttua *Suur-Jyväskylän lehti* kertoi otsikolla ”Liikuntarakennuksen remontti valmis” aiheesta, mutta palasi jutussa takaisin ongelmien alkuun haastatteleamalla liikuntatieteellisen tiedekunnan Kalervo Ilmasta, jonka selostuksen mukaan ”remonttia ehdittiin odottaa pitkään ja hartaasti”²⁵³. Rakennuksen korjauksen jälkeen julkaistussa *Keskisuomalaisen* kirjoituksessa ”Tutut oireet palasivat” liikuntatieteiden laitoksen professori Taina Rantanen samoin sanoo kärsineen sisäilmaongelmista myös ennen tiedekuntarakennuksen remonttia²⁵⁴.

Suur-Jyväskylän lehdessä haastatellun Ilmaseen arvon mukaan liikuntatieteellisen rakennuksessa huonosta sisäilmasta oirehti jopa puolet tilan käyttäjistä. Koettuja oireita olivat muun muassa nenä-, silmä-, kurkku- ja äänioireet.²⁵⁵ Rakennuksille tehtävien toimenpiteiden, korjauksissa olevien rakennusten luettelemisen ja remonttien aiheuttamien tilamuutoksien sijasta tilojen käyttäjien haastattelut tuovat esiin sisäilmaongelmien kokemuksellisen puolen, johon kuuluu myös sisäilmaongelmien kestoon ja oireiden saamiseen liittyvät yksilölliset tuntemukset. Henkilökunta ja opiskelijat eivät välttämättä voi tarjota sisäilmatutkimuksiin, terveysvaikutuksiin ja rakennusteknisiin seikkoihin perustuvia huomioita tilan olosuhteista, mutta valottavat sisäilmaongelmia niiden aiheuttamien tuntemuksien kautta.

Sisäilmakorjauksien suunnittelu ja korjauksiin valmistautuminen ovat osa sisäilmaongelmien kehän diskurssia. Sisäilmakorjauksien kehän seuraava vaihe jakautuu kahteen teemaan,

²⁵² Hartio, ”Ovet säppiin kahdeksi vuodeksi”, 11.6.2010.

²⁵³ Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

²⁵⁴ Valkonen, ”Tutut oireet palasivat”, 28.9.2012.

²⁵⁵ Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

joista ensimmäinen on sisäilmakorjauksien suunnittelun haasteet, joihin kuuluvat muun muassa rakennussuojelun huomioiminen ja sisäilmaongelmien moninaisuus, ja toinen on haasteiden vaikutus korjauksien valmisteluun. Osan rakennusten korjaussuunnitelmien kerrottiin vuonna 2010 olevan vielä luonnosvaiheessa ja remontointiin sanottiin tuovan omat haasteensa Alvar Aallon huomioiminen²⁵⁶, joka oli myös liikuntatieteellisen tiedekunnan remontissa eräs huomioitavista tekijöistä.

Sisäilmaongelmien korjaamista kuvaillaan *Jylkkärissä* monivaiheiseksi työksi, koska kuultavia osapuolia on lukuisia²⁵⁷, kuten Museovirasto ja Alvar Aalto -säätiö, ja erilaisten lupien käsittely pidentää töitä²⁵⁸. Tästä voi päätellä, että suojelunäkökulmaa pidetään korjauksia hidastavana haasteena ja monien asiantuntijoiden vaikuttaminen sisäilmakorjauksiin koetaan rikkauten sijasta vastuksena, vaikka ongelmien monimutkaisuus huomioon ottaen yhteistyön olettaisi auttavan asian ratkaisemisessa. Rakennusten sisäilmaongelmien monimuotoisuutta korostetaan *Jylkkärin* jutuissa, joissa selitetään, ettei ”minkään kohteen sisäilmaongelmille ole yhtä syytä”²⁵⁹ ja etteivät ongelmat ”johdu mistään yksittäisestä syystä, vaan haasteena ovat olleet rakennusaikakaudelle yleensä tyypilliset ongelmat”²⁶⁰. Sisäilmaongelmien aiheuttajina pidetään niin kuituja, mikrobeja, asbestia, ilmanvaihtoa ja ilmavuotoja²⁶¹ kuin siivouksen ja kunnossapidon puutetta²⁶², joten huonon sisäilman syitä voidaan jakaa eri kategorioihin, kuten kiinteistöjen ylläpitämisen tapoihin ja käytettyihin materiaaleihin, joista kumpienkin laatu on vaihdellut ajan kuluessa.

Yle uutisoi vuonna 2011, että ”pitkään valmisteltu Jyväskylän yliopiston liikuntarakennuksen remontti on käynnistymässä”, mistä saa osviittaa, että korjauksen suunnittelutyö oli monimutkainen ja aikaa vievä. Samassa uutisessa todetaan, että rakennuksen henkilökunta on ollut väistötiloissa jo edeltävän vuoden kesästä lähtien, mikä kertoo siitä, kuinka sisäilmakorjauksen tekeminen ei voi alkaa saman tien, vaan vaatii pitkäaikaista valmistelua.²⁶³ *Keskisuomalaisen* artikkelissa ”Purkutyöt alkavat kohta toden teolla”

²⁵⁶ *Yle*, ”Yliopisto remontoi miljoonilla euroilla”, 8.9.2010.

²⁵⁷ Ylikulju, ”Misse he ovat nyt?”, 15.5.2012.

²⁵⁸ Mattila, ”Aallon kirous”, 9.11.2009.

²⁵⁹ Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjiillään”, 1.3.2010.

²⁶⁰ Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa”, 18.4.2013.

²⁶¹ esim. Kivinen, ”Elämä muuttui pysyvästi”, 24.5.2014; Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjiillään”, 1.3.2010.

²⁶² esim. Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa”, 18.4.2013.

²⁶³ *Yle*, ”Yliopiston liikuntarakennuksen remontti alkaa vihdoinkin”, 2.3.2011/7.4.2012.

rakennuttajakonsultti Juhani Koponen myöntääkin, että ”tutkimus- ja suunnittelutyö on vaatinut arvioitua enemmän aikaa”²⁶⁴. Korjaustyön mittavuus tulee esiin, kun *Keskisuomalainen* korostaa kirjoituksessaan, että kyseessä on ”2000-luvun laajin korjaustyö yliopistolla”²⁶⁵. *Yle* sen sijaan toteaa, että rakennus on rahallisesti ”suurin yksittäinen sisäilmaongelmia sisältävistä korjauskohteista”²⁶⁶. Vuonna 2012 julkaistussa *Keskisuomalaisen* kirjoituksessa sanotaankin, että näin suuri rakennus, jossa on kosteus- ja homevaurioita, vaatii erityisen paljon suunnittelua²⁶⁷.

Sisäilmaongelmien kehässä siirrytään suunnitteluvaiheen jälkeen mielikuvaan sisäilmakorjauksien keskeytymättömästä käynnissä olost. Käsitys vahvistuu teksteissä esiintyvillä monilla korjauksista kertovilla tiedotteilla, joista eräässä esimerkissä vuodelta 2011 sanotaan, että yliopistolla on ”käynnissä ja edessään massiiviset korjaushankkeet”²⁶⁸, ja toisessa vuonna 2013, että ”korjauksia on tehty tai tulossa kymmenkuntaan kohteeseen”²⁶⁹. Uutisointia uusien korjauksien käynnistymisestä ja vanhojen jatkumisesta löytyy useilta vuosilta, ja niistä kertovat kaikki aineistoni uutislähteet. *Tiedonjyvässä* ilmoitettiin vuonna 2010, että kampuksilla on luvassa siirtymisiä toisiin tiloihin, sekä vuotta myöhemmin, että muutot ja remontit jatkuvat esimerkiksi liikuntatieteellisen tiedekunnan korjauksella²⁷⁰. *Jyväskylän ylioppilaslehti* puolestaan teki luetteloa 2000-luvulla tehdyistä korjauksista ja sisäilmaltaan ongelmallisista rakennuksista kirjoituksessaan ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”²⁷¹. *Ylen* tekstissä ”Yliopiston muutto- ja remonttitoihina täydessä käynnissä” tiedotettiin vuonna 2011, että yliopiston sisäilmaremontit jatkuvat ja uusia laitoksia siirtyy väistötiloihin Mattilanniemessä ja Seminaarinmäellä²⁷².

Suur-Jyväskylän lehti vuorostaan listasi saman vuoden lopulla, että yliopiston tiloista on korjauksessa kuusi rakennusta, sisäilmaongelmia selvitetään ja korjaussuunnitelmia laaditaan kolmelle rakennukselle ja useista rakennuksista on irtisanottu vuokrasopimus²⁷³. *Keskisuomalainen* luetteli vireillä olevia remontteja vuonna 2011²⁷⁴, ja uusi listaus yliopiston

²⁶⁴ Saari, ”Purkutyöt alkavat kohta toden teolla”, 3.3.2011.

²⁶⁵ Hartio, ”Ovet säppiin kahdeksi vuodeksi”, 11.6.2010.

²⁶⁶ *Yle*, ”Yliopisto remontoi miljoonilla euroilla”, 8.9.2010.

²⁶⁷ Kaarkoski, ”Liikunnan päärakennuksen remontti etenee aikataulussa”, 16.4.2012.

²⁶⁸ Kalmari, ”Lähes puolet evakossa”, 23.11.2011.

²⁶⁹ Toivakka, ”Aallon perintö remontissa”, 3.12.2013.

²⁷⁰ *Tiedonjyvä*, ”Muuttoa kampuksilla”, 7/2010; *Tiedonjyvä*, ”Muutot ja remontit jatkuvat”, 2/2011.

²⁷¹ Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”, 1.3.2010.

²⁷² *Yle*, ”Yliopiston muutto- ja remonttitoihina täydessä käynnissä”, 15.8.2011/7.4.2012.

²⁷³ Kalmari, ”Lähes puolet evakossa”, 23.11.2011.

²⁷⁴ Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

sisäilmaongelmaisista rakennuksista ja korjaustilanteista on julkaistu vuonna 2014²⁷⁵. Sisäilman kehän diskurssia tehostaa luettelomaiset ja listaavat kirjoittamiset tavat, joita Jyväskylän yliopiston sisäilmaongelmista käytetään, ja aihetta koskettavien uutisten suuret määrät. Julkaisuissa kertautuu samanlainen kielenkäyttö, joka vahvistaa näkemystä sisäilmaongelmien laajuudesta, ja sisäilmaongelmia kuvataan esimerkiksi ”mammuttimaisiksi”²⁷⁶. Myös toiston voimalla rakennetaan mieleenpainuvaa vaikutelmaa sisäilmaongelmien alituisesta käymistilasta.

Diskurssiin sisältyy tarve saada päätäntö sisäilmaongelmille ja huoli sisäilmaongelmien kehän pyörähtämisestä uudelleen käyntiin. *Keskisuomalaisen* artikkelissa ”Jättiremontit kampuksilla” kerrotaan, että ”todennäköisesti löytyy aina muutamia käyttäjiä, jotka eivät rakennuksessa voi työskennellä remontinkaan jälkeen”. Sisäilmaongelmia ei voida toisin sanoen täysin jättää taakse, joten päätöksen saaminen asiaan ei välttämättä ole mahdollista. Samassa kirjoituksessa työterveyshuollon erikoislääkäri Markku Seuri selventää, että ”sisäilmasta aiheutuvien terveysoireiden aiheuttajia ei tiedetä”, joka antaa mielikuvan sisäilmaongelmista näkymättömänä ja aineettomana vastuksena, jonka voittaminen tuntuu mahdottomalta, koska sitä ei voi koskea eikä käsittää.²⁷⁷

Suur-Jyväskylän lehdessä uutisoitiin sisäilmakorjauksen valmistumisesta liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksessa. Käyttäjien huolta sisäilmaongelmien jatkumisesta korjauksesta huolimatta ilmaisi tekstiä varten haastateltu laitoksen varajohtaja Kalervo Ilmanen sanomalla ”pitää toivoa, että kaikki on nyt kunnossa eivätkä herkimvät ala taas oireilla”.²⁷⁸ Huolelle antoi vahvistusta korjauksien jälkeen julkaistut *Keskisuomalaisen* artikkelit, joissa arvioitiin, että rakennuksessa oirehdittiin ”jälleen miltei välittömästi remontin valmistumisen jälkeen”²⁷⁹ ja ”osa talon käyttäjistä sai oireita uusituissakin tiloissa”²⁸⁰. Jatkuvat sisäilmaongelmat liikuntatieteiden rakennuksessa toimivat myös erään samaisessa lehdessä julkaistun mielipidekirjoituksen innoittajana. Kyseisessä kirjoituksessa todetaan, että ”sisäilmaongelmat vain jatkuvat Jyväskylän yliopistolla”²⁸¹.

²⁷⁵ Kivinen, ”Kampuksen pitkä piina”, 24.5.2014.

²⁷⁶ Kivinen, ”Elämä muuttui pysyvästi”, 24.5.2014.

²⁷⁷ Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

²⁷⁸ Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

²⁷⁹ Siljamäki, ”Liikunnan rakennuksesta löytyi kosteutta”, 29.11.2012.

²⁸⁰ Kivinen, ”Kampuksen pitkä piina”, 24.5.2014.

²⁸¹ Luukkonen, ”Liikunnan remontista otettava opiksi”, 8.10.2012.

Pelko siitä, että huono sisäilma ja sen aiheuttamat oireet ovat pysyvä vaiva, liittyy tämän diskurssin luottamuspulan diskurssiin. Näitä huolia ilmaisee esimerkiksi yhteen tekstiin jätetty kommentti, jossa kirjoittaja miettii, palautuuko hän ikinä saamistaan oireista²⁸². Sisäilmaongelmien kehän diskurssi liittyy luottamuksen rakoiluun myös siten, että sisäilmaoireilun erilaiset asteet asettavat tilojen käyttäjiä eriarvoiseen asemaan, koska osa käyttäjistä on herkistynyt niin pahasti, etteivät he pärjää enää juuri missään tiloissa²⁸³. Sisäilmaongelmien kehästä pyritään peloista ja huolista riippumatta pois. Pyrkimyksestä poistua kehän kiertämisestä kertoo *Keskisuomalaisessa* julkaistun mielipidekirjoituksen otsikko, joka julistaa, että liikunnan remontista on otettava opiksi²⁸⁴.

8.4

Vierauden tuntemuksia

Vierauden diskurssi ilmaisee, kuinka kulttuuriperinnöksi tunnistaminen ei välttämättä ole rakennuksiin alueellisesti liittyvän yhteisön jaettu kokemus, vaan tunne perinneyhteisöön kuulumisesta voi jäädä uupumaan rakennusten välittömässä läheisyydessä toimimisesta huolimatta. Diskurssissa Alvar Aalto nousee keskeiseen osaan, kuten näkymättömien arvojen diskurssissa, mutta Aallon arvostamisen sijaan korostetaan hänen suunnitelmiansa vieraantuneisuutta arjesta. Vierauden diskurssin keskiössä ovat opiskelijoiden näkökulmat, joiden mukaan yliopistoalueen rakennukset käsitetään artikkeleissa ensisijaisesti opiskelun tilan ja arjen toimintojen kautta, jolloin rakennussuojelun asiantuntijoiden korostamat arkkitehtoniset oivallukset ja esteettiset ominaisuudet jäävät tilojen käyttäjille vieraiksi.

Vierauden diskurssia luonnehtivat tilojen käyttäjien keinot merkityksellistää suojelukohteet eri tavoilla ja arvoilla kuin rakennussuojelun asiantuntijat, ja siinä korostuvat nykyajan vaatimuksien ristiriitaan asettumiset suojelumääräyksiensä kanssa. Diskurssi yhdistyy Aalto-puheen kautta näkymättömien arvojen diskurssiin, jossa Alvar Aalto on ansainnut selittelyjä kaipaamattoman aseman rakennussuojelun perusteena, mutta vierauden diskurssissa Aallon ylivaltaa pyritään purkamaan ja Aaltoa ei omaksuta ympäristöä määrittäväksi keskeiseksi tekijäksi. Aalto merkityksellistetään monien asiantuntijoiden sanavalinnoissa lähes myyttiseksi hahmoksi, jonka jalustalle nostamiseen suhtaudutaan erimielisesti tiloja

²⁸² Kommentti kirjoitukseen *Yle*, ”Yliopisto remontoi miljoonilla euroilla”, 8.9.2010.

²⁸³ Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”, 1.3.2010.

²⁸⁴ Luukkonen, ”Liikunnan remontista otettava opiksi”, 8.10.2012.

käyttävien toimesta. Alvar Aallosta käytetään kirjoituksissa nimityksiä ”arkkitehtimaestro”²⁸⁵, ”visionääri”²⁸⁶ ja ”taiteilija”²⁸⁷, jonka töitä kampuksella kuvaillaan yksityiskohtaisesti punatiilisine ulkoasuineen, avoimine auloineen, luonnonvalon korostamisineen ja rytmikkäine sommitteluineen²⁸⁸.

Liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennusta nimitetään ”Aallon vaaleaksi luomukseksi”²⁸⁹ ja yliopiston päärakennuksena tunnettua C-rakennusta ”Aallon kampusalueen helmeksi”²⁹⁰. Vastakkaiset käsitykset Aallon rakennusten tilasta ja suhtautumisesta niiden korjaamiseen tulevat esiin tekstissä ”Aallon perintö remontissa”, jossa Alvar Aalto -museon johtaja kertoo kuulleen sanottavan, että ongelmat johtuvat Aallosta ja suojelumääräykset estävät korjaukset. Museon johtaja suojeluasiantuntijan asemassa kannustaa välttämään täyttä remonttia ja tekemään muutoksia minimi-interventioperiaatteella. Aalto-museon johtaja toteaa kuulemastaan, että ”näin ennakkoluuloisia puheita olen viimeksi kuullut 80-luvun alussa”, mutta vierauden diskurssia tukevien tekstien kirjoitustyyli osoittaa vastaavanlaisten asenteiden elävän vahvoina edelleen.²⁹¹

Vierauspuhetta konstruoidaan erityisesti opiskelijoille suunnatuissa ylioppilaslehden artikkeleissa, joissa sarkasmilla sävytettyä kritiikkiä ”Aalto-herraa” kohtaan esitetään kirjoituksessa ”Aallon Akropoliksessa”, joka mahtipontisesta otsikonnoista huolimatta antaa rakennuksille eri merkityksiä kuin tekstissä haastateltu Alvar Aalto -säätien Tuula Pöyhiä. Asiantuntija selventää Aallon halunneen rakennuksillaan tuoda ”Jyväskylään tuulahduksen Kreikasta”, sanoo liikuntatieteellisen aiheuttavan ”wau-efektin” ja käyttää päärakennuksesta nimitystä ”Seminaarinmäen kruunu”. Rakennusten kiinnittäminen yleisiin mielikuviin sivistyksen kehtona ripauksella antiikin aikaa ei vetoa kirjoittajaan, jonka mukaan suunnittelu ei opiskelijänäkökulmasta vastaa käytännön tarpeita. Kirjoituksessa kumotaan Pöyhiän korostama tilojen hienous luettelemalla monia haasteita, joita opiskelija kohtaa arkielämässään, kuten tenttisalien kirjoitusalusat, ahtaat WC-tilat ja puuttuvat seinäkellot.²⁹²

²⁸⁵ Toivakka, ”Aallon perintö remontissa”, 3.12.2013.

²⁸⁶ Mattila, ”Aallon kirous”, 9.11.2009.

²⁸⁷ ”_”_

²⁸⁸ Toivakka, ”Aallon perintö remontissa”, 3.12.2013.

²⁸⁹ Hartio, ”Liikunta heräsi jälleen henkiin”, 7.9.2012.

²⁹⁰ Toivakka, ”Aallon perintö remontissa”, 3.12.2013.

²⁹¹ ”_”_

²⁹² Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa”, 18.4.2013.

Pöyhiä vastaa haasteisiin sovittavalla sävyllä sanoen, ettei Alvar Aalto -säätio ”yritä mitenkään estää nykyajan tulemista Aallon suunnittelemiin rakennuksiin”. Hän myös pahoittelee juhlasalien käyttöä kirjoitusalueineen yleisiin tentteihin ja kertoo, että wc-tiloihin on luvassa muutoksia, joten ”turhaa epäsopeaa Aallon ja opiskelijoiden välillä” ei haluta pitää. Vastakkaisten näkökulmien yhteensovittamisesta viestii pyrkimys ymmärtää yliopistoalueen arkkitehtuuria ja halu hyödyntää Pöyhiän asiantuntemusta. Siitä huolimatta, että jutussa selvitetään, ”mikä niissä punatiilisissä laatikoissa oikeasti on niin hienoa”, lehden yleiseen tyyliin kuuluvat ironian sävy ja humoristiset heitot esimerkiksi tenteistä, joissa ”opiskelijat joutuvat hikoilemaan alustojensa kanssa”²⁹³, häivyttävät yhteisen kielenkäytön löytämisen taka-alalle. Teksti välittää mielikuvan, että rakennussuojelun edustamia arvoja periaatteineen ei saada istutettua rakennuksia käyttävien opiskelijoiden arjen toimivuutta korostaviin arvomaailmoihin, koska lähtökohdat rakennuksen arvostukseen rakentuvat aivan erilaisista näkökulmista.²⁹⁴

Vierauden diskurssi ammentaa voimaa useita Aallon töitä tarkastelevasta artikkelista ”Aallon kirous”, jossa ilmaistaan mielipiteitä sisäilmaongelmien ja rakennussuojelun ristipaineessa olevista rakennuksista monin sanankääntein. Aallon rakennusten merkityksellistäminen kietoutuu yhteen epäesteettisen ulkomuodon, ongelmallisen sisäilman, käyttökelvottomien ratkaisujen ja suojelumääräyksien kanssa, sillä kirjoituksen alussa toimittaja käyttää näitä rakennuksiin liittämääns ominaisuuksia esittääkseen kielteisen näkemyksensä Aallon arkkitehtuurista. Diskurssi saa resurssinsa assosiaatiosta, että Aallon rakennukset ovat lähes poikkeuksetta ongelmallisia tavalla tai toisella. Aallon arkkitehtuuri yhdistetään jatkuvaan korjauksen tarpeeseen, rakenteellisiin virheisiin ja liian vaativiin ratkaisuihin aikansa rakennustekniikan kannalta. Samanlaista sävyä jatketaan läpi tekstin, joten neutraalimmalle kirjoitustavalle ja muunlaisille tulkinnoille ei anneta tilaa. ”Otetaanpa Aallon pää pallilta ja silmä käteen”, toteaa kirjoittaja tekstin lopussa ja havainnoi Aallon rakennuksia myönteisempään sävyyn. Pyrkimys löytää positiivisia kokemuksia hukkuu toimittajan pinttyneen asenteen alle, sillä saadessaan Aalto-seuran puheenjohtajan myöntämään, etteivät kaikki Aallon työt ole mestarillisia, kirjoittaja päättää juttunsa sanoihin ”vain tuon halusinkin kuulla”.²⁹⁵

²⁹³ Nykänen, S-T., ”Päärakennus remonttiin syksyllä”, 12.4.2013.

²⁹⁴ Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa”, 18.4.2013.

²⁹⁵ Mattila, ”Aallon kirous”, 9.11.2009.

Vierauden tuntemuksia tuodaan esiin myös kielenkäytössä, jossa tilojen käyttäjistä ja asiantuntijoista puhutaan toisistaan poikkeavilla tavoilla ja jopa arvotetaan eriarvoisiin asemiin. Teksteissä opiskelijoiden kuvataan olevan ”tavallisia opiskelijoita”²⁹⁶, joka voidaan tulkita joko itseään vähätteleväksi ilmaisuksi tai asiantuntijoita toiseuttavaksi retoriikaksi. Ensiksi mainitussa tulkinnassa korostuu opiskelijoiden ymmärtämättömyys Aallon arkkitehtuuria kohtaan ja toisessa rakennussuojelun vieraantuminen käytännön elämästä. Rakennusten tuomia haasteita esitellään keskiverto-opiskelijan näkökulmasta yleistäen kirjoituksessa ”Aallon Akropoliksessa” tai minä-muotoisella kerronnalla, kuten artikkelissa ”Aallon kirous”, jossa kirjoittaja konstruoi opiskelijayhteisön ulkopuoliseksi yleiseksi asenteeksi Aallon arvostamisen palvomiseen asti ja asettaa henkilökohtaisen näkemyksensä vastakohtaksi olettamalleen vallitsevalle mielipiteelle. Riviopiskelijan tuntemukset yliopistoalueen rakennuksista merkityksellistyvät tekstien kirjoitustapojen perusteella vierauden tunteeksi, koska käyttöarvoilla kyllästetty tavallinen ja turvallinen opiskelun tila joutuu oikeuttamaan olemassaoloaan Aaltoa korostavia rakennussuojelun arvoja vastaan.²⁹⁷

Vierauden diskurssi perustuu melko mustavalkoiseen ajatusmaailmaan, jossa mahdollinen näkemysten kirjo ohjataan koherentiksi kokonaisuudeksi, joka estää vaihtoehtoisten tulkintatapojen omaksumista. Diskurssin kielenkäyttö positiioi tiloja käyttävät henkilöt, erityisesti opiskelijat, rakennussuojelun asiantuntijoiden ja muiden Alvar Aallon arvostajien vastustajiksi. Asetelma ei teksteistä löytyvistä yleistyksistä huolimatta ole niin kaksijakoinen, vaan tasapainoa siihen tuo kirjoituksia kommentoineet lukijat, vaikka kommentteista löytyykin kehotuksia Aallon rakennusten purkamiseen ja ihmettelyä arkkitehtuurin palvomisesta terveyden kustannuksella²⁹⁸.

”Aallon kirous” -tekstiä kommentoinut lukija kirjoittaa, että ”Aallon henkilön kunnioitus on oikein ja aiheellista”, mutta sille on saatava järkevät rajat, koska rakennusten vikojen kritiikiton käsittely ei ole kenenkään edun mukaista ja tuskin Aallonkaan toive²⁹⁹. ”Aallon Akropoliksessa” -kirjoitukseen on eräs opiskelija jättänyt kommentiksi, että ”on meissä

²⁹⁶ Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa”, 18.4.2013.

²⁹⁷ Mattila, ”Aallon kirous”, 9.11.2009; Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa” 18.4.2013.

²⁹⁸ Kommentti kirjoitukseen *Yle*, ”Yliopisto remontoi miljoonilla euroilla”, 8.9.2010.

²⁹⁹ Kommentti nimimerkillä ”Hannu H.”, 10.11.2009, kirjoitukseen Mattila, ”Aallon kirous”, 9.11.2009.

opiskelijoissakin Aallon rakastajia”. Kirjoittaja kuvailee Aallon rakennusten olevan ”veikeitä”.³⁰⁰ Remontoitua liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennusta komentoivat haastatteluissa henkilökunnan edustajista muun muassa tiedekunnan dekaani Lasse Kangas kertomalla, että ”täytyy sanoa talossa yli 40 vuotta olleena, että ei tähän kyllästy”³⁰¹, ja laitoksen varajohtaja Kalervo Ilmanen toteamalla, että ”palaamme rakkaaseen rakennukseen iloisin mielin”³⁰², joten vastoinkäymisistä huolimatta Aallon rakennuksiin liittyvät tuntemukset eivät ole yksiselitteisiä, vaikka vierauden diskurssi yrittää jakaa mielipiteet kahtia ja asettaa tilojen käyttäjät ja asiantuntijat toisiaan vastaan.

8.4

Luottamuspulaa

Luottamuspulan diskurssia ilmaistaan hakemalla syitä ja selityksiä yliopiston vuokraamien kiinteistöjen sisäilmaongelmiin ja jatkuvaan remonttikierteeseen. Luottamuspulapuhe pohjimmiltaan rakentuu tarpeesta kokea hallinnan tunnetta, saada tilanne kontrolliin ja ymmärtää tapahtunutta vaativissa olosuhteissa, jotka ovat syntyneet sisäilmaongelmien ja suojelumääräyksiä ristipaineesta. Jokaisella sisäilmakorjauksiin liittyvällä asianosaisella tai sidosryhmällä vaikuttaa olevan omanlaiset näkemykset sisäilmaongelmien kehittymisestä ja osallistumisestaan niiden ratkaisemiseen. Sisäilmaongelmien syiden todetaan monessa teksteissä olevan moninaiset³⁰³, joten sisäilmaongelmien syntyymiseen vaikuttavia tekijöitä käydään aineistossani läpi useasta eri näkökulmasta. Diskurssissa ei ainoastaan keskitytä erilaisten sisäilmaongelmia aiheuttavien tekijöiden käsittelyyn ja pyrkimykseen ymmärtää syy-seuraus-yhteyksiä, vaan siinä halutaan löytää vastuunottajia tilanteesta. Diskurssissa esiintyy vastakkain yhtäältä neutraalimpaa ilmaisutapaa, joka ei pyri syyllistämään, ja toisaalta sellaisia sanavalintoja, jotka ilmaisevat syyllisinä koettujen osapuolten osoittamista sormella.

Luottamuspulan diskurssi esiintyy aineistossa janamaisesti vastareaktionsa kanssa, jolloin diskurssissa vastaparina näkyy luottamuksen vahvistaminen, johon pyrkivät erityisesti yliopiston johto ja rakennusten omistajataho. Luottamuksen rakentamisen kohteina ovat

³⁰⁰ Kommentti nimimerkillä ”Jani Tanskanen”, 2.5.2013, kirjoitukseen Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa” 18.4.2013.

³⁰¹ Syvänen, ”Liikunnan remonttiin upposi 13 miljoonaa euroa”, 7.9.2012/18.2.2015.

³⁰² Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

³⁰³ esim. Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”, 1.3.2010.

erityisesti henkilökunta ja opiskelijat, sillä sisäilmakorjauksien vaikutuksia käsitellään artikkeleissa lähes poikkeuksetta opiskelijoiden ja henkilökunnan näkökulmista. Korjauksien merkitystä tiloja käyttäville painotetaan arvatenkin juuri siksi, että korjaukset muuttavat erityisesti heidän arkeaan ja muutokset tapahtuvat isossa mittakaavassa. Aineistoni useissa julkaisuissa kerrotaan, että sekä opiskelijoiden että henkilökunnan ”arki on vaikeutunut”³⁰⁴, ”rakennustyöt aiheuttavat mittavia käytännön järjestelyjä”³⁰⁵, ”väistötilojen tarve on huutava”³⁰⁶ ja ”poikkeukselliset tilajärjestelyt häiritsevät”³⁰⁷ Rakennuksissa opiskelevilta ja työskenteleviltä puuttuu kirjoituksissa itsenäinen toimijuus ja mahdollisuus vaikuttaa sisäilmaongelmiin, mikä edesauttaa epäluottamuksen kehittymistä, vaan he ovat eräänlaisia sisäilmaongelmien uhreja, joita ”remontit pyörittävät”³⁰⁸. Kokemus luottamuspulasta syntyy heikoista vaikutusmahdollisuuksista ja osallistavuuden puutteesta, jotka johtuvat muun muassa sisäilmaongelmien aiheuttaman poikkeustilan laajuudesta ja sisäilmaongelmien ratkaisemiseen käytetyistä toimintamalleista.

Selityksiä yliopiston käyttämien tilojen sisäilmaongelmille etsitään niiden ominaisuuksista, kuten rakennusten iästä, käytetyistä materiaaleista ja vanhentuneesta talotekniikasta. Diskurssiin sisältyy myös vertailua vastaavanlaisiin korkeakoulurakennuksiin muilla paikkakunnilla ja muiden korkeakoulujen suhtautumisesta sisäilmatilanteisiin, millä pyritään puolustautumaan omaa ”homeleimaa”³⁰⁹ vastaan ja vakuuttelemaan, että tilanne on hallinnassa. *Jylkkäriä* varten haastateltu yliopiston kiinteistöpäällikkö Esko Korhonen arvioi, että Jyväskylän yliopisto ei ole kärsinyt sisäilmaongelmista muita yliopistoja enemmän. Lisäksi hän tarkentaa, että ”vanhoissa taloissa krempoilta ei voi välttyä ja rakennuksia pitää aika ajoin muutenkin korjata”.³¹⁰ Korhosen lausunto antaa vaikutelman, että sisäilmaongelmat ovat ikään kuin tavallinen osa rakennuksen kehityskaarta ja odotettavissa vanhassa rakennuskannassa.

Omistajatahon puolelta asiaa on kommentoinut *Keskisuomalaiselle* ylläpitöpäällikkö Jarmo Perkiö, joka on samoilla linjoilla Korhosen kanssa. Perkiön mukaan rakennuksen elinkaaren

³⁰⁴ Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

³⁰⁵ Hartio, ”Toimipisteet vähenevät”, 18.1.2010.

³⁰⁶ *Yle*, ”Yliopistorakennukset kosteuskorjausten kourissa”, 21.11.2011/8.4.2012.

³⁰⁷ Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

³⁰⁸ *Yle*, ”Remontit pyörittävät yliopistolaisia”, 16.8.2011/7.4.2012.

³⁰⁹ Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”, 1.3.2010.

³¹⁰ „_“

tietyssä vaiheessa kattavia ikääntymisestä aiheutuvia korjauksia ei voida välttää³¹¹ ja ikääntyessä riski rakenteellisiin vaurioihin ja sisäilmaongelmiin kasvaa³¹². Talotekniikan osalta kirjoituksissa huomio kiinnittyi erityisesti ilmanvaihdon ongelmiin. Liikuntatieteellisen tiedekunnan ilmanvaihtoa *Jylkkäri* nimitti alimitoitetuksi ja toimimattomaksi³¹³, ja ”vuosikausia palvelleet” ilmanvaihtolaitteet vaihdettiin *Suur-Jyväskylän lehden* mukaan uusiin³¹⁴. Käytetyistä materiaaleista ylioppilaslehdessä kerrotaan, että sisäilmaongelmien taustalta löytyvät rakennusaikakaudelle tyypilliset ongelmat, jotka liittyvät muun muassa materiaalien laatukriteerien tarkentumiseen³¹⁵.

Jyväskylän yliopistoa kuvaillaan muissa artikkeleissa koko Suomen sisäilmaongelmaisimmaksi kampusalueeksi³¹⁶, joten sisäilmaongelmien yleisyydestä Jyväskylän yliopistorakennuksissa annetaan vaihtelevaa tietoa. Korjaustarpeessa olevien rakennusten todetaan olevan eri-ikäisiä³¹⁷, joten sisäilmaongelmien ei voida yksiselitteisesti sanoa olevan vain vanhojen rakennusten vaiva, vaan kirjoitukset välittävät värikkäämpää kuvaa sisäilmaongelmien syistä. Sisäilmaongelmien taltuttamiseen käytettyjä toimenpiteitä puolustaa hallintojohtaja Kirsi Moisander, joka pyrkii rakentamaan luottamusta sanomalla ”asioiden eteen on tehty paljon enemmän kuin muissa yliopistoissa”³¹⁸. Myös Esko Korhonen huomauttaa, että yliopistolla on hyviäkin rakennuksia, joihin sisäilmasta oirehtivia voidaan sijoittaa³¹⁹. Puolusteluista huolimatta sisäilmaongelmien kerrotaan kummittelevan ihmisten mielissä korjauksienkin jälkeen, sillä henkilökunta ja opiskelijat välttelevät tiettyjä tiloja huonon maineen takia³²⁰.

Yliopiston kiinteistöjen ja tilatarpeiden kanssa työskentelevien henkilöiden tarve vakuutella rakennusten käyttökelpoista kuntoa asettuu ristiriitaiseen valoon, koska sisäilmaongelmien uutisoidaan useassa yhteydessä jatkuvan korjauksista huolimatta³²¹. Monenkirjavia tulkintoja siitä, mistä sisäilmaongelmat johtuvat ja minkä tasoista ongelmista on kysymys, voidaan selittää sillä, että eri henkilöt tulkitsevat tilanteen oman asemansa kautta ja viestivät

³¹¹ Toivakka, ”Suojelu asettaa suuret haasteet”, 3.12.2013.

³¹² Kivinen, ”Elämä muuttui pysyvästi”, 24.5.2014.

³¹³ Mattila, ”Liikuntarakennus remontiin luultavasti ensi syksynä”, 9.11.2009.

³¹⁴ Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

³¹⁵ Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa”, 18.4.2013.

³¹⁶ Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

³¹⁷ *Yle*, ”Yliopistorakennukset kosteuskorjausten kourissa”, 21.11.2011/8.4.2012.

³¹⁸ Kivinen, ”Elämä muuttui pysyvästi”, 24.5.2014.

³¹⁹ Kärki, ”Pitkä altistuminen herkisti monet”, 12.11.2007.

³²⁰ Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”, 1.3.2010.

³²¹ esim. Hartio, ”Ongelmat jatkuvat Liikunnalla”, 28.9.2012.

edustamansa organisaation tiedotustapojen mukaisesti. Sisäilmaongelmien vakavuutta saatetaan tulkita erilaisista lähtökohdista myös siksi, että sisäilmaoireilu koskettaa toisten elämiä enemmän kuin toisia – oireettomille tilanne näyttäytyy täysin erilaisena kuin vakavasti sairastuneille.

Remonttikierteisiin johtaneita seikkoja haetaan kiinteistöjen omistajien ja niiden kunnosta huolehtivien toiminnasta, ja heiltä vaaditaan vastuunottoa asiasta. Sisäilmaongelmia pidetään omistajatahojen sallimien säästeliäiden korjauksien, heikon kiinteistöhuollon ja huonon siivouksen seurauksena. Arvostelua saavat osakseen aiempien korjauksien pitäminen minimissään taloudellisten säästöjen takia, mistä yliopiston tiloissa sairastunut tutkija Irma Hirsjärvi toteaa, että saatu säästö koitui työntekijöiden ja opiskelijoiden terveyden hinnaksi³²². Vastuu sisäilmaongelmien syntymisestä kohdistetaan aiemmille korjauksista ja kunnossapidosta vastanneille toimijoille, sillä Perkiö arvelee, että yliopiston kiinteistöissä on saattanut olla jo aiemmin kosteusvaurioita, jotka ovat korjattu puutteellisesti. Moisander sen sijaan myöntää, että rakennuksia ei ollut remontoitu pitkään aikoihin³²³, ja Suvi Jokio kertoo, että tehdyt korjaukset ovat taloudellisista syistä olleet rajallisia³²⁴. Alvar Aalto -säätiön Tuula Pöyhiä sitä vastoin siirtää vastuuta yliopistorakennusten kunnosta siivouksesta vastaaville tahoille, sillä hän nostaa esille aiemmin huonosti hoidetun kiinteistöjen siivouksen, joka hänen mukaan on eräs tilojen kuntoon vaikuttaneista tekijöistä³²⁵.

Rakennuksille suoritettavia huoltotoimenpiteitä luonnehditaan varsin yksinkertaiseksi, mutta teksteissä niistä annetaan kuva, ettei niitä ole järjestetty ja suoritettu tarpeeksi hyvin. *Keskisuomalaisen* artikkelissa ”Pitkä altistuminen herkisti monet” vuodelta 2007 kiinteistöpäällikkö Esko Korhonen ja työsuojeluvaltuutettu Riitta Harden toivoivat rakennusten aiemmalta omistajalta Senaatti-kiinteistöiltä tehokkaampaa otetta kiinteistöjensä huollossa³²⁶. Senaatti-kiinteistöt saavat kritiikkiä ylioppilaslehden kirjoituksissa, joissa syyksi remonttien perusteelliseen suorittamiseen pidetään omistajuuden siirtymistä Suomen Yliopistokiinteistöille. Aiemman omistajan toimintatapoja kuvataan maltilliseksi, kun taas Yliopistokiinteistöjen luonnehditaan tarttuneen heti

³²² Kalmari, ”Ei enää asiaa yliopistolle”, 23.11.2011.

³²³ Kivinen, ”Elämä muuttui pysyvästi”, 24.5.2014.

³²⁴ Nykänen, S-T., ”Aallon Akropoliksessa”, 18.4.2013.

³²⁵ _”_

³²⁶ Kärki, ”Pitkä altistuminen herkisti monet”, 12.11.2007.

toimeen³²⁷. Lehdessä jopa todetaan Senaatti-kiinteistöjen sysänneen Suomen yliopistokiinteistöille ”lähinnä sutta ja sekundaaria”³²⁸, joka vahvistaa mielikuvaa Senaatti-kiinteistöjen passiivisuudesta korjauksia kohtaan ja halusta päästä eroon peruskorjauksia vaativista rakennuksista. *Suur-Jyväskylän lehdessä* haastatellun Hirsjärven sanoissa sisäilmaongelmien hoitamattomuus henkilöityy erityisesti entisen kiinteistöpäällikkö Korhosen vastuulle, kun taas uusi kiinteistöpäällikkö Suvi Jokio ja hallintojohtaja Kirsi Moisander saavat kiitosta vakavasta suhtautumisestaan sisäilmaongelmia kohtaan³²⁹.

Kiinteistöjen heikon kunnon mahdollistajaksi vihjataan aiempaa yliopistolakia, koska lain mukaiset omistajuussuhteet rajoittivat yliopiston mahdollisuuksia vaikuttaa yliopistorakennuksiin. Uusi yliopistolaki siirsi Jyväskylän yliopistorakennukset Senaatti-kiinteistöiltä Suomen yliopistokiinteistöille, joka *Keskisuomalaisen* mukaan ”nopeuttaa yliopiston mahdollisuuksia tarttua rakennusten home- ja kosteusongelmiin”.³³⁰ Arvostelua kohdistetaan jopa koko rakennusalaan määräyksineen. Mielipidekirjoituksissa kyseenalaistetaan kovin sanankääntein suomalaista rakentamista ja sen lainsäädäntöä. ”On vaikea käsittää, että Suomessa ei enää osata rakentaa, valvoa rakentamista eikä pitää rakennuksia kunnossa”, kirjoittaa eräs liikuntatieteellisen tiedekunnan sisäilmakorjausta kommentoiva³³¹.

Liikuntatieteellisen tiedekunnan sisäilmakorjaus nostetaan toisessa mielipidekirjoituksessa esimerkiksi kalliisti korjatusta rakennuksesta, jossa sisäilmakorjaus on epäonnistunut: ”Homeremontit onnistuvat harvoin, eikä nykysäädösten mukaan uuttakaan rakennettaessa voida homeettomuutta taata. Liikuntatieteellisen tiedekunnan miljoonahintainen homeremontti on tällaisesta epäonnistumisesta tuore esimerkki.”³³² Epäluottamusta ei toisin sanoen koeta vain yliopistorakennusten sisäilmakorjauksista vastaavia tahoja kohtaan, vaan koko sisäilmaongelmakeskustelua ympäröi pettymyksen ja katkeruuden ilmapiiri. Asenteet sisäilmakorjauksia kohtaan ovat kokonaisuudessaan kielteisiä, koska sisäilmakorjauksien uskotaan epäonnistuvan lähes poikkeuksetta.

³²⁷ Ylikulju, ”Misse he ovat nyt?”, 15.5.2012.

³²⁸ Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”, 1.3.2010.

³²⁹ Kalmari, ”Ei enää asiaa yliopistolle”, 23.11.2011.

³³⁰ Hartio, ”Yliopistolle uusi vuokraisäntä”, 15.4.2009; Honkonen, ”Homeleima pitää tiloja tyhjillään”, 1.3.2010.

³³¹ Luukkonen, ”Liikunnan remontista otettava opiksi”, 8.10.2012.

³³² Fredrikson ym., ”Mikä on sisäilmaongelmien aiheuttaja?”, 27.2.2013.

Omistajatahojen käyttämiin korjaustapoihin kohdistuvassa kritiikissä ei ainoastaan arvioida korjauksien perusteellisuutta ja niihin ryhtymisen nopeutta, vaan kirjoituksissa esiin tuleva arvostelu kohdistuu myös korjauksien laatuun. Tuula Pöyhiä kyseenalaistaa *Jylkkärin* tekstissä liikuntatieteelliselle tiedekunnalle tehdyn korjauksen laajuuden, koska hänen mukaan mahdollisella liiallisella korjauksella voidaan aiheuttaa uusia ongelmia ja kun kaikki korjataan kerralla, ei voida sanoa, mistä mikäkin ongelma johtuu³³³. Artikkelissa ”Arkkitehtuuria ja historiaa kunnioittaen” otetaan kantaa liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennuksen valitsemiseen vuoden esimerkilliseksi rakennuskohteeksi RIA ry:n toimesta, sillä sisäilmaongelmia esiintyy kyseisessä rakennuksessa remontoinnista huolimatta. Toimittaja vertaa käytettyjä valintaperusteita kahvimainosmaiseen tunnelmointiin ja toteaa, että korjauksesta puuttuu ”varsinaisen tavoitteen toteutuminen ja ongelman poistuminen”, jotta remonttia voitaisiin nimittää onnistuneeksi.³³⁴

Sisäilmaongelmia käsittelevissä uutisoinneissa toistuvat sisäilmakorjauksiin käytetyt suuret rahasummat, jotka usein mainitaan niissä yhteyksissä, joissa käsitellään korjauksien jälkeen jatkuneita sisäilmaongelmia. Korjauksen suuret kustannukset otetaan esiin liikuntarakennuksen käyttöönottoa sisäilmakorjauksen jälkeen käsittelevässä tekstissä ”Liikunnan remonttiin upposi 13 miljoonaa euroa”, jossa kerrotaan, että ”Liikunnalla toivotaan, että lähes 13 miljoonaa euroa maksanut remontti on hintansa väärä”³³⁵, mikä heijastaa epäluottamusta korjauksen onnistumisesta ja pelkoa siitä, oliko suuren summan sijoittaminen korjaukseen kannattavaa.

Liikuntatieteellisen tiedekunnan korjauksen jälkeisten sisäilmaongelmien tultua ilmi *Keskisuomalainen* toistaa artikkeleissaan, kuinka ”sisäilmaongelmat jatkuvat suurella rahalla remontoitussa rakennuksessa”³³⁶ ja kuinka ”mittavan remontin jälkeen osa henkilökunnasta sai -- sisäilmasta oireita, eikä voinut työskennellä tiloissa”³³⁷. Korjauksen jälkeisiä ongelmia kommentoi *Keskisuomalaiselle* tiedekunnan hallintopäällikkö Heikki Herva, jonka mukaan ”alkujärkytyksestä on selvitty, mutta kyllähän tämä yhä keskusteluttaa”³³⁸, mikä antaa mielikuvan, että odotukset remonttia kohtaan olivat suuret ja

³³³ Ylikulju, ”Misse he ovat nyt?”, 15.5.2012.

³³⁴ Hackman, ”Arkkitehtuuria ja historiaa kunnioittaen”, 11.10.2012.

³³⁵ Syvänen, ”Liikunnan remonttiin upposi 13 miljoonaa euroa”, 7.9.2012/18.2.2015.

³³⁶ Hartio, ”Ongelmat jatkuvat Liikunnalla”, 28.9.2012.

³³⁷ Heikkinen, ”Lisää väkeä väistöön Liikunnalla”, 9.10.2012.

³³⁸ Siljamäki, ”Liikunnan rakennuksesta löytyi kosteutta”, 29.11.2012.

pettymys epäonnistumisesta herättää ristiriitaisia tunteita. Kustannuksia käsittelee myös mielipidekirjoituksen ”Liikunnan remontista otettava opiksi” kirjoittaja, joka tiivistää kirjoituksissa toistuvan epäluottamuksen teeman sanoihin ”Kosteusvaurio- ja hometalosta ei näytä tulevan tervettä isollakaan rahalla”³³⁹.

Sisäilmakorjauksen jälkeisten puutteiden ilmettyä teksteissä nousee esiin luottamuksen vahvistamisen puhetapa, jolla yritetään paikata luottamuspulaa. Pyrkimyksiä vahvistaa tiloja käyttävien luottamusta löytyy esimerkiksi Kirsi Moisanderin ja Jarmo Perkiön lausunnoista, joissa pyritään ehkäisemään paniikkia ja pelkotiloja, jota korjauksen kyseenalainen onnistuminen mahdollisesti saattaa herättää. Moisander muun muassa vakuuttelee, että ”kaikilla väistötiloihin joutuvilla ei ole ilmennyt rakennuksessa oireita”, vaikka henkilökunta joutuu väistötiloihin jatkotutkimuksien ajaksi³⁴⁰. Myöhemmin rakennuksesta paikannetusta kosteuspoikkeamasta Perkiö toteaa, että ”talo on kunnossa lukuun ottamatta tilaa, jossa on kosteuspoikkeama”³⁴¹.

Sisäilmaongelmien ratkaisemiseksi yliopistolla käytössä olevat kommunikaation ja tiedottamisen tavat koetaan luottamuspulan diskurssissa puutteellisiksi. Kritiikkiä saavat osakseen virallisen tiedon puuttuminen tai vähäisyys. Epäluottamus näkyy myös kokemuksissa, jossa viestintä on koettu tosiasioita salailevaksi. Tilojen käyttäjät kuvailevat tiedon saamista todella haastavaksi, riittämättömäksi ja kuulopuheiden varaiseksi sekä käyttävät sanavalintoja, jotka antavat ymmärtää, että sisäilmaongelmia oli systemaattisesti vähätelty ja asioista ei oltu viestitty avoimesti³⁴². *Jylkkärin* esteettömyyttä käsittelevässä kirjoituksessa tuodaan lisäksi esiin tiedottamisen tarpeellisuus erityisesti silloin, kun yliopistolla on käynnissä rakennustöitä, joiden takia opiskelijoiden rutiinit muuttuvat³⁴³. Sisäilmakorjauksien mukana tulleita väistötiloja ja muita uudelleenjärjestelyjä tarkastelevassa tekstissä huomautetaan, että ”muuttoratkaisut on tehty vähäisellä tai epämääräisellä tiedotuksella”³⁴⁴.

³³⁹ Luukkonen, ”Liikunnan remontista otettava opiksi”, 8.10.2012.

³⁴⁰ Heikkinen, ”Lisää väkeä väistöön Liikunnalla”, 9.10.2012.

³⁴¹ Luukkonen, ”Liikunnan remontista otettava opiksi”, 8.10.2012.

³⁴² Kalmari, ”Ei enää asiaa yliopistolle”, 23.11.2011; Kivinen, ”Elämä muuttui pysyvästi”, 24.5.2014; Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

³⁴³ Nykänen, P., ”Ramppien lisäksi toivotaan unisex-veikkoja”, 31.10.2013.

³⁴⁴ Ylikulju, ”Misse he ovat nyt?”, 15.5.2012.

Keskisuomalaisen artikkelissa ”Jättiremontit kampuksilla” yliopiston tilapalveluiden johto myöntää, että tiedottaminen ei ole ollut sellaisella tasolla kuin olisi pitänyt olla, mutta pyrkii luomaan luottamusta toteamalla, että tiedotusta parannetaan tulevaisuudessa verkkopalveluiden kautta³⁴⁵. Verkkotiedotuksen tehostaminen osoittaa, että yliopistolla on tiedossa keinot, kuinka viestiä opiskelijoille ja henkilökunnalle vaivatta, mutta jostain syystä tehokkaiden tiedotuskanavien hyödyntäminen on jäänyt puolitiehen. Kommunikaatio-ongelmat eivät rajoitu ainoastaan yliopiston tapaan hoitaa tiedotusta, vaan koskevat lisäksi tilojen käyttäjiä, sillä monen sairastuneen kerrotaan pitäneen oireet omana tietonaan³⁴⁶. Oireista vaikeneminen kertoo sisäilmaongelmiin liittyvästä vuorovaikutuskäyttäytymisestä, joka on epäluottamuksen ja aliarvioimisen pelon värittämää.

Kaikki uutisoinnit eivät keskity vain syiden ja selitysten etsimiseen, vaan pyrkivät rakentamaan luottamusta ja välittävät mielikuvaa, että sisäilmaongelmiin suhtaudutaan vakavasti ja ”ongelmia yritetään ratkoa täyttää päätä”³⁴⁷. Suomen yliopistokiinteistöistä kerrotaan teksteissä, että se ”korjaa ongelmatapaukset rahaa säästämättä”³⁴⁸ ja haluaa ”näyttää, että se tekee kaikkensa”³⁴⁹. Sisäilmaongelmatilanteissa on edetty siihen pisteeseen, että vallitseva epäluottamus on tunnistettu, joten siihen reagoidaan konkreettisilla toimenpiteillä, kuten korjauksien jälkeisellä valvonnalla. Suomen yliopistokiinteistöt esimerkiksi ottavat sisäilmaongelmien ratkaisemiseksi käyttöön uuden valtakunnallisen toimintamallin, jossa panostetaan seurantaan³⁵⁰. Liikuntatieteellisen tiedekunnan sisäilmakorjauksessa käytettiin myös tehostettua seurantaa, jossa remontin onnistumista punnittiin käyttäjäpalautteiden perusteella³⁵¹.

9.

PÄÄTÄNTÖ

Tutkimusaineistoksi valitsemistani teksteistä löytyi yhteensä viisi keskeistä diskurssia, jotka ovat näkymättömien arvojen diskurssi, muutoksen diskurssi, sisäilmaongelmien kehän diskurssi, vierauden diskurssi ja luottamuspulan diskurssi. Näkymättömien arvojen diskurssi

³⁴⁵ Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

³⁴⁶ Kivinen, ”Elämä muuttui pysyvästi”, 24.5.2014.

³⁴⁷ Kivinen, ”Kampuksen pitkä piina”, 24.5.2014.

³⁴⁸ Hartio, ”Jättiremontit kampuksilla”, 19.11.2011.

³⁴⁹ Toivakka, ”Aallon perintö remontissa”, 3.12.2013.

³⁵⁰ Hartio, ”Ongelmat jatkuvat Liikunnalla”, 28.9.2012.

³⁵¹ Sahi, ”Liikuntarakennuksen remontti valmis”, 22.8.2012.

keskittyi arvoihin, joihin rakennussuojelu perustuu, mutta niistä annettiin yksinkertaistettu kuva. Muutoksen diskurssissa sisäilmakorjaukset nähtiin pelkkien vaikeuksien sijasta mahdollisuutena uudistuksiin. Sisäilmaongelmien kehän diskurssissa sisäilmaongelmat koettiin yhtenäiseksi toistuvien tapahtumien jatkumoksi, jonka myötä sisäilmaongelmat ovat tulleet jäädäkseen. Vierauden diskurssi ilmaisi, kuinka kulttuuriperinnöksi tunnistaminen ei välttämättä ole rakennuksiin alueellisesti liittyvän yhteisön jaettu kokemus, vaan tunne perinneyhteisöön kuulumisesta puuttui. Luottamuspulan diskurssissa haettiin syitä ja selityksiä yliopiston sisäilmaongelmiin ja remonttikierteeseen ja haluttiin saada sisäilmaongelmien ja suojelumääräyksien ristipaineessa syntynyt poikkeustila haltuun.

Poimimani diskurssit eivät ole selkeästi rajattuja ja toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan ne esiintyvät paikoitellen rinnakkain ja risteytyivät ammentamalla resursseja samanlaisesta kielenkäytöstä. Sisäilmaongelmien kehän diskurssi esimerkiksi vaikutti kaikkien diskurssien taustalla ja oli eräänlainen sisäilmaongelmien aikajana. Jopa vastadiskurssit täydensivät toisiaan vastakkainasetteluissa ja mahdollistivat toistensa olemassaolon. Näkymättömien arvojen diskurssi ja muutoksen diskurssi asettuivat vastakkain, mutta muutoksen diskurssi pystyisi vaikuttamaan asenteisiin, jotka kohdistuvat sisäilmaongelmaisiin rakennussuojelukohteisiin, joten näkymättömät arvot voisivat nousta paremmin esiin vastadiskurssinsa avustuksella.

Diskurssit taistelevat elintilasta ja vakiintuvat toiston voimalla, jolloin yhden vahvistuessa toinen heikentyy. Muutoksen diskurssin voimistuessa rakennukset saivat uusia merkityksiä ja asenteet rakennuksia kohtaan muuttuisivat, jolloin vierauden diskurssista voitaisiin vapautua. Entä tynnyttäisivätkö muutoksen diskurssin ajamat uudistukset luottamuspulan diskurssin epäilyjä ja pelkoja? Diskurssit osittain jakautuivat eri uutislähteiden mukaan, koska eri julkaisujen lukijakunta ja kirjoitustyyli vaihtelevat, ja kaikkien sisäilmaongelmiin liittyvien sidosryhmien äännet eivät kuulu jokaisessa diskurssissa yhtä vahvasti. Vierauden diskurssissa äänessä olivat erityisesti opiskelijat, sen sijaan luottamuspulapuhetta puhuivat opiskelijoiden lisäksi yliopiston henkilöstö. Luottamuksen vahvistamista ja muutoksen diskurssia käyttivät yliopiston ja rakennusten omistajatahon johtohenkilöt. Kaikissa teksteissä diskurssit eivät myöskään esiinny samalla voimakkuudella, vaan joissakin teksteissä diskurssit tulevat selkeämmin esiin kuin toisissa. Samat toimittajat, kirjoittajat ja haastatellut henkilöt toistuivat teksteissä tiheään, joten

julkaisujen välittämien diskurssien muodostaminen keskittyi loppujen lopuksi vain muutamien käsiin.

Havaitsemani diskurssit osoittivat, että aineistossani ilmenneiden merkityksellistämisen tapojen perusteella rakennussuojelun merkitys oli jäänyt osittain tuntemattomaksi ja käsitykset rakennussuojelusta olivat hyvin pelkistettyjä. Rakennussuojelun tavoitteiden synonyymiksi käsitettiin muuttumaton ja staattinen tila, jota uhkaavat ajan kerrollisuus ja nykyaikaisuuden merkit. Suojelukohteiden ikää ei rakennussuojelun perusteena poikkeuksellisesti korostettu, mutta luottamuksen diskurssissa rakennuskannan ikääntyminen tuotiin esiin sisäilmaongelmia edistävänä tekijänä. Suojeltuihin rakennuksiin usein yhdistetyllä summittaisella sanaparilla ”kulttuurihistoriallisesti arvokas” ei myöskään ollut diskurssissa juurikaan käyttöä. Kaiken kaikkiaan rakennussuojelun käsite jäi niin epämääräiseksi ja avoimeksi, että sillä voi diskurssien mukaan perustella mitä haluaa ja se voi tarkoittaa mitä tahansa asiayhteydestä riippuen.

Huomiot rakennussuojelun käsitteen toisaalta pelkistetystä ja yhtäältä avonaisesta roolista saivat pohtimaan, voiko rakennussuojelun arvoja, johon rakennetun kulttuuriperinnön suojele perustuu, määritellä ja luonnehtia käyttökelpoisesti muutoin kuin tapausesimerkin kautta. Kulttuuriperintökohteeseen liittyvä perinneyhteisö säätelee viime kädessä, mitä ominaisuuksia yhteisö kohteessa arvostaa ja mitkä kohteet tuotetaan kulttuuriperinnöksi. Se, ketkä kulttuuriperinneyhteisöön kuuluvat, on myöskin tapauskohtaista, sillä eri yhteisöjen, kuten Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden ja rakennussuojelun asiantuntijoiden, lähtökohdat rakennusten arvostamiseen rakentuvat eri näkökulmista.

Kulttuurihistoriallisten ja terveydellisten arvojen vastakkainasettelua tarkasteltaessa Alvar Aalto asemoitiin diskurssissa mielenkiintoiseen, mutta ristiriitaiseen rooliin. Vierauden diskurssissa Aallon rakennukset yhdistettiin jatkuvaan korjauksen tarpeeseen ja rakenteellisiin virheisiin, kun taas näkymättömien arvojen diskurssissa Aalto päätyi myös huonoon valoon, koska Aallon ylikorostunut asema verhosi muita suojeleuarvoja alleen. Kulttuurihistoriallisten ja terveydellisten arvojen vastakohtaparia rakennettiin myös ”järki vai tunteet” -asetelman kautta, jossa terveyttä pidettiin järkipäisenä ratkaisuna rakennussuojelun jäädessä tunnepohjaisena vaihtoehtona toissijaiseksi. Vastakkain asetettiin myös nykyaika ja menneisyys, jolloin uutuuksien ja moderniuden korostaminen

nousivat arvostetummaksi vaihtoehdoksi kuin hyvien puolien etsiminen vanhasta ja perinteisestä.

Sisäilmaongelmat paljastuivat diskurssien kautta oletettua monitahoisemmaksi ilmiöksi, sillä sen lisäksi, että sisäilmaongelmien kehittymiseen vaikuttavat tekijät ovat vaikeita ymmärtää ja ne aiheuttavat monenlaisia terveysvaikutuksia, sisäilmaongelmista syntyvät kokemukselliset tulkinnat ovat hyvin monisäikeisiä. Sisäilmaongelmista puhuttiin käyttäen tunneväritteistä sanastoa, kielteisiä ilmaisuja ja voimakkaita sanavalintoja. Niihin liitettiin turhautumista pitkään jatkuneesta tilanteesta, pelkoja ja huolia sairastumisesta, pettymystä epäonnistuneista korjauksista ja syrjäytymisen kokemuksia, koska sisäilmaoireilla voi olla eristävä vaikutus.

Tunteet, joita sisäilmaongelmat herättävät, syntyvät sisäilmaongelmien vaikeaselkoisen luonteen takia, sillä niihin kuuluu konkreettisten ominaisuuksien lisäksi paljon elementtejä, jotka eivät ole käsin kosketeltavia ja helppoja ratkaista. Kommunikaation tärkeys nousikin keskeiseen asemaan, sillä avoin keskusteluilmapiiri ja lupa puhua tuntemuksistaan hillitsevät uhkakuvia, joissa sisäilmaongelmiin suhtaudutaan vähättelevästi ja sairastelua ei oteta vakavasti. Huolet sisäilmaongelmista vahvistuvat hetkessä, jos säännöllistä tiedottamista ja todenmukaisen tiedon jakamista laiminlyödään sisäilmakorjauksista vastaavien tahojen osalta.

Sisäilmaongelmiin liittyvien kielteisten tunteiden lisäksi niihin yhdistettiin myös myönteisempiä mielikuvia, kuten muutoksen diskurssissa, jossa sisäilmaongelmia tarkasteltiin poikkeuksellisesta näkökulmasta ja uudella suhtautumistavalla. Niihin pyrittiin suhtautumaan myös maltillisesti normaalina osana rakennuksen kehityskaarta, kuten luottamuspulan diskurssin epäluottamusta häivyttävissä ilmaisuissa. Rakennussuojelun asiantuntijoiden osallistuminen sisäilmakorjauksien suunnitteluun aiheutti diskursseissa ristiriitaa, sillä vaikka korjauksissa yritettiin sovittaa yhteen erilaisia näkökulmia ja rakennussuojelijoiden asiantuntemusta toisaalta koetettiin hyödyntää, niin suojelunäkökulmat silti nähtiin hidastavina tekijöinä ja esteinä halutunlaiselle kehitykselle.

Koska diskurssit ovat kietoutuneet toisiinsa, oli niitä haastava sanallistaa ja jäsentää helposti ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Analyysiä tehdessä pyrin kuitenkin selkeyttämään ajatusprosessiani hyödyntämällä kirjoitusten suoria lainauksia ja kuvailemalla niissä

esiintyvää kielenkäyttöä. Tutkimuskysymyksien määrittelemisen suppeammiksi olisi voinut helpottaa diskurssien etsimistä ja johtaa vaihtoehtoisin tulkintoihin. Koin myös hankalaksi hahmottaa, kuinka paljon taustatietoa rakennussuojelusta ja sisäilmaongelmista tutkielman lukijoille olisi syytä tarjota. Liikuntatieteellisen tiedekunnan sisäilmakorjauksiin liittyvien tietojen saaminen käsiini oli paikoitellen haastavaa, joka osoitti, että sisäilmaongelmia koskevaan informaation suhtaudutaan varoen.

Siitä huolimatta, että erittelin erilaiset merkityksellistämisen tapojen kokonaisuudet omiksi diskursseikseen, koen jaottelun jokseenkin keinotekoiseksi ja yksinkertaistavaksi, koska diskurssien välinen yhteys osoittautui hyvin vahvaksi. Rajauksia diskurssien välille oli joka tapauksessa pakko tehdä, ettei yksittäistä diskurssia kuormiteta kaiken kattavaksi. Jakoa eri diskursseihin olisi voinut rakentaa toisillakin kuin valitsemillani tavoilla, jolloin havaitsemieni diskurssien sivujuonteita ja diskurssien väliin jääneitä harmaita alueita olisi saanut enemmän näkyviin. Tutkielmani paljastaa vain murto-osan rakennussuojelu- ja sisäilmaongelmakeskustelun monimutkaisista käänteistä, mutta se voi avata keskusteluväylän eri arvopohjia edustavien näkemysten välille.

LÄHDELUETTELO

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Jyväskylän yliopiston tiedemuseo (JYM) – Suomen yliopistokiinteistö Oy:n arkisto (SYK)

Holma, Jaakko. (2010) *Jyväskylän yliopiston liikuntarakennus: Rakennushistoriaselvitys*. 5.4.2010. Alvar Aalto -säätio.

Holma, Jaakko. (2012) *Jyväskylän yliopiston liikuntarakennus: Purkudokumentointi*. 21.2.2012. Alvar Aalto -säätio.

Jyväskylän yliopisto, Liikunta. Sisäilmakorjausten hankesuunnitelma.

(2009) Hankesuunnitelma ISS Proko Oy, Jyväskylä. Tilaaaja Senaatti-kiinteistöt, Jyväskylä. 4.8.2009/28.9.2009.

Koski, Minerva. (2012) *Liikuntainfo*. 6.9.2012. Jyväskylän yliopiston museo.

PAINETUT LÄHTEET

Ahlman, Erik. (1976) *Kulttuurin perustekijöitä: kulttuurifilosofia tarkasteluja*. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Aho, Heikki, Kangas, Pekka, Mansikka, Mikko & Pantzar, Pekka. (1987) Rakentavaa yhteistyötä Suomen kaavoituksessa. Teoksessa J. Rantsi & K. Santaholma (toim.), *Rakennussuojelu* (s. 16–21). Tiedotus 1/1987. Helsinki: Ympäristöministeriö | Kaavoitus- ja rakennusosasto.

Andersson, Päivi. (1988) *Rakennusinventoinnin opas*. Keski-Suomen museon monistesarja 1/1988. Jyväskylä: Jyväskylän kaupunki | Keski-Suomen museo.

Forsberg, Mari. (2008) *125 vuotta Seminaarinmäen puistoalueiden historiaa: Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen puutarha- ja ulkoalueiden suunnitelmat vuosina 1882–2007*. Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen ympäristöhistoriallinen selvitys. Helsinki: Alvar Aalto -säätio | Alvar Aalto -museo | Senaatti-kiinteistöt.

Gylling, Heta Aleksandra. (2006) Tutkijan ammattietiikka. Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.), *Etiikkaa ihmistieteille* (s. 349–359). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Haahtela, Tari & Reijula, Kari. (1997) *Sisäilman terveyshaitat ja ehdotukset niiden vähentämiseksi*. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1997:25. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Haapala, Arto. (1990) Johdanto. Teoksessa A. Haapala (toim.), *Arvot, tiede, taide* (s. 8–12). Taideteollisen korkeakoulun julkaisuja B23. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Halila, Aimo. (1963) *Jyväskylän seminaarin historia*. Porvoo: WSOY.

Hallberg, Pekka. (2000) Johdanto. Teoksessa A. Haapanala, P. Hallberg, R. Koljonen & H. Ranta, *Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki* (s. 1–14). Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Heinonen, Jouko & Lahti, Markku. (2001) *Museologian perusteet*. 3. uudistettu laitos. Helsinki: Suomen museoliitto.

Hipeli, Mia. (2009) Institute of physical education. Teoksessa M. Hipeli (toim.), *Alvar Aalto architect Volume 16: Jyväskylä University 1951–71* (s. 163–165). Translations: Gareth Griffiths & Kristina Kølhi. Jyväskylä: Alvar Aalto Museum | Helsinki: Alvar Aalto Academy.

Hirvonen, Ari. (2006) Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.), *Etiikkaa ihmistieteille* (s. 31–49). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Härö, Mikko. (2010) Maan museotoimen kivijalka eli Museoviraston ja Suomen kansallismuseon historiaa. Teoksessa S. Pettersson & P. Kinanen (toim.), *Suomen museohistoria* (s. 129–152). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Jokilehto, Jukka. (1999) *A history of architectural conservation*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Jokinen, Arja. (1999) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 37–53). Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. (1993) Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 17–47). Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi. (1999) Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 160–198). Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi. (1999) Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 201–232). Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. (1999) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 233–252). Tampere: Vastapaino.

Kangas, Lasse. (2009a) Jyväskylän seminaarin synty. Teoksessa P. Einonen, P. Karonen & T. Nygård (toim.), *Jyväskylän yliopiston historia osa I: Seminaarin ja kasvatustieteellisen korkeakoulun aika 1863–1966* (s. 13–16). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kangas, Lasse. (2009b) Kasvatustieteellinen korkeakoulu kansallisessa kulttuuripolitiikassa. Teoksessa P. Einonen, P. Karonen & T. Nygård (toim.), *Jyväskylän yliopiston historia osa I: Seminaarin ja kasvatustieteellisen korkeakoulun aika 1863–1966* (s. 111–123). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kivilaakso, Aura. (2013) Arvokeskustelua elämän ja suojelun ympäristöissä. Kulttuuriset elinkaaret rakennusperinnön arvon muuttajina Puu-Käpylässä ja Pihlajamäessä. Teoksessa O. Tuomi-Nikula, R. Haanpää & A. Kivilaakso (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?* (s. 214–238) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Klami, Hannu Tapani. (1987) Eräistä uuden rakennussuojelulainsäädännön soveltamisongelmista. Teoksessa J. Rantsi & K. Santaholma (toim.), *Rakennussuojelu* (s.45–52). Tiedotus 1/1987. Helsinki: Ympäristöministeriö | Kaavoitus- ja rakennusosasto.

Kostet, Juhani. (2009) Kokoelmien muodostuminen. Teoksessa P. Kinanen (toim.), *Museologia tänään* (s. 136–162). Helsinki: Suomen museoliitto.

Kärki, Pekka. (1975) Rakennetun ympäristön suojelua koskeva lainsäädäntö. Teoksessa L. Arkio & K. Pöykkö (toim.), *Taidehistoria ja ympäristöntutkimus: Asuminen ja ympäristö* (s. 41–49). 2. korjattu painos. Helsinki: Gaudeamus.

Kärki, Pekka. (2010) Rakennussuojelu museotoimen tehtäväkentässä. Teoksessa S. Pettersson & P. Kinanen (toim.), *Suomen museohistoria* (s. 47–61). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Lahtinen, Marjaana, Ginström, Anu, Harinen, Seija, Lappalainen, Sanna, Tarkka, Outi & Unhola Terhi. (2010) *Selätä sisäilmastokiista: Viesti viisaasti*. Helsinki: Työterveyslaitos.

Lahtinen, Marjaana, Lappalainen, Sanna & Reijula, Kari. (2006) *Sisäilman hyväksi: Toimintamalli vaikeiden sisäilmaongelmien ratkaisuuun*. Helsinki: Työterveyslaitos.

Lappalainen, Sanna, Lahtinen, Marjaana, Palomäki, Eero, Holopainen, Rauno, Niemelä, Raimo, Korhonen, Pirjo, Lapinlampi, Tuomo, Koskela, Hannu, Hellgren, Ulla-Maija & Reijula, Kari. (2009) *Laadukas sisäympäristö saavutetaan hallitsemalla kokonaisuutta*. Työterveyslaitos, Laadukas sisäympäristö -teema. Teoksessa J. Säteri & H. Backman (toim.), *Sisäilmastoseminaari 2009: Dipoli, Espoo 18.3.2009* (s. 37–41). SIY Raportti 27. Espoo: Sisäilmayhdistys.

Lukkarinen, Päivi. (1994) Alvar Aallon kasvatustieteellinen korkeakoulu: menneitten motiivien kiteytyminen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Luukka, Minna-Riitta. (2000) Näkökulma luo kohteen: Diskurssintutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* (s. 133–160). Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto | Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Mosso, Leonardo. (1967) *Alvar Aalto: Teokset 1918–1967*. Suomentaneet Pirkko Peltonen & Pekka Suhonen. Helsinki: Otava.

Niiniluoto, Ilkka. (1994) *Järki, arvot ja välineet: kulttuurifilosofisia esseitä*. Helsinki: Otava.

Nummelin, Liisa. (2011) Rakennetun ympäristön hoitoa maakunnissa. Teoksessa L. Putkonen (toim.), *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta* (s. 27–29). Helsinki: Rakennustieto.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen Anne. (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

Pirinen, Hanna. (2009a) Seminaarin ja korkeakoulun rakennettu ympäristö. Teoksessa P. Einonen, P. Karonen & T. Nygård (toim.), *Jyväskylän yliopiston historia osa I: Seminaarin ja kasvatustieteellisen korkeakoulun aika 1863–1966* (s. 255–280). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Pirinen, Hanna (2009b) Yliopiston aluesuunnittelu ja rakentaminen. Teoksessa P. Einonen, P. Karonen & T. Nygård (toim.), *Jyväskylän yliopiston historia osa II: Yliopisto 1966–2006* (s. 497–524). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Putkonen, Lauri (1993). *Rakennettu kulttuuriympäristö: Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt*. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Helsinki: Museovirasto.

Pönkä, Antti. (2006) *Terveydensuojelu*. 4. painos. Helsinki: Suomen ympäristöterveys.

Raatikainen, Panu. (2006) Voiko ihmistiede olla arvovapaata? Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.), *Etiikkaa ihmistieteille* (s. 93–107). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Restauroinnista rakennussuojeluun: Rakennuskulttuurin hoitoa sadan vuoden aikana. (1984) Helsinki: Museovirasto | Rakennushistorian osasto.

Salastie, Riitta. (2011) Arjen tila – Rakennussuojelun näkymätön Elina? Teoksessa L. Putkonen (toim.), *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta* (s. 136–138). Helsinki: Rakennustieto.

Salonen, Heidi, Lahtinen, Marjaana, Lappalainen, Sanna, Tähtinen, Katja, Holopainen, Rauno, Pietarinen, Veli-Matti, Palomäki, Eero, Karvala, Kirsi, Tuomi, Tapani & Reijula, Kari. (2015) *Kosteus- ja homevauriot: Ratkaisuja työpaikoille*. Helsinki: Työterveyslaitos.

Schildt, Göran. (1994) *Alvar Aalto: A life's work. Architecture, design and art*. Translated from Swedish by Timothy Binham. Helsinki: Otava.

Seminaarinmäeltä Ylistönrinteelle: Arkkitehtuuria, historiaa ja nähtävyyksiä Jyväskylän yliopiston puistoissa. (2002) Jyväskylän yliopiston museo. Marja-Liisa Hyvönen, Heli Isolehto, Riitta Kela, Hillevi Kotiranta, Pirjo Vuorinen & Jussi Jäppinen. 3. korjattu painos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Seuri, Markku & Palomäki, Eero. (2000) *Haasteellinen sisäilma: Riskianalyysi sisäilmaongelmissa*. Helsinki: Rakennustieto.

Siitari-Vanne, Eija. (1994) *Rakennetun ympäristön suojelusta*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Sisätilojen suojelu. (2003) Sisätilatyöryhmä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:18. Helsinki: Opetusministeriö | Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

Suoninen, Eero. (1993) Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 48–74). Tampere: Vastapaino.

Suoninen, Eero. (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 17–36). Tampere: Vastapaino.

Tuominen, Laura. (2001) Arvot ja arvottaminen. Teoksessa I. Lounatvuori & L. Putkonen (toim.), *Rakennusperintömme: Kulttuuriympäristön lukukirja* (s. 182–184). Helsinki: Rakennustieto.

Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura. (2013) Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa O. Tuomi-Nikula, R. Haanpää & A. Kivilaakso (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?* (s. 12–27). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Valtion rakennusperinnön vaaliminen. (1997) M. Mattinen (toim.). Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 19. Helsinki: Museovirasto.

Valtonen, Heli. (2009) Seminaariyhteisö opettajien kouluttajana. Teoksessa P. Einonen, P. Karonen & T. Nygård (toim.), *Jyväskylän yliopiston historia osa I: Seminaarin ja*

kasvatusopillisen korkeakoulun aika 1863–1966 (s. 19–109). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Vilkuna, Janne. (2009) Yhteinen kulttuuriperintömme. Teoksessa P. Kinanen (toim.), *Museologia tänään* (s. 12–41). Helsinki: Suomen museoliitto.

Vilkuna, Kustaa H. J. (2009) Tutkimus ja opetus Jyväskylän yliopistossa. Teoksessa P. Einonen, P. Karonen & T. Nygård (toim.), *Jyväskylän yliopiston historia osa II: Yliopisto 1966–2006* (s. 141–382). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Voutilainen, Touko. (1982) Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen lakkauttaminen ja voimistelunopettajakoulutuksen siirtyminen Jyväskylään – vuodet 1942–1982. Teoksessa *Jumpasta tiedekunnaksi: Suomalainen voimistelunopettajakoulutus 100 vuotta, 1882–1982* (s. 177–281). Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja nro 84. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

VERKKOLÄHTEET

Ahonen, Tuula-Maria. ”Sisäilmaongelmat yliopistokiinteistöjen jatkuvana riesana”, *Acatiimi* 2/12. http://www.acatiimi.fi/2_2012/02_12_09.php Viitattu 1.6.2016.

Asumisterveysohje: Asuntojen ja muiden oleskelutilojen fysikaaliset, kemialliset ja mikrobiologiset tekijät. (2003) Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003:1. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. http://www.finlex.fi/pdf/normit/14951-asumisterveysohje_pdf.pdf Viitattu 1.2.2016.

Council of Europe www-sivut. Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. (Faro 2005) <http://www.coe.int/ti/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746> Viitattu 1.4.2015.

Edilexin www-sivut. (2016) Rakentamismääräykset. <https://www.edilex.fi/rakentamismaaraykset> Viitattu 1.2.2016.

Hyvinvointi on toimintakykyä ja osallisuutta: Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskaatsaus 2014. (2014) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:13. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116799/URN_ISBN_978-952-00-3522-8.pdf?sequence=1 Viitattu 1.2.2016.

Jyväskylän kaupungin www-sivut. (2013) Seminaarinmäen kampusalueen asemakaavan muutos sekä tonttijaon hyväksyminen asemakaavan yhteydessä. Kaupunkirakennelautakunnan kokous 19.11.2013 16.30. Esityslistan pykälä 313. DNRO 19/11. <http://www3.jkl.fi/paatokset/karltk/2013/19111630.1/frmtxt313.htm> Viitattu 10.1.2016.

Jyväskylän kaupungin www-sivut. (2013) Seminaarinmäen kampusalue, suojelukaava, asemakaava. <http://www3.jkl.fi/kaavoitus/kaava.php/id/142> Viitattu 10.1.2016.

KESELY/223/07.01/2012. Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausuntopyyntö Jyväskylän yliopistolle rakennussuojeluasiasta. 11.5.2012. Lausuntopyynnön esittäjä Keski-Suomen ELY-keskus, Jyväskylä. Osoitettu Jyväskylän yliopisto. Kirjattu 15.5.2012. NRO 546/0/52/2012. <https://www.jyu.fi/hallinto/lausunnot/tiedostot/pyynnot12/rakennussuojelu> Viitattu 10.1.2016.

Kivilaakso, Aura. (2010) *Rakennusperintö suojelun kohteena*. Suomen rakennustaiteen museo. <http://www.mfa.fi/files/mfa/Rakennussuojelu/Rakennussuojelu.pdf> Viitattu 18.10.2015.

Kosteusvauriot työpaikoilla: Kosteusvauriotyöryhmän muistio. (2009) Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:18. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/111938/URN:NBN:fi-fe201504224254.pdf?sequence=1> Viitattu 1.2.2016.

Kulttuuriympäristö maakuntakaavoituksessa. (2011) Suomen ympäristö 28/2011. Helsinki: Ympäristöministeriö | Rakennetun ympäristön osasto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37034/SY28_2011_Kulttuuriymparisto_maakuntakaavoituksessa.pdf?sequence=1 Viitattu 1.10.2015.

Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020: Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014. (2014) Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö | Ympäristöministeriö. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/43197/Kulttuuriymp%C3%A4rist%C3%B6strategia_2014.pdf Viitattu 20.11.2015.

Laadukas sisäympäristö. Työterveyslaitos. http://www.ttl.fi/fi/tyoymparisto/sisailma_ja_sisaymparisto/Documents/Laadukas_sisaymparisto_abc.pdf Viitattu 1.2.2016.

MOT-sanakirjojen kielikoneen www-sivut. (2013) MOT Gummerus Uusi suomen kielen sanakirja. <http://mot.kielikone.fi/mot/jyu/netmot.exe?motportal=80> Viitattu 1.4.2015.

Museoviraston lausunto DNRO 055/600/2012. Lausunto Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen alueen ja rakennusten suojelusta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain nojalla. 11.10.2012 Lausunnonantaja Museovirasto, Helsinki. Lausuntopyynnön esittäjä Keski-Suomen ELY-keskus, Jyväskylä. <http://www.nba.fi/fi/File/1726/lausunto-jyvaskylan-seminaarimaen-alueesta.pdf> Viitattu 10.1.2016.

Museoviraston www-sivut. (2012) Kulttuuriympäristön suojelu.
http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/organisaatio/kulttuuriympariston_suojelu Viitattu 1.9.2015.

Mänttari, Jarkko. "Loputon remonttikierre piinaa Jyväskylän yliopistoa", *Kansan uutiset* 24.9.2012. <http://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/2885572-loputon-remonttikierre-piinaa-jyvaskylan-yliopistoa> Viitattu 1.6.2016.

Niukko, Kirsi. (2012) Rakennetun kulttuuriympäristön selvitystyö ammattina. Teoksessa E. Karhunen (toim.), *Kulttuuriympäristöt arjen arvoiksi: Pisara-hankkeen loppuraportti* (s. 37–50). Satakunnan museon julkaisuja 18/2012. Pori: Satakunnan museo.
http://www.pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/kulttuuritoimi/satakunnanmuseo/6F3t24YI7/pisarakirja_web.pdf Viitattu 10.1.2016.

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. (2015) Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta. (Pariisi 1972)
http://www.minedu.fi/OPM/Kansainvaliset_asiat/kansainvaliset_jaerjestoet/unesco/sopimukset/mperintosopimus Viitattu 20.11.2015.

Pietarinen, Juhani. (1999) Tutkijan ammattietiikan perusta. Teoksessa S. Lötjönen (toim.), *Tutkijan ammattietiikka* (s. 6–12). Koulutus- ja tiedepolitiikan julkaisusarja. Helsinki: Opetusministeriö.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/tutkijan_ammattietiikka_99.pdf?lang=fi Viitattu 28.3.2015.

Pynnönen, Anu. (2013) *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto JYX. Jyväskylä University. School of Business and Economics. Working paper 379. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence=1> Viitattu 28.3.2015.

Rakennusten sisäilmasto ja ilmanvaihto: Määräykset ja ohjeet 2012. (2012) Suomen rakentamismääräyskokoelma D2. Helsinki: Ympäristöministeriö | Rakennetun ympäristön osasto. https://www.edilex.fi/data/rakentamismaaraykset/d2_2012.pdf Viitattu 1.2.2016.

Rakennustiedon www-sivut. M1-vaatimukset ja luokiteltujen tuotteiden käyttö.
<https://www.rakennustieto.fi/index/rakennustieto/rakennusmateriaalienpaastoluokitus/m1-vaatimuksetjaluokiteltujentuotteidenkaytto.html> Viitattu 1.2.2016.

Sisäilmastoluokitus 2008: Sisäympäristön tavoitearvot, suunnitteluohjeet ja tuotevaatimukset. (2008) RT 07-10946. Espoo: Sisäilmayhdistys.
<https://www.rakennustieto.fi/kortistot/rt/kortit/10946.html.stx> Viitattu 1.2.2016.

Suojellut rakennukset Suomessa: Määrytykset ja kohdejoukon kuvaus. (2010) Museoviraston ja Ympäristöministeriön muistio. <http://www.nba.fi/fi/File/1836/suojellut-rakennukset-maaritykset-ja-kohdejoukot.pdf> Viitattu 18.10.2015.

Tieteen termipankin www-sivut. (2015) Arvonihilismi. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:arvonihilismi> Viitattu 10.1.2016.

Tieteen termipankin www-sivut. (2016) Arvo-objektivismi. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:arvo-objektivismi> Viitattu 10.1.2016.

Tieteen termipankin www-sivut. (2015) Arvorelativismi. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:arvorelativismi> Viitattu 10.1.2016.

Tieteen termipankin www-sivut. (2015) Arvosubjektivismi. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:arvosubjektivismi> Viitattu 10.1.2016.

Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) www-sivut. (2009) Jyväskylän yliopiston alue. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=182 Viitattu 10.1.2016.

VN päätös NRO 14/561/92. Valtioneuvoston päätös Keski-Suomen läänissä sijaitsevien eräiden valtion omistamien rakennusten suojelusta. 15.10.1992. Liitteenä Keski-Suomen ELY-keskuksen lausuntopyynnössä Jyväskylän yliopistolle rakennussuojeluasiasta. Kirjattu 22.10.1992 NRO 92/60/92. <https://www.jyu.fi/hallinto/lausunnot/tiedostot/pyynnot12/rakennussuojelu> Viitattu 10.1.2016.

Ympäristöhallinnon www-sivut. (2015) Kulttuuriympäristö. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_kaavoitus/Elinymparisto/Kulttuuriymparisto Viitattu 20.11.2015.

VIRALLISJULKAISUT

Asetukset ja lait

A 266/1959. Rakennusasetus. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1959/19590266> Viitattu 10.9.2015.

A 278/1965. Asetus valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta. Suomen asetuskokoelma vuodelta 1965. Helsinki.

A 480/1985. Asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1985/19850480> Viitattu 1.10.2015.

A 783/1988. Rakennussuojeluasetus. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1988/19880783>
Viitattu 29.9.2015.

L 370/1958. Rakennuslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1958/19580370> Viitattu
10.9.2015.

L 295/1963. Muinaismuistolaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1963/19630295> Viitattu
15.9.2015.

L 572/1964. Laki kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta. Suomen
asetuskokoelma vuodelta 1964. Helsinki.

L 60/1985. Rakennussuojelulaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1985/19850060> Viitattu
1.10.2015.

L 61/1985. Laki rakennuslain muuttamisesta.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1985/19850061> Viitattu 1.10.2015.

L 763/1994. Terveysturvallisuuslaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940763>
Viitattu 1.2.2016.

L 132/1999. Maankäyttö- ja rakennuslaki.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> Viitattu 20.10.2015.

L 731/1999. Suomen perustuslaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
Viitattu 18.10.2015.

L 738/2002. Työturvallisuuslaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738> Viitattu
1.2.2016.

L 498/2010. Laki rakennusperinnön suojelemisesta.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498> Viitattu 18.10.2015.

Komiteanmietinnöt

KM B 1967:18. Rakennussuojelun tehostamistoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö B
1967:18. Helsinki: Opetusministeriö.

KM 1974:80. Rakennussuojelukomitean mietintö. Komiteanmietintö 1974:80. Helsinki:
Valtioneuvosto.

KM 1988:12. Rakennussuojelun rahoitustoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1988:12.
Helsinki: Ympäristöministeriö.

LIITTEET

LIITE 1: TUTKIMUSAINEISTO

Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti Tiedonjyvä

"Kampuksilla muuttorumba", *Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti Tiedonjyvä* (s. 7) 3/2011. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36709/tjyva0311.pdf?sequence=1>
Viitattu 20.4.2016.

"Liikunnan laaja peruskorjaus valmistui", *Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti Tiedonjyvä* (s. 5) 3/2012. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38450/tjyva0312.pdf?sequence=1>
Viitattu 20.4.2016.

"Muutot ja remontit jatkuvat", *Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti Tiedonjyvä* (s. 7) 2/2011. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26889/tjyva0211.pdf?sequence=1>
Viitattu 20.4.2016.

"Muuttoa kampuksilla", *Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti Tiedonjyvä* (s. 5) 7/2010. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25660/tjyva0710.pdf?sequence=1>
Viitattu 20.4.2016.

Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri

Honkonen, Marja. "Homeleima pitää tiloja tyhjillään", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 1.3.2010. <http://www.jylkkari.fi/2010/03/homeleima-pitaa-tiloja-tyhjillaan/> Viitattu 10.4.2016.

Honkonen, Marja. "Liikunta vetosi kirjastonsa puolesta", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 27.1.2010. <http://www.jylkkari.fi/2010/01/liikunta-vetosi-kirjastonsa-puolesta/> Viitattu 10.4.2016.

Korhonen, Juha. "Yliopistoliikunta valmiina evakkoon", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 27.8.2010. <http://www.jylkkari.fi/2010/08/yliopistoliikunta-valmiina-evakkoon/> Viitattu 12.4.2016.

Mattila, Noora. "Aallon kirous", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 9.11.2009. <http://www.jylkkari.fi/2009/11/aallon-kirous/> Viitattu 10.4.2016.

Mattila, Noora. "Liikuntarakennus remonttiin luultavasti ensi syksynä", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 9.11.2009. <http://www.jylkkari.fi/2009/11/liikuntarakennus-remonttiin-luultavasti-ensi-syksyna/> Viitattu 10.4.2016.

Nykänen, Petra. "Ramppien lisäksi toivotaan unisex-veessoja", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 31.10.2013. <http://www.jylkkari.fi/2013/10/ramppien-lisaksi-toivotaan-unisex-veessoja/> Viitattu 15.4.2016.

Nykänen, Suvi-Tuulia. "Aallon Akropoliksessa", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 18.4.2013. <http://www.jylkkari.fi/2013/04/aallon-akropoliksessa/> Viitattu 10.4.2016.

Nykänen, Suvi-Tuulia. "Päärakennus remonttiin syksyllä", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 12.4.2013. <http://www.jylkkari.fi/2013/04/paarakennus-remonttiin-syksylla/> Viitattu 15.4.2016.

Tiainen, Minna. "Opiskelijan viikonloppu lyhenee", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 9.10.2014. <https://www.jylkkari.fi/2014/10/opiskelijan-viikonloppu-lyhenee/> Viitattu 18.8.2016.

Ylikulju, Kyösti. "Misse he ovat nyt?", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 15.5.2012. <http://www.jylkkari.fi/2012/05/misse-he-ovat-nyt/> Viitattu 12.4.2016.

Keskisuomalainen

Hackin, Jukka, Laurinaho, Taina & Vainio, Kaija. "Homeista eroon ilman kompromisseja", *Keskisuomalainen* 15.5.2012. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=938283> Viitattu 20.4.2016.

Hackman, Iikka. "Arkkitehtuuria ja historiaa kunnioittaen", *Keskisuomalainen* 11.10.2012. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1037847> Viitattu 20.4.2016.

Hartio, Ilkka. "Jättiremontit kampuksilla", *Keskisuomalainen* 19.11.2011. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=124235> Viitattu 10.4.2016.

Hartio, Ilkka. "Liikunta heräsi jälleen henkiin", *Keskisuomalainen* 7.9.2012. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1016006> Viitattu 10.4.2016.

Hartio, Ilkka. "Ongelmat jatkuvat Liikunnalla", *Keskisuomalainen* 28.9.2012. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1029229> Viitattu 20.4.2016.

Hartio, Ilkka. "Ovet säppiin kahdeksi vuodeksi", *Keskisuomalainen* 11.6.2010. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=133664> Viitattu 1.5.2016.

Hartio, Ilkka. "Toimipisteet vähenevät", *Keskisuomalainen* 18.1.2010. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=126256> Viitattu 10.4.2016.

Hartio, Ilkka. "Yliopistolle uusi vuokraisäntä", *Keskisuomalainen* 15.4.2009. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=152038> Viitattu 20.4.2016.

Heikkinen, Tanja. "Lisää väkeä väistöön Liikunnalla", *Keskisuomalainen* 9.10.2012.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1036751> Viitattu 20.4.2016.

Kaarkoski, Tuomas. "Liikunnan päärakennuksen remontti etenee aikataulussa",
Keskisuomalainen 16.4.2012. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=916943>
Viitattu 10.4.2016.

Kivinen, Anna. "Elämä muuttui pysyvästi", *Keskisuomalainen* 24.5.2014.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1341442> Viitattu 28.4.2016.

Kivinen, Anna. "Kampuksen pitkä piina", *Keskisuomalainen* 24.5.2014.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1395077> Viitattu 10.4.2016.

Kärki, Anita. "Pitkä altistuminen herkisti monet", *Keskisuomalainen* 12.11.2007.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=240156> Viitattu 10.4.2016.

Latvanen, Jaana. "Suojella vai eikö suojella, siinä pulma", *Keskisuomalainen* 20.8.2012.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1002129> Viitattu 28.4.2016.

Laurinen, Leena. "Sairastuin yliopiston rakennuksissa", *Keskisuomalainen* 24.4.2012.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=926794> Viitattu 20.4.2016.

Lintula, Juha. "Yliopiston tarpeet unohtuvat suojelukeskustelussa", *Keskisuomalainen*
8.5.2012. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=934031> Viitattu 1.6.2016.

Luukkonen, Marja Leena. "Liikunnan remontista otettava opiksi", *Keskisuomalainen*
8.10.2012. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1031802> Viitattu 28.4.2016.

Paukku, Johanna. "Liikunnan kirjasto on säilytettävä", *Keskisuomalainen* 20.1.2010.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=113551> Viitattu 10.4.2016.

Rauhala, Teemu. "Remontoitu Liikunta käyttöön elokuussa", *Keskisuomalainen* 15.6.2012.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=968099> Viitattu 10.4.2016.

Saari, Tiina. "Purkutytöt alkavat kohta toden teolla", *Keskisuomalainen* 3.3.2011.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=947279> Viitattu 20.4.2016.

Sievänen, Mauno. "Arvotalosta rappioraunioksi", *Keskisuomalainen* 26.3.2015.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1588115> Viitattu 20.4.2016.

Siljamäki, Jaana. "Liikunnan rakennuksesta löytyi kosteutta", *Keskisuomalainen*
29.11.2012. <http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1068763> Viitattu 28.4.2016.

Toivakka, Sari. "Aallon perintö remontissa", *Keskisuomalainen* 3.12.2013.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1284342> Viitattu 10.4.2016.

Toivakka, Sari. "Suojelu asettaa suuret haasteet", *Keskisuomalainen* 3.12.2013.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1292998> Viitattu 10.4.2016.

Valkonen, Pinja. "Tutut oireet palasivat", *Keskisuomalainen* 28.9.2012.
<http://www.ksml.fi/arkisto/?tem=archivechart&id=1029882> Viitattu 20.4.2016.

Suur-Jyväskylän lehti

Fredrikson, Erkki, Hakkarainen, Arvi, Koski, Erkki, Lempinen, Jorma, Lovèn, Jaakko, Mirkkola, Kaarlo & Pulli, Matti. "Mikä on sisäilmaongelmien aiheuttaja?", *Suur-Jyväskylän lehti* (s. 12) 27.2.2013. http://www.surkkari.fi/pdf/2013/012_Keskiviikko_27.02/index.php
Viitattu 26.4.2016.

Kalmari, Katariina. "Ei enää asiaa yliopistolle", *Suur-Jyväskylän lehti* (s. 32–33) 23.11.2011. http://www.surkkari.fi/pdf/2011/59_Keskiviikko_23.11/index.php Viitattu 26.4.2016.

Kalmari, Katariina. "Lähes puolet evakossa", *Suur-Jyväskylän lehti* (s. 34) 23.11.2011.
http://www.surkkari.fi/pdf/2011/59_Keskiviikko_23.11/index.php Viitattu 29.4.2016.

Sahi, Anniina. "Liikuntarakennuksen remontti valmis", *Suur-Jyväskylän lehti* (s. 7) 22.8.2012. http://www.surkkari.fi/pdf/2012/041_Keskiviikko_22.08/index.php Viitattu 29.4.2016.

Yle

Syvänen, Salla. "Liikunnan remonttiin upposi 13 miljoonaa euroa", *Yle* 7.9.2012/18.2.2015.
<http://yle.fi/uutiset/3-6286524> Viitattu 20.3.2016.

Tolvanen, Pauliina. "Liikuntarakennus on vuoden esimerkillinen rakennuskohde", *Yle* 4.10.2012. <http://yle.fi/uutiset/3-6321686> Viitattu 31.3.2016.

"Remontit pyörittävät yliopistolaisia", *Yle* 16.8.2011/7.4.2012. <http://yle.fi/uutiset/3-5407530>
Viitattu 20.3.2016.

"Yliopisto kartoittaa kiinteistöjen remonttitarpeen", *Yle* 31.8.2010. <http://yle.fi/uutiset/3-5623016> Viitattu 20.3.2016.

"Yliopiston liikuntarakennuksen remontti alkaa vihdoin", *Yle* 2.3.2011/7.4.2012.
<http://yle.fi/uutiset/3-5090288> Viitattu 20.3.2016.

"Yliopiston muutto- ja remonttitoihina täydessä käynnissä", *Yle* 15.8.2011/7.4.2012.
<http://yle.fi/uutiset/3-5406864> Viitattu 31.3.2016.

"Yliopistorakennukset kosteuskorjausten kourissa", *Yle* 21.11.2011/8.4.2012.
<http://yle.fi/uutiset/3-5456216> Viitattu 20.3.2016.

"Yliopisto remontoi miljoonilla euroilla", *Yle* 8.9.2010. <http://yle.fi/uutiset/3-5627952> Viitattu 20.3.2016.

Kommentointi

"Hannu H.", 10.11.2009, kommentti kirjoitukseen Mattila, "Aallon kirous", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 9.11.2009. <https://www.jylkkari.fi/2009/11/aallon-kirous#kommentoi>
Viitattu 10.4.2016.

"Jani Tanskanen", 2.5.2013, kommentti kirjoitukseen Nykänen, S-T., "Aallon Akropoliksessa" 18.4.2013. <https://www.jylkkari.fi/2013/04/aallon-akropoliksessa/#kommentoi>

"Kalevi2", 31.10.2013, kommentti kirjoitukseen Nykänen, P., "Ramppien lisäksi toivotaan unisex-veikkoja", *Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri* 31.10.2013.
<https://www.jylkkari.fi/2013/10/ramppien-lisaksi-toivotaan-unisex-veikkoja/#kommentoi>
Viitattu 15.4.2016.

Kommentti kirjoitukseen Syvänen, "Liikunnan remontiin upposi 13 miljoonaa euroa", *Yle* 7.9.2012/18.2.2015. <http://yle.fi/uutiset/3-6286524> Viitattu 20.3.2016.

Kommentti kirjoitukseen "Yliopisto remontoi miljoonilla euroilla", *Yle* 8.9.2010.
<http://yle.fi/uutiset/3-5627952> Viitattu 20.3.2016.